

სამართლებრივი
კულტურის
საფუძვლები
მასწავლებლის წიგნი

7

დამრიგებლისა და მანდატურის დამხმარე
სახელმძღვანელო

ლია გიგაური
ელგუჯა მაკალათია
მაკა ფერაძე
ნატალია ზაზაშვილი
მანანა ჯინჭარაძე

სამართლებრივი კულტურის საფუძვლები

მე-7 კლასის დამრიგებლისა
და მანდატურის დამხმარე
სახელმძღვანელო

თბილისი, 2016

PH international
ADVANCING SOCIETIES, CONNECTING PEOPLE

წინამდებარე სახელმძღვანელო შექმნილია საქართველოს სამართლებრივი განათლების (GLSP) პროგრამის ფარგლებში, რომელიც განხორციელდა 2008-2013 წლებში PH-International-ის მიერ აშშ სახელმწიფო დეპარტამენტის ანტინარკოტიკულ და სამართალდამცავ ორგანოებთან ურთიერთობის საერთაშორისო ბიუროს ფინანსური მხარდაჭერით.

PH International ამერიკული არასამთავრობო ორგანიზაციაა, რომელსაც სხვადასხვა საზოგადოებებთან, სამთავრობო სტრუქტურებთან და კერძო კომპანიებთან თანამშრომლობის 25 წლიანი გამოცდილება აქვს. ორგანიზაცია ხელს უწყობს ქვეყნებს შორის კულტურული ღირებულებების გაზიარებას, ძლიერი დემოკრატიული პრინციპების მქონე საზოგადოებების შექმნას.

PH International –ის მიერ განხორციელებული პროგრამები ორიენტირებულია თანამონაწილეობითი მმართველობისა და აქტიური სამოქალაქო საზოგადოების ჩამოყალიბებაზე.

წიგნზე მუშაობდნენ:

ლია გიგაური

მაკა ფერაძე

ელგუჯა მაკალათია

ნატალია ზაზაშვილი

მანანა ჯინჭარაძე

რედაქტორი:

რიტა ბაინდურაშვილი

დიზაინერი და დამკაბადონებელი:

ნატა ყუბანეშვილი

PH-International

ISBN 978-9941-0-3801-3

სარჩევი

წინასიტყვაობა.....	5
„სამართლებრივი კულტურის საფუძვლების“ სასწავლო კურსის შესახებ.....	5
„სამართლებრივი კულტურის საფუძვლების“ სახელმძღვანელოს მიზანი და ფორმატი.....	8
რა უნდა იცოდეს კლასის დამრიგებელმა და მანდატურმა მე-7 კლასელი მოსწავლის ფსიქო-ფიზიკური თავისებურებების შესახებ?	11
თანამედროვე პედაგოგიური მიდგომები	21
სახელმძღვანელოს გამოყენების ზოგადი რეკომენდაციები	30
მანდატურის და მასწავლებლის სამახსოვრო.....	35
შეხვედრების სცენარები.....	36
გამოყენებული ლიტერატურა.....	64

წინასიტყვაობა

„სამართლებრივი კულტურის საფუძვლების“ მოკლე კურსის სკოლაში დანერგვა საფუძველს უყრის მოზარდებში სამართლებრივი კულტურის ფორმირების პროცესს.

პროგრამა სამართლებრივი ცნობიერების გაზრდას, წესრიგისა და კანონდარღვევების, მავნე ჩვევებისა და ძალადობის მიმართ სწორი დამოკიდებულებების ფორმირებას შეუწყობს ხელს. იგი შეგვიძლია განვიხილოთ როგორც პრევენციული მექანიზმი, რომელიც სკოლაში დისციპლინის დარღვევის და დანაშაულის მნიშვნელოვნად შემცირებას განაპირობებს. კურსს ერთად გაუძღვებიან მე-7 კლასის დამრიგებლები და სკოლის მანდატური.

„სამართლებრივი კულტურის საფუძვლების“ სასწავლო კურსი მოსწავლეებს დაეხმარება, სწორად შეაფასონ სასკოლო რეალობაში არსებული პრობლემები, გააცნობიერონ მათი გამომწვევი მიზეზები და მოსალოდნელი შედეგები.

კურსის ფარგლებში მასწავლებელი და მანდატური მოსწავლეებთან ერთად იმსჯელებენ წესებსა და კანონებზე, უფლებებსა და ვალდებულებებზე, სხვადასხვა ტიპის საფრთხეების, ფიზიკური თუ ფსიქოლოგიური ძალადობის შედეგებსა და მათი თავიდან აცილების შესაძლებლობებზე. აქ ჩამოთვლილ და სხვა მსგავს საკითხებზე ყურადღების გამახვილება აუცილებელია, რომ მოზარდებმა უკეთ გაიაზრონ საკუთარი პასუხისმგებლობები საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, გახდნენ უფრო ტოლერანტული სხვა ადამიანების მიმართ, შეძლონ პრობლემების დამოუკიდებლად გადაჭრა, სკოლაში შექმნან ისეთი პოზიტიური სასკოლო გარემო, რომელიც მათი პასუხისმგებლობის და პირადი თავისუფლების პრინციპებს დაეფუძნება, პიროვნული განვითარების შესაძლებლობას და წარმატების სტიმულს მისცემს მათ.

„სამართლებრივი კულტურის საფუძვლების“ სასწავლო კურსის შესახებ

მართლსაწინააღმდეგო ქმედებებისგან საზოგადოების, განსაკუთრებით კი, მოზარდების უსაფრთხოებისა და წესრიგის, უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა ყოველთვის უმნიშვნელოვანეს საკითხად ითვლებოდა. სხვადასხვა პერიოდში გამოყენებული ძალისმიერი თუ მასტიმულირებელი მეთოდოლოგიისა და მიდგომების მრავალფეროვნების მიუხედავად, შედეგის მიღწევა მაინც რთული იყო. ამიტომ საბოლოოდ ყველა შეთანხმდა, რომ ეს საკითხი ცნობიერების დონეზე, კანონების მოთხოვნების სწავლებითა და შემეცნებით უნდა გადაიჭრას, რაც კიდევ უფრო რთულია და მეტ დროს მოითხოვს, ვიდრე მოზარდებთან ისეთი პოლიტიკის გამოყენება, რომელიც დარღვევებისთვის დაშინებას ან კარგი ქცევისთვის სტიმულირებას გულისხმობს.

წინამდებარე კურსის მიზანი სამართლებრივი საკითხების შესახებ მოზარდების გათვითცნობიერება და მოსწავლეებს, მასწავლებლებსა და მანდატურებს შორის ნდობის ჩამოყალიბებაა, რათა მოზარდებში სამართლებრივი კულტურის ფორმირების პროცესს ჩაეყაროს საფუძველი.

აღნიშნული კურსი მოსწავლეებს, სამართლებრივი კულტურის დამკვიდრების პროცესში, საკუთარი როლის უკეთ გაცნობიერებაში დაეხმარება. კურსი ზოგადი განათლების ეროვნულ მიზნებს – მოსწავლის კანონმორჩილ და ტოლერანტ მოქალაქედ ჩამოყალიბებას ეხმარება: „სკოლამ უნდა გამოუმუშაოს მოზარდს ადამიანის უფლებების დაცვისა და პიროვნების პატივისცემის უნარი, რომელსაც იგი საკუთარი და სხვისი თვითმყოფადობის შესანარჩუნებლად გამოიყენებს. მან უნდა შეძლოს ადამიანის არსებითი უფლებების შესახებ მიღებული თეორიული ცოდნის განხორციელება და ამ პრინციპებით ცხოვრება“ (ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნები).

აღნიშნული კურსის ფორმატი განსაკუთრებულია, რადგან მას წარმართავენ მასწავლებელი (მე-7 კლასის დამრიგებელი) და მანდატური. კურსი გამიზნულია 13 წლის მოზარდებისთვის (მე-7 კლასი), მათი მასწავლებლების (დამრიგებლების), მშობლებისა და მათ სკოლებში მომუშავე მანდატურებისთვის; აგრეთვე ყველა იმ პირისთვის, ვისაც მოზარდებთან ერთად ამ ასაკისთვის მნიშვნელოვან საკითხებზე მსჯელობა სურს.

რატომ ავირჩიეთ სამიზნე ჯგუფად მე-7 კლასის მოსწავლეები?

როგორც ცნობილია, თორმეტი წლიდან მოზარდი საკუთარ სოციალურ კოგნიციას იწყებს, ანუ ცდილობს, გაიგოს, თუ როგორ აღიქვამენ მას სხვები. იწყება ორიენტაცია აღიარებაზე: მოსწავლის მორალს და შესაბამის ქცევას განაპირობებს მისწრაფება, რომ თანატოლების მოწონება დაიმსახუროს. მოზარდისთვის მნიშვნელოვანი ხდება მის გარემოში აღიარებული წესების დაცვა, ავტორიტეტების პატივისცემა (ამერიკელი ფსიქოლოგი ლოურენს კოლბერგი, 1927-1987, „მორალური განვითარების თეორია“). ამიტომ ვფიქრობთ, რომ ეს არის საუკეთესო ასაკი, როცა გამართლებულია მოზარდებში სამართალსა და კანონების მნიშვნელობასთან დაკავშირებით სწორი დამოკიდებულებების ფორმირებაზე მუშაობის დაწყება. კურსის ფარგლებში მასწავლებელთან განსხვავებულ ფორმატში შეხვედრები და გულახდილი საუბრები მოსწავლეების პიროვნულ და სოციალურ განვითარებას შეუწყობს ხელს, ჩამოაყალიბებს ნდობისა და პატივისცემის ატმოსფეროს, რაც მოსწავლეებს, მასწავლებელს (დამრიგებელს) და მანდატურს შორის პოზიტიურ ურთიერთობებს გააძლიერებს.

სწავლა-სწავლების ასეთი ფორმა იმ მიზნით შეირჩა, რომ მოზარდს განსახილველი სამართლებრივი საკითხების მიმართ განსაკუთრებულად კომპეტენტური პასუხების მიღების მოლოდინი გაუჩნდეს. საკლასო ოთახში მანდატურთან უშუალო და გახსნილი ურთიერთობა ხელს შეუწყობს მოზარდებსა

და მანდატურებს შორის ურთიერთნდობისა და თანამშრომლობის გაღრმავებას. სასწავლო კურსში მონაწილეობა მოსწავლეებს დაეხმარება: კრიტიკულად შეაფასონ პირადი შეხედულებები, აიცილონ და მოაგვარონ კონფლიქტები, აქტიური მონაწილეობა მიიღონ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, გაიაზრონ, რამდენად მნიშვნელოვანია ჯანსაღი ცხოვრების წესით ცხოვრება, გააცნობიერონ საკუთარი უფლება-მოვალეობები და არასრულწლოვანთა შესახებ კანონმდებლობას გაეცნონ. კურსის მიზანი მიიღწევა, თუ ის ადამიანებთან სამართლიანი მოპყრობისა და საზოგადოების მიმართ ტოლერანტული და კანონიერი დამოკიდებულების მნიშვნელობაში დაარწმუნებს მოსწავლეებს.

სახელმძღვანელო „სამართლებრივი კულტურის საფუძვლები“ რეკომენდებულია როგორც სასკოლო სასწავლო გეგმის ნაწილი სადამრიგებლო პროგრამის (სადამრიგებლო კლასის საათი), ასევე, სამოქალაქო განათლების, დამატებითი საგანმანათლებლო პროგრამის ან ფაკულტატური სასწავლო კურსის სახით. კურსი 6 შეხვედრაზეა გათვლილი, სულ – 12 აკადემიური საათი (ერთდროულად 2 აკადემიური საათი კვირაში) ან 9 ასტრონომიული საათი (გაკვეთილების შემდეგ 1,5 ასტ.სთ კვირაში).

სასწავლო კურსის ამოცანაა:

- დაეხმაროს მოზარდებს სამართლებრივი გარემოსა და საზოგადოებრივი აქტივობების მიმართ სამართლებრივი დამოკიდებულების გამომუშავებაში;
- წარმოაჩინოს სამოქალაქო საზოგადოებაში კანონის უზენაესობის როლი და მნიშვნელობა;
- ხელი შეუწყოს სამართალდამცველებს და სკოლას შორის ნდობის ჩამოყალიბებას და თანამშრომლობას.

სასწავლო კურსის ფარგლებში შეხვედრები მოზარდების ქცევებს მიმოიხილავს:

- კანონებთან და წესებთან დაკავშირებით;
- სხვადასხვა სახის დანაშაულთან მიმართებაში (ქურდობა, ძალადობა, მავნე ჩვევები და სხვ.);
- თვითშეფასებასთან, მორალურ და კანონიერ არჩევანთან, სახიფათო შედეგებისგან თავდაცვასთან დაკავშირებით.

როგორც სამოქალაქო საზოგადოების, ისე სამართლებრივი სახელმწიფოს შექმნას განათლებული და მრავალმხრივ განვითარებული მოქალაქეები სჭირდება. სასწავლო კურსი მოზარდს დაანახებს, როგორ იცავს კანონი არასრულწლოვნის ინტერესებს და უფლებებს და რა პასუხისმგებლობას აკისრებს მას საზოგადოებრივი უსაფრთხოებისა თუ წესრიგის დარღვევის შემთხვევაში.

კურსის ბოლოს მისაღწევი შედეგები და მათი ინდიკატორები:

- მოსწავლე აცნობიერებს სამართლებრივი კულტურის არსს;
- მოსწავლეს შეუძლია საზოგადოებრივ ცხოვრებაში წესრიგისა და კანონის დაცვის უპირატესობების დასაბუთება;
- მოსწავლე ცდილობს, იყოს სამართლიანი, ტოლერანტი, მონესრიგებული;
- მოსწავლე ცდილობს, მშვიდობიანად გადაჭრას კონფლიქტები.

შედეგი მიღწეულია, თუ:

- მოსწავლე იცავს სასკოლო საზოგადოებაში აღიარებულ ქცევის ნორმებს, წესებს ან სახელმძღვანელო პრინციპებს;
- მოსწავლეს გაცნობიერებული აქვს, რომ განსხვავებული საზოგადოებების ჰარმონიული თანაარსებობა გაადვილებულია, თუ ამ საზოგადოების წევრები იცავენ საზოგადოებაში დადგენილ წესებსა და კანონებს;
- მოსწავლეს გაცნობიერებული აქვს, რომ საზოგადოებრივი ცხოვრება წესრიგს, თავისუფლებას, თანასწორუფლებიანობას, ურთიერთპატივისცემას, გულისხმიერებას და სამართლიანობას, პასუხისმგებლობას და მოვალეობების შესრულებას ეფუძნება;
- მოსწავლეს დისკუსიისას მაგალითად მოჰყავს წესები და კანონები, რომლებიც მის გარემოში მოქმედებს. ასევე, ასაბუთებს საკუთარ პოზიციას, როდესაც წესები და კანონები მიუღებელია მისთვის;
- მოსწავლე ხსნის, თუ რატომ ევალება პიროვნებას კანონის დაცვა; ასახელებს იმ საშიშროებას, რომელიც მოსდევს არაკანონიერ ქმედებას; ასაბუთებს, თუ რატომ არის საჭირო საზოგადოებაში კანონიერების კულტურის დამკვიდრება.

„სამართლებრივი კულტურის საფუძვლების“ სახელმძღვანელოს მიზანი და ფორმატი

რამდენადაც საინტერესო და მრავალფეროვანია მოზარდისთვის სასკოლო ცხოვრება, იმდენად რთულიცაა და საპასუხისმგებლო. ის თანატოლებისგან ყოველდღიურად უამრავ ემოციას, სირთულეს თუ პრობლემას ხვდება, რაც ხშირად უსამართლობისა და დაუცველობის განცდას უჩენს მას, არღვევს მისთვის ფასეულ ადამიანურ ღირებულებებს, საფრთხეს უქმნის ეფექტიან სასკოლო ცხოვრებას და სასწავლო განწყობას უქვეითებს. ამ ყოველივესთან საკუთარი ძალებით გამკლავება ხშირად უჭირს მოზარდს, რადგან არ ჰყოფნის ცოდნა, გამოცდილება და სითამამე. სწორედ ამიტომ შეიქმნა ჩვენი სახელმძღვანელოც. იგი მნიშვნელოვნად უნდა დაგვეხმაროს მოზარდების დანაშაულის პრევენციაში სამართლებრივი საკითხების მიმართ მოსწავლეების ზნეობრივი და გონებრივი შესაძლებლობების მობილიზების საშუალებით.

სახელმძღვანელო „სამართლებრივი კულტურის საფუძვლები“ ერთ-ერთი დამხმარე რესურსია, რომლის მიზანია:

- მრავალმხრივი მიდგომით ეფექტურად წარმოაჩინოს პროგრამა „სამართლებრივი კულტურის საფუძვლები“ და მოსწავლეებს მისი არსისა და მიზნების სწორად აღქმაში დაეხმაროს;
- წარმოაჩინოს საგნის სწავლების პრაქტიკული (უნარების განვითარებასთან დაკავშირებული) მიზნები;
- დაეხმაროს მოსწავლეებს კურსის ეფექტიანად ათვისებაში;
- გააცოცხლოს შინაარსი და კონცეფციები რეალური მაგალითებით;
- ასწავლოს მოქმედება რთულ ვითარებაში;
- განუვითაროს მოზარდებს პირადი და საზოგადოებრივი პასუხისმგებლობის გრძნობა;

- განუვითაროს მოზარდებს საზოგადოებაში თანაცხოვრების საჭირო უნარ-ჩვევები;
- განუვითაროს მოზარდებს კანონიერი და უსაფრთხო გადანაცვლებების დამოუკიდებლად მიღების უნარ-ჩვევები, აქტიური მოქმედების უნარი;
- ასწავლოს ინფორმაციასთან დამოუკიდებლად მუშაობა (მოპოვება, შეგროვება, ანალიზი და გავრცელება);
- განავითაროს მათში ანალიტიკური აზროვნების, კვლევისა და შეფასების, უსაფრთხო ცხოვრების წესების ცოდნისა და ჩვევების დამოუკიდებლად შეძენის უნარი;
- დაეხმაროს მოსწავლეებს კანონმორჩილების მნიშვნელობის გააზრებაში;
- ხელი შეუწყოს მოსწავლეთა პირადი მოტივაციის გაძლიერებას, რათა შეხვედრებზე (სასწავლო პროცესში) მათი მონაწილეობა უფრო შედეგიანი და მრავალმომცველი გახდეს;
- განუვითაროს მოსწავლეს ზოგადი საკომუნიკაციო, საორგანიზაციო და ჯგუფში მუშაობის უნარ-ჩვევები.

სახელმძღვანელო დაწერილია მარტივი ენით.

გაკვეთილის შეხვედრების სცენარები ისეა სტრუქტურირებული, რომ მოსწავლე მთელი შეხვედრის განმავლობაში სწავლების სუბიექტად რჩება. წარმოდგენილი ტექსტი შეესაბამება მე-7 კლასელი მოზარდების ასაკს, ინტერესებს და შესაძლებლობებს. მასში ჩართული კითხვები დისკუსიის, მსჯელობის, აზროვნების ინიცირებისთვისაა გამიზნული და მოსწავლისაგან საკუთარი თვალსაზრისის გამოთქმას, დასაბუთებას, კონცეფციების ცხოვრებისეულ სიტუაციებთან და პირად გამოცდილებასთან დაკავშირებას მოითხოვს.

სახელმძღვანელო შინაარსობრივად ისეა აგებული და ილუსტრირებული, რომ მოკლე კურსის ფარგლებშიც დაეხმარება მოზარდებს თანატოლებთან არსებული პრობლემებისა და საფრთხეების სწორად გააზრებაში. სიტუაციური ამოცანების განხილვა საკუთარ თუ სხვის ქცევას, გადანაცვლებებს სხვაგვარად დაანახებს მათ და სწორი შეფასების საშუალებას მისცემს. ასეთი მიდგომა მნიშვნელოვანია, რამდენადაც მოზარდს გაცნობიერებული უნდა ჰქონდეს, როდის და რა შემთხვევაში შეიძლება მისი ქმედება კანონსაწინააღმდეგოდ ჩაითვალოს.

ყველა საკვანძო კონცეფციის ახსნა მოსწავლეთათვის გასაგებ და ნაცნობ გარემოსთან ანალოგიის გზით ხდება; მოზარდებთან ინფორმაციის მარტივი გზით მიტანის მიზნით, სახელმძღვანელოში, რეალური სასკოლო სიტუაციების ანალოგიები შემოთავაზებულია პატარა მოთხრობების სახით, რომლებსაც მოსწავლეები ჯგუფებში განიხილავენ და ანალიზის შედეგებს თანაკლასელებთან, მასწავლებელთან (კლასის დამრიგებელთან) და მანდატურთან წარადგენენ. მოსწავლეებში გულახდილი მსჯელობის წახალისებას ხელს შეუწყობს თემის დასაწყისში და სიტუაციის განხილვის შემდგომ საკვანძო საკითხებთან დაკავშირებული შეკითხვები, რომელზეც მოსწავლე დამოუკიდებლად ან ჯგუფთან ერთად ეძებს პასუხს და ძიების

პროცესში გააზრებული, შეგნებული დამოკიდებულება და საკუთარი პოზიცია უყალიბდება. შეხვედრების სტუმარი მანდატური მოზარდების უფროს მრჩეველად უნდა იქცეს. მანდატურმა უნდა მიაწოდოს მოზარდებს ინფორმაცია იმ პასუხისმგებლობებისა და წესების შესახებ, რომლის შესრულებაც მოსწავლეებს სასკოლო გარემოში ევალებათ. რაც შეეხება წინამდებარე მეთოდურ სახელმძღვანელოს, ის შეიცავს მეთოდურ რეკომენდაციებს და პრაქტიკულ რჩევებს მანდატურისა და მასწავლებლისათვის. წარმოდგენილია თემატური გეგმა, რეკომენდაციები მოსწავლეებთან ეფექტურ კომუნიკაციასა და შედეგზე ორიენტირებულ სწავლებასთან დაკავშირებით, თანამედროვე სასწავლო სტრატეგიების მოკლე აღწერა, შეხვედრების გეგმები და სცენარები, სავარჯიშოებისა და შემაჯამებელი დავალებების შესასრულებლად საჭირო მითითებები და შესრულების ნიმუშები.

შეხვედრების ექვსი თემიდან თითოეულში წარმოდგენილი დავალებები მრავალფეროვანია. ინდივიდუალური და ჯგუფური დავალებები, გონებრივი იერიში, სიტუაციის განხილვა, სიმულაცია საკითხების უკეთ გაგებასა და აღქმაში, სწორი დასკვნების გაკეთებაში დაეხმარება მოსწავლეს. თითოეული თემის დასასრულს განსაზღვრულია არატრადიციული შემაჯამებელი დავალებების შესრულება – მოსწავლის მიერ თვითანალიზი და რჩევების მიცემა საკუთარი თავისთვის. სწორედ ამ რჩევებში გამოვლინდება კურსის შედეგი: **დაფიქრდა თუ არა მოსწავლე საკუთარ ქცევაზე და ქცევის გამომწვევ მიზეზებზე?**

მასწავლებლისა და მანდატურისთვის განკუთვნილ დამხმარე მეთოდურ სახელმძღვანელოში წარმოდგენილი მასალა სასწავლო პროცესის ეფექტიანად წარმართვაში დაეხმარება მათ. მართალია, პროექტის ფარგლებში სულ ნ შეხვედრის ჩატარებაა დაგეგმილი, მაგრამ გვჯერა, რომ წარმოდგენილ საკითხებზე მსჯელობა პროექტის დასრულების შემდეგაც გაგრძელდება. მით უფრო, რომ სახელმძღვანელო მათ საკუთარი ინტერესების გამოვლენის, თვითანალიზისა და თვითშეფასების გადახედვისკენ უბიძგებს.

სახელმძღვანელო ორი ერთეულისგან შედგება:

- მოსწავლის წიგნი;
- მეთოდური რეკომენდაციების წიგნი.

მოზარდთა ასაკობრივი თავისებურებების გათვალისწინებით ავტორები სახელმძღვანელოს ისე აგებას შეეცადნენ, რომ კანონებზე/სასკოლო წესებზე საუბარი საინტერესო იყოს მოსწავლეებისთვის – კონკრეტული, მათთვის ნაცნობი მაგალითებიდან, დანაშაულის შესახებ, ზოგად მსჯელობაზე გადასვლით. ვიმედოვნებთ, რომ ამ წიგნთან მოზარდები კურსის დასრულების შემდეგაც იმეგობრებენ, აქ წამოჭრილ საკითხებზე იფიქრებენ, იმსჯელებენ, იკამათებენ და მათი სამართლებრივი აღქმა თანდათან კულტურად გარდაქმნას დაიწყებს.

რა უნდა იცოდეს კლასის დამრიგებელმა და მანდატურმა მე-7 კლასელი მოსწავლის ფსიქო-ფიზიკური თავისებურებების შესახებ?

მიჩიგანის შტატში გასული საუკუნის 80-იან წლებში ფსიქოლოგებმა ერთ-ერთ სკოლაში ასეთი ექსპერიმენტი ჩაატარეს: სასწავლო წლის დასაწყისში რამდენიმე კლასში შეიტანეს ფორმალური ხასიათის „ტესტები“, რომლებიც მოსწავლეებმა შეავსეს. ფსიქოლოგებმა წინასწარ იცოდნენ, ვის ჰქონდა კლასში მაღალი აკადემიური მოსწრება და ვის – დაბალი. ტესტირების „შედეგები“ მასწავლებლებს გააცნეს და აცნობეს, რომ „შედეგების“ მიხედვით დაბალი აკადემიური მოსწრების ბავშვებს სწავლის განსაკუთრებული უნარები და მონაცემები აქვთ. სასწავლო წლის დასასრულს ექსპერიმენტატორებმა დაბალი აკადემიური მაჩვენებლების მქონე მოსწავლეების სწავლის შედეგები შეამოწმეს და აღმოჩნდა, რომ ისინი საგრძნობლად გაუმჯობესებულყო.

ეს და სხვა უამრავი მაგალითი თუ ექსპერიმენტი ერთი დასკვნის გაკეთების საშუალებას იძლევა: თუ ბავშვის/მოზარდის გარე სამყარო/სოციალური ველი (ოჯახი/მშობელი, სკოლა/მასწავლებელი) მისდამი ნდობითა და რწმენით არის გამსჭვალული, მაშინ მისი ფსიქო-ემოციური და სოციალური მდგომარეობაც ჯანსაღია, განვითარება ნორმალურად მიმდინარეობს, ასაკთან დაკავშირებული კრიზისის გადასალახად მას აქვს რესურსები და როგორც შედეგი, მოზარდის აკადემიური მოსწრებაც მაღალია. სოციალური დასწავლის თეორიაც ადასტურებს, რომ ბავშვები „წარმატებით“ ამართლებენ უფროსების მოლოდინებს და სწორედ იმ როლებსა და იარაღებს ირგებენ, რასაც უფროსები ჩასჩინებენ: „რა ზარმაცი ხარ“, „მშეშარა ყოფილხარ“, „უჭკუო“, „უტვინო“ და ა.შ.

თუ პედაგოგს სჯერა, რომ მოსწავლეს შეუძლია ისწავლოს, შეიმეცნოს, არსებული პრობლემები დაძლიოს და ამას გამოხატავს კიდევ, მაშინ მოსწავლის ქცევა და აკადემიური მოსწრებაც უმჯობესდება.

პიროვნების ფსიქო-სოციალური განვითარების ფაზები

ფსიქოანალიტიკოსი ერიკ ერიქსონი (1902-1994წ) პიროვნების ფსიქო-სოციალური განვითარების ფაზებს გეთავაზობს, სადაც გათვალისწინებულია ადამიანის ასაკობრივი, ფიზიოლოგიური და სოციალური თავისებურებები. იგი განიხილავს განვითარების ცალკეულ ფაზას პიროვნების ფსიქოლოგიურ და სოციალურ სფეროში მიმდინარე კრიზისის ფონზე, რაც იმაში გამოიხატება, რომ ადამიანმა თავისი განვითარების ამ ეტაპზე გარკვეული უნარი უნდა შეიძინოს ან, პირიქით, დაკარგოს - ეს დამოკიდებულია ამ ადამიანის გარემო

არსებულ ოჯახურ და სოციალურ სიტუაციაზე. მაგალითად, ასაკობრივი კრიზისი, – ნდობა-უნდობლობის წინააღმდეგ, გულისხმობს, რომ თუ ადამიანი კრიზისს დაძლევეს, გარე სამყაროსადმი მოიპოვებს ნდობას, ხოლო კრიზისის ვერ დაძლევის შემთხვევაში – უნდობლობას.

გაგაცნობთ მხოლოდ მოზარდობის პერიოდს (11-18 წლის), ვინაიდან ბავშვის განვითარების წინა ფაზები აქ გამოვტოვეთ.

აუცილებელია, აღვნიშნოთ, რომ ის, თუ რამდენად წარმატებულად გადალახა ბავშვმა თითოეულ საფეხურზე არსებული ფსიქო-სოციალური კრიზისი, განსაზღვრავს, რა თავისებურებებითა და პრობლემებით შემოვა ის მე-7 კლასში. მოზარდობის ასაკამდე ბავშვს აქვს გადასაჭრელი კრიზისი, რომლის შინაარსი, სტადიების მიხედვით, ასეთია:

0-2 წლამდე ასაკი	გარე სამყაროსადმი ნდობა	უნდობლობა
2-3 წლამდე ასაკი	ავტონომია	სირცხვილი
3-6 წლამდე ასაკი	ინიციატივა	ბრალეულობის განცდა
6-12 წლამდე ასაკი	შრომისმოყვარეობა	არასრულფასოვნება

ცხრილი კარგად წარმოაჩენს, თუ რა რისკებთან არის დაკავშირებული ბავშვისთვის კრიზისული პერიოდების წარუმატებელი გადალახვა და რა სირთულეებს ნააწყდება თავად ის და მისი გარემო (ოჯახი, სკოლა და ა.შ.) მოზარდობის პერიოდში.

თუკი ბავშვი ჯანსაღ და კეთილგანწყობილ გარემოში იზრდება, მას უყალიბდება ნდობა გარე სამყაროსადმი, შესაბამისად, დაბალია შფოთვის დონეც, აქვს ადეკვატური თვითშეფასება და ინიციატივა და შრომისუნარიანობა უვითარდება. და, პირიქით, როცა ბავშვი იზრდება არაჯანსაღ ატმოსფეროში, ის გამოირჩევა გარემოს მიმართ უნდობლობით, რაც ნიშნავს, რომ თავს უსაფრთხოდ ვერ გრძნობს, შესაბამისად, აქვს შფოთვის მაღალი ხარისხი და სირცხვილის განცდა, დაბალია მისი თვითშეფასებაც, შედეგად კი, ეს ყველაფერი მის ქცევაზე აისახება.

მოზარდობის პერიოდი (12-20 წლის), კრიზისის შინაარსი: ეგო/მე-იდენტობა – როლური აღრევა.

მოზარდობის ხანა განისაზღვრება 12-20 წლის ასაკით, თუმცა ზუსტად განსაზღვრა, როდის გადადის კონკრეტული ბავშვი მოზარდობაში და როდის დაასრულებს ამ პერიოდს, ძალიან რთულია.

ტერმინი „ეგო-იდენტობა“ გულისხმობს პიროვნების მიერ წარსულში საკუთარი თავის შესახებ დაგროვილი ინფორმაციის, გამოცდილების განზოგადებას და საკუთარ თავზე შეხედულებების ჩამოყალიბებას კონცეფციის სახით, მაგალითად, – მე ვარ კარგი, წესიერი, პატიოსანი და. ა. შ. ამგვარი

კონცეფციის არსებობა, თავისთავად, თვითშეფასების ელემენტებსაც გულისხმობს. როცა ადამიანი ამბობს: – მე ვარ საწყალი, უმაქნისი – ცხადი ხდება, რა დამოკიდებულებაც აქვს მას საკუთარი პიროვნებისადმი.

შეიძლება ითქვას, რომ 12-დან 20 წლამდე ასაკი ყველაზე უფრო საპასუხისმგებლოა, რადგან სწორედ ამ პერიოდში უნდა მოიპოვოს პიროვნებამ „მე“ – იდენტობა. რალა თქმა უნდა, აქ გადამწყვეტ როლს თამაშობს ისიც, თუ როგორ გადალახა მან თავისი განვითარების წინა პერიოდები, ანუ რა ცოდნა, რა ინფორმაცია მიიღო საკუთარი „მე“-ს შესახებ: მოიპოვა თუ არა ნდობა გარე სამყაროსადმი 1 წლამდე ასაკში, მოიპოვა თუ არა ავტონომია 2-3 წლის ასაკში და. ა. შ. კიდევ ერთხელ ვუსვამთ ხაზს, რომ 12-20 წლის ასაკი არის ადრეულ ეტაპზე მიღებული გამოცდილებების გარკვეული შეჯამება. ამ ასაკისათვის დამახასიათებელი კრიზისი შეიძლება წარმატებით დაძლეულად ჩაითვალოს, თუ შედეგი არის ეგო-იდენტობის მოპოვება, ხოლო წარუმატებლად – თუ პიროვნებას არა აქვს იდენტობის განცდა, რაც როლურ აღრევაში გამოიხატება, ანუ ადამიანმა არ იცის, ზუსტად რა უნდა, რა შეუძლია და რომელ სოციალურ ჯგუფს განეკუთვნება. უფრო მარტივად რომ ვთქვათ, ვერ პოულობს საკუთარ თავს. ამ პერიოდში მოზარდს უხდება გამკლავება სტრესთან, რომელიც დაკავშირებულია საკუთარი სხეულის მეტამორფოზებთან, ახალ სოციალურ როლებთან, ამისათვის ის მანამდე დაგროვილ საკუთარ გამოცდილებას, ენერგიასა და უნარებს იყენებს. ბავშვები ამ ასაკში უნდა გაუმკლავდნენ მძიმე შინაგან და გარეგან წნეხს, უნდა გადაჭრან სწრაფ განვითარებასთან დაკავშირებული ამოცანები და ამ გზაზე მიღებული გამოცდილება უნდა გააერთიანონ მთლიან, ნათელ და არანინააღმდეგობრივ იდენტობაში. მოზარდობას ყოველთვის უყურებდნენ, როგორც „ქარიშხლისა და ზენოლის“, ადამიანის სულის პლასტებში „ტექტონიკური“ ძვრების პერიოდს. გამოჩენილი ფსიქოლოგი ანა ფროიდი წერდა: „იყო ნორმალური მოზარდობის პერიოდში – ეს თავისთავად არანორმალურია“.

მოზარდობაში ხდება მნიშვნელოვანი მორფო-ფუნქციური ცვლილებები, რომელთა კულმინაციას ფიზიკური და სქესობრივი სიმწიფე წარმოადგენს, რაც გულისხმობს სწრაფ ზრდას, რეპროდუქციული ორგანოების ჩამოყალიბებასა და მეორადი სქესობრივი ნიშნების აღმოცენებას. სხეულის მნიშვნელოვანი ცვლილებები იწვევს „მე“ – ხატისა და საკუთარ თავზე არსებული წარმოდგენის ცვლილებებს. მოზარდი საკუთარი სხეულის ცვლილებებთან დაკავშირებით ერთდროულად განიცდის ინტერესს, აღფრთოვანებას, შფოთვისასა და შიშს. ამ ასაკში მიმდინარეობს კოგნიტური უნარების განვითარება ფორმალურ ოპერაციების დონეზე. მოზარდს რთული აბსტრაქტული აზროვნება შეუძლია, ის იძენს თვითნალიზისა და თვითკრიტიკის უნარს.

ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, მოზარდებისთვის დამახასიათებელია გუნება-განწყობის ხშირი ცვალებადობა, აპათია, ფეთქებადი ხასიათი, კონფლიქტები გარშემომყოფებთან და ა.შ. ამ ასაკის მოზარდისათვის სამი რამ არის ძალიან მნიშვნელოვანი:

1. იცოდეს, ვინ არის (ეგო-იდენტობა);

2. იცოდეს, როგორ აღიქვამენ მას სხვები (იგულისხმება თანატოლები, უფროსები, მთლიანად სოციუმი);
3. იცოდეს ისიც, რამდენად ენინააღმდეგება გარემოს მისი ცოდნა საკუთარი თავის შესახებ (მაგალითად, თუ მოზარდს აქვს განცდა, რომ ის მიუღებელია სოციუმისთვის, როგორც გარკვეული სოციალური წარმომავლობის პიროვნება – დევნილი, მიუსაფარი, შეზღუდული შესაძლებლობის, არასრული, განქორწინებული ოჯახის შვილი და ა. შ.).

იმასთან ერთად, რომ ამ ასაკში ხდება მთელი ადრეული გამოცდილების განზოგადება, შეჯამება, ხდება მათი გადასინჯვაც – მოზარდი აღარ იღებს კრიტიკის გარეშე იმ ცოდნასა და შეხედულებებს, რაც მასში უფროსებმა ჩადეს. მეტიც, უპირისპირდება და ცდილობს შემოიტანოს ახალი, თავისებური წესები. ასე ჩნდება მოზარდული შეკითხვები – რა საჭიროა სწავლა? რატომ უნდა მჯეროდეს ადამიანების? რატომ უნდა ვიშრომო? და სხვ. ასეთი მეტამორფოზა (ცვლილება) ძალიან ბუნებრივია და ნორმალური გარდატეხის ასაკისათვის. სხვაგვარად პიროვნება ვერ მოიპოვებს მე-იდენტობას, ჯერ მან უნდა თქვას უარი ყველაფერზე, რაც მასში ჩადეს აღზრდის პროცესში და თვითონ, საკუთარი ხელებით შექმნას ახალი რეალობა. ხოლო, როგორი იქნება ეს ახალი რეალობა და რამდენად დაემთხვევა საბოლოო ჯამში კულტურულ, საზოგადოებაში მიღებულ ნორმებს, დიდადაა დამოკიდებული მის უახლოეს სოციალურ ველზე, კერძოდ: ვინ არიან მისი მშობლები, მასწავლებლები და როგორ აღიქვამენ მის ასაკობრივ პრობლემებს; ვინ არიან მისთვის „მნიშვნელოვანი სხვები“ – წარმატებული თანაკლასელი, ქუჩის ავტორიტეტი თუ კრიმინალური ავტორიტეტი? რა ღირებულებებისა და ნორმების მატარებელია ეს სოციალური ველი – ანუ, რა არის პრიორიტეტული ოჯახისათვის, მეგობართა წრისათვის, სკოლისათვის, მთლიანად საზოგადოებისათვის. თუ ოჯახი არ არსებობს ან არაადეკვატურად აღიქვამს მოზარდის პრობლემებს და მხარში კი არ უდგას, კი არ ეხმარება მას, არამედ სჯის, ღირსებას ულახავს, შეურაცხყოფს; თუ სოციუმი მკაცრია და ემიჯნება მოზარდს (არ იღებს იმიტომ, რომ მიუსაფარია, შეზღუდული შესაძლებლობისაა, დამნაშავეა და ა. შ.), პიროვნებას სხვა გზა აღარ რჩება – ის საკუთარ თავში იკეტება ან ამჟღავნებს ჰიპერაქტიურობას, დესტრუქციულ ქცევას, პრობლემები ექმნება თანატოლებთან თუ უფროსებთან ურთიერთობაში; მისი ქცევა დესტრუქციულია, ის სამყაროს მტრულად აღიქვამს და თავდაცვით პოზიციაში გადადის, რაც ხშირად შეიძლება აგრესიული ქცევით გამოიხატოს, როგორც სხვების, ისე საკუთარი თავის მიმართ – სწორედ ესაა, რასაც შეიძლება როლური აღრევა ვუწოდოთ.

პოზიტიური გამოსავალი ამ ასაკის ფსიქო-სოციალური კრიზისიდან არის ეგო-იდენტობის მოპოვება, რაც იმას ნიშნავს, რომ პიროვნებამ უკვე იცის საკუთარი შესაძლებლობებისა და უნარების შესახებ; იცის, ვინ არის და რა შეუძლია, იცის, რომ ის აღიარებულია სხვების მიერ და მზად არის, იყოს საზოგადოების სრულუფლებიანი, სოციალურად აქტიური წევრი. მე-7 კლასელი მოსწავლე 12-13 წლის ადამიანია, რომელიც სწორედ ამ პერიოდში იწყებს მოზარდობის პერიოდის გავლას და ზემოთ მოყვანილი ნიშნები, ზოგიერთ შემთხვევაში, შეიძლება მხოლოდ მინიშნებების სახით არსებობდეს. ასევე, აღსანიშნავია, რომ ამ ასაკისთვის დამახასიათებელი ფიზიოლოგიური ძვრები ზოგიერთ

მოზარდთან მკაფიოდ გამოხატულია, ვილაცასთან კი პროცესები დაწყებულიც არ არის. ამ ასაკში ერთ კლასში შეიძლება იყვნენ როგორც საკმაოდ მონიჭული, ასევე, ჯერ კიდევ მოუმწიფებელი და ძალიან „ბავშვური“ გოგო-ბიჭები, რაც კლასის საერთო ეკოლოგიაზე და ფსიქოლოგიურ კლიმატზეც აისახება და თავად მოსწავლეების ფსიქო-ემოციურ მდგომარეობაზეც.

მოზარდობის პერიოდში ახალგაზრდებს პიროვნულ განვითარებასთან დაკავშირებული ორი მნიშვნელოვანი ამოცანის გადაჭრა უხდებათ:

1. მშობლებისა და უფროსი თაობისაგან გარკვეული დამოუკიდებლობისა და ავტონომიურობის მიღწევა;
2. იდენტობის (თვითმყოფადობის) ფორმირება, ერთიანი „მე“-ს ჩამოყალიბება.

რისკ-ფაქტორები, რომლებიც მოზარდის ფსიქო-ემოციურ და ქცევით პრობლემებს განაპირობებს:

ოჯახში ძალადობა;

ძალადობრივი ურთიერთობები მოზარდებს შორის;

ძალადობრივი ურთიერთობები სკოლაში, ქუჩაში, მასმედიის საშუალებებით;

აღზრდის სტილი;

სტიგმა, რომელიც ბავშვებს დაწყებითი კლასებიდან მოჰყვებათ – „ათოსანი“ და „ოროსანი“ ბავშვები.

სამახსოვრო!

დაანგრიეთ, გადალახეთ სტიგმა – ყველა ბავშვი გამოირჩევა ინდივიდუალობით, აქვს განვითარების საკუთარი გზა, ძლიერი და სუსტი მხარეები და დასაპყრობი მწვერვალები;

მოსწავლის წარმატებებისა და წარუმატებლობების დროს აქცენტი გააკეთეთ ძალისხმევაზე და არა შესაძლებლობებსა და ნიჭზე, ეს მათ პერსპექტივას დაანახებს – „თუ მეტი ვიმეცადინე, მეტად ყურადღებიანი ვიქნები, უკეთესად მეცოდინება“.

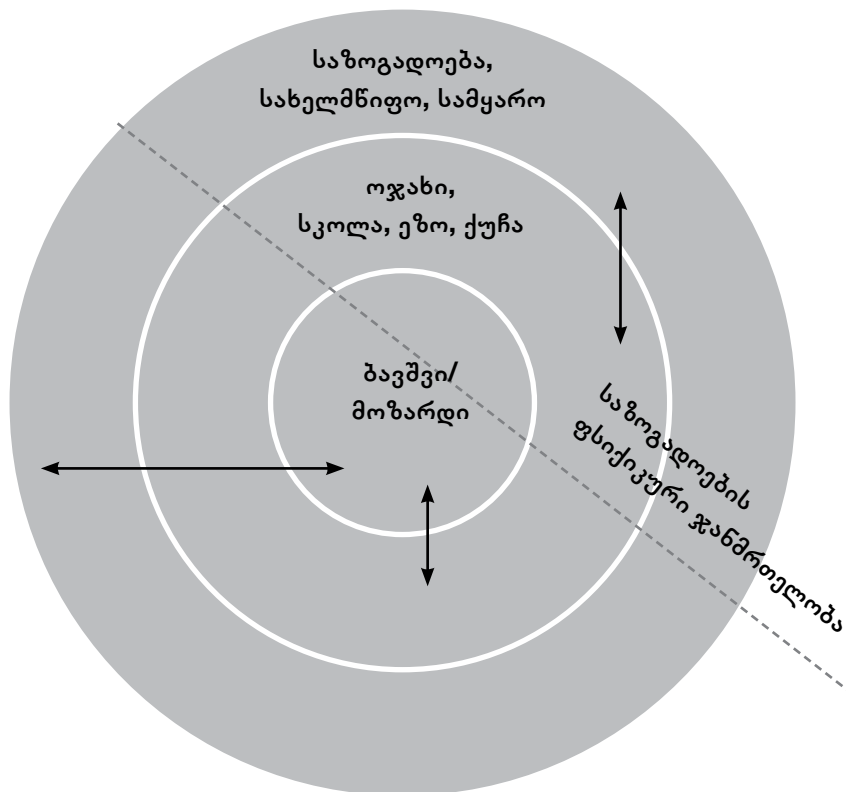
მოსწავლის პრობლემური ქცევის დროს ხაზგასმით გამიჯნეთ მოსწავლე – პიროვნება მისი ქცევისგან. 12 წლის ადამიანმა მკაფიოდ უნდა იცოდეს, რომ მიუხედავად მისი ქცევისა, რომელიც შეიძლება ჩვენთვის მიუღებელი იყოს, ის უპირობოდ მიღებულია მისი გარემოს მიერ; რომ ჩვენ – მშობლები, მასწავლებლები, საზოგადოება და ა.შ. ნებისმიერ შემთხვევაში მის გვერდით ვართ და დავეხმარებით.

ყოველთვის გახსოვდეთ, რომ ჩვენთვის მიუღებელი შეიძლება იყოს მოსწავლის ქცევა და არა თვითონ მოსწავლე!!!

მოზარდები და ძალადობა

ქვემოთ მოყვანილ სქემაზე კარგად ჩანს, თუ რა სეგმენტები ზემოქმედებს მოზარდზე მისი განვითარების ყველა ეტაპზე. ეს ზემოქმედება თავის თავში მოიცავს როგორც რისკებს, ისე – დამცავ ფაქტორებსაც.

ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი რისკ-ფაქტორი არის ძალადობა, რომელთან შეხებაც მას ყველა დონეზე უწევს. მოზარდის უახლოეს სოციალურ ველში ეს არის ძალადობა ოჯახში, ძალადობრივი ურთიერთობების არსებობა ბალებსა და სკოლებში, ეზოში, ქუჩაში.

მეზო და მაკრო დონეებზე ეს არის ძალადობის გამოვლინება სახელმწიფო დონეზე, რომელშიც იგულისხმება ეთნოკონფლიქტები, სამოქალაქო ომი, ძალადობა ტირაჟირებული მასმედიის საშუალებებით, საომარი კონფლიქტები მსოფლიოს მასშტაბით. 21-ე საუკუნეში მოზარდებს ისეთ გარემოში უწევთ განვითარება, რომლის განმსაზღვრელ ფაქტორებს გარე სამყაროს არასტაბილურობა და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები წარმოადგენს. მათი მეშვეობით დღეს შესაძლებელია, ომიდან პირდაპირ რეპორტაჟებს ვადევნოთ თვალი.

ქცევის პატერნები ნებისმიერ ადამიანს ბავშვობასა და მოზარდობაში უყალიბდება. თუკი ბავშვი ხედავს მშობლებს შორის უპატივცემულო, შეურა-

ცხმყოფელ, ძალადობრივ ურთიერთობებს და თუ გარე სამყაროც/მისი სოციალური ველიც ამას უდასტურებს, მაშინ მაღალია რისკი, რომ ის ურთიერთობის სწორედ ძალადობრივ ფორმებს დაისწავლის და ეს იქნება მისი გარე სამყაროსთან (სკოლა, ბაღი, ქუჩა და ა.შ.) ურთიერთობის სტილი. ამდენად, ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ მოზარდისთვის სკოლა იყოს ის გარემო, რომელიც მას ურთიერთობის ალტერნატიულ ფორმებს შესთავაზებს. ასეთ შემთხვევაში გაიზრდება ალბათობა, რომ მოზარდი სხვა სეგმენტებში, მათ შორის ოჯახში, არსებულ რისკ-ფაქტორებსაც წარმატებით დაძლეოს.

ძალადობა ოჯახში

ძალადობა ოჯახში ადამიანის უფლებების დარღვევა და თანამედროვე საზოგადოების ერთ-ერთი ყველაზე მტკივნეული საკითხია. ოჯახი არის ის გარემო, რომელიც ყველაზე მეტად განსაზღვრავს ბავშვისა და მოზარდის ფსიქოემოციურ განვითარებას. შესაბამისად, ოჯახი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი რისკის ან/და დამცავი ფაქტორია.

2006 წელს საქართველომ მიიღო კანონი „ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“. კანონის თანახმად, „ოჯახში ძალადობა გულისხმობს ოჯახის ერთი წევრის მიერ მეორის კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების დარღვევას ფიზიკური, ფსიქოლოგიური, ეკონომიკური და სექსუალური ძალადობით ან იძულებით“. შესაბამისად, საქართველოს კანონმა ხუთი სახის ძალადობის ფორმა შემოიტანა:

ფიზიკური ძალადობა: ცემა, წამება, ჯანმრთელობის დაზიანება, თავისუფლების უკანონოდ აღკვეთა ან სხვა ისეთი მოქმედება, რომელიც იწვევს ფიზიკურ ტკივილს ან ტანჯვას; ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებული მოთხოვნების დაუკმაყოფილებლობას, რაც ოჯახის წევრის ჯანმრთელობის დაზიანებას ან სიკვდილს განაპირობებს.

ფსიქოლოგიური ძალადობა: შეურაცხყოფა, შანტაჟი, დამცირება, მუქარა ან სხვა ისეთი მოქმედება, რომელიც ადამიანის პატივისა და ღირსების შელახვას იწვევს.

ეკონომიკური ძალადობა: ქმედება, რომელიც იწვევს საკვებით, საცხოვრებელი და ნორმალური განვითარების სხვა პირობებით უზრუნველყოფის, საკუთრებისა და შრომის უფლებების განხორციელების, აგრეთვე თანასაკუთრებაში არსებული ქონებით სარგებლობის და კუთვნილი წილის განკარგვის უფლებით შეზღუდვას;

სექსუალური ძალადობა: სექსობრივი კავშირი ძალადობით, ძალადობის მუქარით ან მსხვერპლის უმწეობის გამოყენებით; სექსობრივი კავშირი ან სექსუალური ხასიათის სხვაგვარი ქმედება ან გარყვნილი ქმედება არასრულწლოვნის მიმართ.

იძულება: ადამიანის ფიზიკური ან ფსიქოლოგიური იძულება, შეასრულოს ან

არ შეასრულოს მოქმედება, რომლის განხორციელება ან რომლისგან თავის შეკავება მისი უფლებაა; ან საკუთარ თავზე განიცადოს თავისი ნება-სურვილის საწინააღმდეგო ზემოქმედება.

ოჯახში ძალადობის გავლენა არასრულწლოვანზე

ოჯახებში, სადაც ძალადობა ცხოვრების ჩვეული ფორმაა, ადამიანები ფსიქოლოგიურად ტრავმირებულნი არიან. ბავშვების ჯანმრთელობა ზიანდება იმ შემთხვევაშიც, როდესაც ძალადობა უშუალოდ მათზე არ ხორციელდება და ისინი მხოლოდ მსგავსი ქმედების მოწმენი ხდებიან. ოჯახში ძალადობის შედეგად სახეზეა განვითარების შეფერხება ბავშვის არსებობის სამივე დონეზე:

1. აფექტურ (ემოციურ) დონეზე – ემოციური გახევება (უემოციოზა, ემოციის დაჩლუნგება), დიდი შფოთვა, ნევროტული შიშები და ა.შ;
2. კოგნიტურ (აზროვნების) დონეზე – ინტელექტუალური განვითარების შეფერხება, ყურადღებისა და მეხსიერების პრობლემები;
3. ქცევის დონეზე – დელიქვენტური (ქცევა, რომელიც ეწინააღმდეგება საზოგადოებაში დამკვიდრებულ წესებს), დევიაციური (ნორმიდან გადახრილი) და კრიმინალური ქცევა.

მნიშვნელოვანია, სკოლაში მასწავლებლებსა და ადმინისტრაციის წარმომადგენლებს ოჯახში ძალადობის მსხვერპლი ბავშვების იდენტიფიცირება და სათანადო რეაგირება შეეძლოს.

ოჯახში ძალადობისგან დამცავი სახელმწიფო მექანიზმები

საქართველოს კანონი „ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“ განსაზღვრავს იმ ქმედებათა ერთობლიობას, რომლებიც დამახასიათებელია ოჯახში ძალადობისთვის; ოჯახში ძალადობის გამოვლენისა და აღკვეთის სამართლებრივ და ორგანიზაციულ საფუძვლებს; აგრეთვე ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა სოციალური და სამართლებრივი დაცვისა და დახმარების გარანტიებს.

ამ კანონის მიზანია:

- ოჯახის წევრთა უფლებრივი თანასწორობის აღიარებით მათი უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის, ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ხელშეუხებლობის, ოჯახური ღირებულებების დაცვის საკანონმდებლო გარანტიების შექმნის უზრუნველყოფა;
- ოჯახში ძალადობის გამოვლენის, აღკვეთისა და თავიდან აცილებისათვის ეფექტიანი საკანონმდებლო მექანიზმების შექმნა;
- ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთათვის მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფის სისტემის შექმნა;
- ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა დაცვის, დახმარებისა და რეაბილიტაციის საფუძვლების შექმნა;
- ოჯახში ძალადობის თავიდან აცილებისა და მის წინააღმდეგ ბრძოლის მიზნით სხვადასხვა ინსტიტუტებს შორის თანამშრომლობის უზრუნველყოფა;

- მოძალადეთა სარეაბილიტაციო ღონისძიებების ხელშეწყობის უზრუნველყოფა.

2012 წლის მაისში საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში შევიდა ცვლილება, რომლის მიხედვითაც ოჯახში ძალადობის კრიმინალიზაცია მოხდა. სსსკ-ს მუხლი 1111 განსაზღვრავს ოჯახის წევრთა წრეს და მიუთითებს კოდექსით გათვალისწინებულ დანაშაულთა ჩამონათვალზე, რომელთა ჩადენის შემთხვევაში აღნიშნულ მუხლზე შესაბამისი მითითება კეთდება. ხოლო მუხლი 1261 განმარტავს ოჯახში ძალადობის კრიმინალურ ხასიათს და ჩადენილი ქმედებისათვის პასუხისმგებლობას აწესებს.

შსს სამინისტროს მასშტაბით საპატრულო პოლიციის დეპარტამენტი და საუბნო სამსახური ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლაში აქტიურად არის ჩართული. ოჯახში ძალადობის შესახებ ფაქტის ცნობის საფუძველზე შემთხვევის ადგილზე შესაბამისი ეკიპაჟი გადის. იმ ადგილებში, სადაც არ ვრცელდება საპატრულო პოლიციის სამოქმედო კვადრატი, გამოძახებაზე გადის უბნის ინსპექტორი. ძალადობის ფაქტის დაფიქსირებისას, პოლიციელი უფლებამოსილია, საჭიროების შემთხვევაში, მსხვერპლის უსაფრთხოების დაცვის და ძალადობის განმეორების თავიდან აცილების მიზნით, გამოსცეს *შემაკავებელი ორდერი*.

შემაკავებელი ორდერით განსაზღვრული პირობების დარღვევის შემთხვევაში პასუხისმგებლობა გათვალისწინებულია **ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 175¹ მუხლით და სისხლის სამართლის კოდექსის 381¹ მუხლით.**

ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთათვის სახელმწიფოს მიერ უზრუნველყოფილია **სახელმწიფო თავშესაფარი**, სადაც მსხვერპლთა განთავსება 3 თვემდე ვადით ხდება.

მსხვერპლის სტატუსის განსაზღვრისათვის არსებობს 3 დამოუკიდებელი გზა:

1. მსხვერპლის სტატუსის განმსაზღვრელი მუდმივმოქმედი საბჭო;
2. შემაკავებელი ორდერი;
3. დამცავი ორდერი

მოქალაქეთათვის საკონსულტაციო მომსახურების გაწევის მიზნით ფუნქციონირებს ცხელი ხაზი 2 309 903

ქცევაზე რეაგირების ალტერნატიული მიდგომა და პრევენციული ხედვა

იმ შემთხვევაში, როდესაც მოზარდს დელიქვენტური ან კრიმინალური ქცევა უკვე ჩამოუყალიბდება, ძალიან მნიშვნელოვანია, თუ როგორ რეაგირებს ამაზე ოჯახი, სკოლა, საზოგადოება, სახელმწიფო.

რას ნიშნავს კანონის დარღვევა?

კანონის დარღვევა გულისხმობს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში/სოციალურ გარემოში ბალანსის დარღვევას, რომელსაც აღდგენა სჭირდება. ნებისმიერ ქვეყანაში კანონის დარღვევაზე, ძირითადად, ერთი გზით პასუხობდნენ – მაგალითად, თუ მოზარდმა სხვისი ნივთი მიითვისა (ქურდობა), მას ქვეყანაში მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად გაასამართლებენ და საპატიმრო (არასრულწლოვანთა სპეციალური დაწესებულება) ან არასაპატიმრო აღმკვეთ ღონისძიებას (პრობაცია) გამოუტანენ. მაგრამ უკვე რამდენიმე ათეული წელია, ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ავსტრალიასა და ევროპის ქვეყნებში აღდგენითი მართლმსაჯულება დაინერგა „დამნაშავეს“ და დაზარალებულის შერიგების პროგრამასთან ერთად. იგი სრულიად ახლებურ ხედვასა და დამოკიდებულებას გვთავაზობს, ზოგადად, არასრულწლოვანი ადამიანის ქცევაზე და კონკრეტულად, მის მართლსაწინააღმდეგო ქმედებებსა და შედეგებზე. ტრადიციული მართლმსაჯულების სისტემისათვის მნიშვნელოვანია შემდეგი კითხვები:

- ვინ არის დამნაშავე?
- რომელი კანონი დაარღვია?
- რა სასჯელს იმსახურებს?

ამ შეკითხვებიდან კარგად ჩანს, რომ დაზარალებული მხარე უკანა პლანზეა, ზოგიერთ შემთხვევაში მას შეიძლება მატერიალური ზიანი აუნაზღაურდეს, მაგრამ მორალური კუთხით მიყენებული ზიანი, როგორც წესი, აუნაზღაურებელი რჩება. აღდგენითი მართლმსაჯულებამ კი აქცენტი სწორედ დაზარალებულ მხარეზე გადაიტანა და შემდეგი კითხვები დასვა:

- ვინ დაშავდა?
- რა სჭირდება მას?
- ვის ეკისრება მიყენებული ზარალის ანაზღაურება?

რატომ არის ასეთი მიდგომა ეფექტური?

აღდგენითი მართლმსაჯულების არსი შემდგომში მდგომარეობს: ადამიანს, რომელიც ამა თუ იმ კანონს არღვევს, უნდა დავუხმაროთ გააცნობიეროს ზიანი, რომელიც მან მიაყენა: დაზარალებულს, ოჯახს, საკუთარ თავს, თემს, სკოლას, საზოგადოებას, სახელმწიფოს. აღსანიშნავია ასევე, რომ აღდგენითი მართლმსაჯულება ადამიანის ღირებულების უპირობო მნიშვნელობასა და აღიარებას უსვამს ხაზს. ჩვენ, საზოგადოებას, სახელმწიფოს, კანონს შეიძლება არ მოგვწონდეს, ჩვენთვის მიუღებელი იყოს ადამიანის ქცევა და არა თავად ადამიანი.

მსგავსი დამოკიდებულება, მიდგომა „დამნაშავეს“ ეხმარება უსაფრთხოდ იგრძნოს თავი და ისიც, რომ მასზე ზრუნავენ; რომ საზოგადოება, სახელმწიფო, დაინტერესებულია, მისი საქციელის შეცვლით და იმით, რომ რეციდივს აღარ ჰქონდეს ადგილი. მსგავს მიდგომას პოზიტიური გავლენა აქვს ადამიანზე, მით უფრო – მოზარდზე.

მიდგომის ეფექტურობას შემდეგი ფაქტორები განსაზღვრავს:

- ✓ როდესაც დამნაშავეს შეუძლია თავად დაზარალებულისგან მოისმინოს და

იგრძნოს, თუ რა ზიანი მიაყენა მან თავისი ქცევით მას – მაშინ ცვლილება, რეაბილიტაცია და აღდგენა შესაძლებელი ხდება;

- ✓ როდესაც დანაშაულს ვანიჭებთ ადამიანურ სახეს („დამნაშავე“ ხვდება და ესაუბრება დაზარალებულს, კონკრეტულ პიროვნებას, პირადად მისგან ისმენს, თუ რა მორალური და ფსიქოლოგიური ზიანი მიაღება მას და ა.შ.) – მაშინ დამნაშავესთვის უფრო რთული ხდება დანაშაულის ჩადენა;
- ✓ როდესაც დამნაშავე საკუთარ თავს საზოგადოების განუყოფელ ნაწილად აღიქვამს და საზოგადოებისგან და სახელმწიფოსგან მზრუნველ დამოკიდებულებას ხედავს, ნაკლები შანსია, რომ ის თავის საზოგადოებას მსხვერპლად გადააქცევს.

თანამედროვე პედაგოგიური მიდგომები

„სამართლებრივი კულტურის საფუძვლების“ სახელმძღვანელო და თითოეული შეხვედრის შინაარსი ისეა დაგეგმილი, რომ აქტივობები, შესასრულებელი სამუშაოები თუ დამოკიდებულებებსა და უნარ-ჩვევების ფორმირებაზე მუშაობა თანამედროვე პედაგოგიკისა და ფსიქოლოგიის მოთხოვნებს პასუხობს; ასევე – სწავლება-სწავლის თანამედროვე მეთოდებს, რომელიც „აღმოჩენების გზით სწავლებაზე“ ორიენტირებული და ინტერაქტიული სწავლების საგანმანათლებლო მიდგომებს ეყრდნობა:

მოსწავლე ინტერაქტიული სწავლების მთავარი სუბიექტი და აქტიური მონაწილეა. სწავლების საფუძველი კი მოსწავლის პირადი გამოცდილება, მისი თვისებები და ცოდნაა.

მოზარდებს ვასწავლით საჭირო ინფორმაციის შეგროვებას, დასკვნების დამოუკიდებლად გამოტანას და დამოუკიდებლად აზროვნებას.

თანამედროვე პედაგოგიკაში, ძირითადად, გამოიყოფა სწავლის შემდეგი მეთოდები:

- **კონკრეტული დავალების დასწავლა** („ტექნოლოგიურად“ აგებული გაკვეთილი);
- **სასწავლო-კვლევითი საქმიანობა** (ახალი ცოდნის ძიება; ახალი გამოცდილების, უნარ-ჩვევების ათვისება; სიტუაციების ანალიზი);
- **თამაშის ორგანიზება** (სიტუაციური მოდელირება, როლური თამაშები);
- **დისკუსია** (დიალოგი, კომუნიკაცია).

კურსის ფარგლებში სამართლებრივ საკითხებთან მიმართებაში ინტერაქტიული სწავლებით კრიტიკული აზროვნების განვითარება უნდა შევძლოთ. ეს არის საკუთარი თუ სხვისი სუბიექტური მოსაზრებების გადასინჯვის და კითხვის ნიშნის ქვეშ დაყენების უნარი. კრიტიკული აზროვნება გულისხმობს ინფორმაციის ყურადღებით გაცნობას, სადავო პრობლემის ან კონფლიქტის სხვადასხვა კუთხით (თვალსაზრისით) განხილვას. იგი მოზარდს ეხმარება ფაქტებზე დაფუძნებული დასკვნის გამოტანასა და რაციონალური გადაწყვეტილების მიღებაში, რომლის შედეგადაც დასაბუთებული დასკვნის გამოტანაა შე-

საძლეელი. ამ მიმართულებით მუშაობა აღნიშნული პროექტისათვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რადგან ხშირად, მოზარდები მხოლოდ სუბიექტურ შეხედულებებსა და წარმოდგენებს ეყრდნობიან, უპირატესობას საკუთარ მოსაზრებას ანიჭებენ და არ ითვალისწინებენ ალტერნატიულ შეხედულებებს. ისინი უგულებელყოფენ საღ აზრს და მხოლოდ საკუთარ გრძნობებს ენდობიან, რაც მათი არამართლზომიერი ქცევის სანინდარი ხდება. გამოსავალი არსებული სიტუაციის კრიტიკულ გადაფასებაშია. კრიტიკული აზროვნების შემთხვევაში შესაძლებელია პრობლემის გადაჭრის რამდენიმე სწორი გზის პოვნა.

კრიტიკული აზროვნების ხუთი ნიშანი (ავტ. დევიდ ქლუსტერი) ასეთია:

1. კრიტიკული აზროვნება ინდივიდუალურია – პიროვნება თავად, სხვებისგან დამოუკიდებლად, აყალიბებს საკუთარ შეხედულებებსა და შეფასებებს;
2. ფაქტების ცოდნას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს, მაგრამ კრიტიკული აზროვნებისათვის ინფორმაციის მოპოვება სანყისი ნერტილია და არა საბოლოო მიზანი;
3. ცოდნისა და გამოცდილების დაგროვების გარეშე კრიტიკულად აზროვნება შეუძლებელია;
4. გასათვალისწინებელია, რომ კრიტიკული აზროვნება იწყება პრობლემის დასმიდან/გაცნობიერებიდან;
5. სააზროვნო პროცესი იწყება პრობლემის გადაჭრის სურვილიდან.

კითხვაზე – რატომ წამოჭრის ადამიანი პრობლემებს? – პასუხი მარტივია: მიზეზი გახლავთ ის, რომ ადამიანი ბუნებით ცნობისმოყვარეა. რისთვის? რატომ? როგორ? საიდან? – ეს და სხვა კითხვები კონკრეტულ პასუხებს მოითხოვს. მოზარდები კი განსაკუთრებული ცნობისმოყვარეობით გამოირჩევიან.

კრიტიკული აზროვნების განსავითარებლად საჭიროა, მასწავლებელმა მოზარდებს გამოუმუშავოს სხვების მოსმენისა და პატივისცემის უნარი, საკუთარ მოსაზრებაზე პასუხისმგებლობის გრძნობა. ამისათვის საჭიროა, შეხვედრების დროს მასწავლებელმა და სამართალდამცველმა შეძლონ:

- ლოგიკაზე დაფუძნებული მსჯელობა განასხვავონ ემოციებზე დაფუძნებული მსჯელობისაგან;
- მოსწავლეებისთვის ინფორმაციაში როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი მხარეების დანახვის სწავლება;
- გაითვალისწინონ ყველა მომხრე და მოწინააღმდეგე;
- ასწავლონ შეუსაბამოებების შემჩნევა მოსმენილსა და დანახულს შორის;
- მოსწავლეები მიაჩვიონ, რომ არ იჩქარონ დასკვნების გამოტანა, თუ საამისოდ საკმარის ინფორმაციას არ ფლობენ.

შეხვედრებზე ინტეგრირებულად გამოიყენება აქტიური სწავლების მეთოდები:

ჯგუფური სწავლება;
თამაშები;
სიტუაციური სავარჯიშოების განხილვა;

მოდელირებული სავარჯიშოები;
პრეზენტაცია;
დისკუსია;
გონებრივი იერიში

სწავლება თამაშის მეშვეობით

სასწავლო პროცესში თამაშის რამდენიმე სახე გამოიყენება, ესენია: **მოდელირება, იმიტაცია და შეჯიბრი.**

დიდაქტიკური თამაშებით სწავლების ოთხი ეტაპი არსებობს:

1. ორიენტაცია – მასწავლებელი წარადგენს შესასწავლ თემას, აუხსნის თამაშის წესებს, მიმოიხილავს თამაშის მიმდინარეობას ზოგადად;
2. მომზადება – მასწავლებელი მოსწავლეებს აცნობს სცენარს, თამაშის ამოცანებს, წესებს, როლებს, სხვა პროცედურებს;
3. თამაშის ჩატარების პროცესი;
4. თამაშის განხილვა – მოსწავლეები მსჯელობენ თამაშზე, მის სიძნელეებსა და წარმატებებზე. ხდება იმიტაციის შედარება რეალურ ცხოვრებასთან.

დისკუსიის საშუალებით სწავლება

ამ ფორმას თანამედროვე დიდაქტიკურ მეთოდებს შორის ერთ-ერთი წამყვანი ადგილი უჭირავს. იგი თავისი არსით დიალოგის ხასიათს ატარებს. დისკუსიის მეთოდი მოსწავლეებს კომუნიკაციის, მსჯელობის უნარს უვითარებს. დისკუსიის მეშვეობით შესაძლებელია იდეების, შეხედულებების, მტკიცებულებების ურთიერთგაცვლა ჭეშმარიტების დასადგენად. დისკუსიის სწორი წარმართვისათვის აუცილებელია მისი ორგანიზება და რეგულირება.

დისკუსიის მონაწილენი უნდა იცავდნენ წესებს, რომლებსაც მასწავლებელთან ერთად თავად ჩამოაყალიბებენ. დისკუსიას რამდენიმე ძირითადი მიზანი აქვს:

- ჩავრთოთ მოსწავლეები საგაკვეთილო პროცესში;
- მივცეთ მათ საკუთარი აზრების გამოთქმის შესაძლებლობა.

იმისათვის, რომ დისკუსია შედეგიანი იყოს, აუცილებელია, მსჯელობები მხოლოდ შერჩეული თემის ირგვლივ მიმდინარეობდეს. ხშირია შემთხვევები, როცა თემიდან გადახვევა ხდება და მოსწავლეები სხვა თემასთან დაკავშირებული აზრების განვითარებას ან მასზე მსჯელობას იწყებენ. მასწავლებელი სიტუაციას უნდა ფლობდეს. **კარგი დისკუსია მხოლოდ ის არის, რომელიც ერთ კონკრეტულ მიზანს ემსახურება.** მასწავლებელი ეხმარება მოსწავლეებს, რომ თემები საინტერესოდ გაიშალოს, მოსწავლეებმა სადისკუსიო თემებზე იმსჯელონ და არა მეორე ხარისხოვან იდეებზე. მასწავლებელმა უნდა დასვას ისეთი შეკითხვები, რომელიც დისკუსიის წარმართვას და თემის გაშლას შეუწყობს ხელს. ყველა მოსწავლეს უნდა მიეცეს თანაბარი საშუალება, გამოთქვას თავისი აზრი და საკუთარი პოზიცია დააფიქსიროს. დისკუსია კითხვების დასმის სტრატეგიაა. პირველ ეტაპზე მასწავლებელი ინფორმაციას არ აძლევს მოსწავლეებს, არამედ ცდილობს, ისინი დამოუკიდებლად მივიდნენ პრობლემის გადაწყვეტამდე. სასურველია, დისკუსია დასრულდეს შეჯამებით, დასკვნების

გამოტანით და კლასში გაცემული პასუხების ანალიზით. დისკუსიის წარმართვის რამდენიმე ფორმა არსებობს, მაგრამ დიალოგი ურთიერთობის საუკეთესო ფორმაა. მისი საშუალებით პიროვნებებს შორის პრობლემის არსებობის შემთხვევაში შესაძლებელია სწორი გადაწყვეტილების პოვნა ისე, რომ არც ერთი მხარე არ დაზარალდეს. მასწავლებელი მოვალეა, დისკუსიის წარმართვა ისე მოახერხოს, რომ დიალოგში განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით კონკრეტული აზრი გამოიკვეთოს. დისკუსიის ჩატარებაში მას სწორად დასმული შეკითხვები დაეხმარება, რომლებიც მოსწავლეთა აზროვნებას სათანადო მიმართულებას მისცემს. დიალოგს საკმაოდ დიდი დატვირთვა აქვს. მის ჩასატარებლად მოსწავლეებმა დიალოგის წარმართვის წესები უნდა იცოდნენ. საკამათო საკითხები შესაძლოა, დიალოგით ვერ გადაიჭრას, მაგრამ ეს პროცესი დაეხმარება მათ, პრობლემაზე იფიქრონ, ერთმანეთს შეხედულებები, აზრები გაუზიარონ, დებატებში ჩაებან და ურთიერთთანამშრომლობის ატმოსფეროს შექმნას შეუწყონ ხელი.

გაკვეთილის დაგეგმვა: შეხვედრების რეალური შედეგი მის სწორად დაგეგმვა-წარმართვაზეა დამოკიდებული. შეხვედრის დაგეგმვისას რეკომენდებულია, გამოიყენოთ გაკვეთილის სამფაზიანი მოდელი, რომელიც შემდეგი ეტაპებისაგან შედგება:

I. **გამოწვევა** – გულისხმობს მოცემულ საკითხზე, საგანსა ან მოვლენაზე არსებული ცოდნის, განცდების, შთაბეჭდილებების გააქტიურებას. მოსწავლეები იხსენებენ იმას, რაც შესასწავლი საკითხის ირგვლივ იციან; იწყებენ ახალ თემაზე ფიქრს. მათი გააქტიურება, ინტერესის გაზრდა ხდება, რაც საკითხის კვლევის პროვოცირებას უწყობს ხელს.

II. **სიღრმისეული წვდომა** სწავლის პროცესის გააზრების მეორე ფაზაა. იგი შესასწავლი საკითხის შინაარსის გაგებასა და აღქმაში ეხმარება. მოსწავლე ამ ეტაპზე ახალ ინფორმაციას ეცნობა, არსებული ცოდნისა და ახალი ინფორმაციის შეჯერება ხდება. მნიშვნელოვანია გაკვეთილის დასაწყისში „გამოწვევის ფაზაზე“ გაღვიძებული ინტერესის შენარჩუნება და განმტკიცება. ინფორმაცია ისე უნდა მივანოდოთ მოსწავლეს, რომ არ მივცეთ საშუალება, თემისადმი ინტერესი გაუქრეს.

III. **გააზრება, რეფლექსია** – მოსწავლეები არსებულ და ახლად მიღებულ ცოდნას ამთლიანებენ, ხდება აზრთა გაცვლა-გამოცვლა, მსჯელობა.

ინდივიდუალური და ჯგუფური მუშაობა: თემაზე მუშაობისას ეფექტური იქნება რეკომენდაციების მიხედვით მუშაობის შემდეგი ფორმები აირჩიოთ: ინდივიდუალური ან ჯგუფური. მასწავლებელმა თავიდანვე უნდა განუმარტოს მოსწავლეებს მუშაობის ფორმების არსი. ასეთ შემთხვევაში თავიდან ავიცილებთ ხმაურსა და ქაოსს ჯგუფური მუშაობისას. მოსწავლემ უნდა იცოდეს, რომ:

ინდივიდუალურად მუშაობის პროცესში იგი საკუთარ თავზეა პასუხისმგებელი;

ჯგუფური მუშაობისას კი თითოეული მათგანი საკუთარი გუნდის (ჯგუფის) წევრების წინაშეა პასუხისმგებელი.

ჯგუფებში მუშაობა ხელს უწყობს თანამშრომლობის ჩვევის გამომუშავებას. ასეთი სავარჯიშოების შესრულებისას მოსწავლეები სწავლობენ ერთმანეთის მოსმენას, სხვისი აზრის გაზიარებას, კრიტიკულ აზროვნებასა და შეფასებას, საკუთარი აზრის გამოთქმას, დასაბუთებას და, რაც მთავარია, ერთი და იმავე პრობლემის სხვადასხვა რაკურსით დანახვას. ისინი ერვევიან ფუნქციების განაწილებას და დროის რაციონალურ გამოყენებას. ჯგუფური სამუშაოების შესრულებისას ჯგუფი ერთი მაგიდის გარშემო იყრის თავს, სადაც, მსჯელობისას, ხშირად კონფლიქტიც წარმოიშობა. მასწავლებელი გუნდს კონფლიქტის მშვიდობიანად მოგვარების გზას სთავაზობს. თუ გუნდი ამას ვერ მიაღწევს, ანუ გამოსავალს ვერ იპოვის, ის სამუშაო პროცესიდან ვარდება.

ჯგუფის შერჩევა სხვადასხვაგვარად ხდება: ჯგუფები შეიძლება შეირჩეს ისე, რომ თითოეულ მათგანში თანაბარი შესაძლებლობების ბავშვები გაერთიანდნენ; შერჩევა შესაძლებელია შემთხვევითი პრინციპითაც, რათა მოსწავლეები უცხო გარემოში ნებისმიერ პარტნიორთან ურთიერთობას მიეჩვიონ. ჯგუფებად დანაწილება უნდა მოხდეს ოპერატიულად (2-3 წთ). შესაძლოა, მასწავლებელმა თავად დაადგინოს ჯგუფის მუშაობის ზოგადი წესები, მაგრამ, უმჯობესია, მუშაობის სისტემის შექმნა ბავშვებს მივანდოთ. ჯგუფი თვითონ აირჩევს, ვინ წარადგენს კლასის წინაშე თავის ნამუშევარს. მასწავლებელი თვალს ადევნებს მოსწავლეების მუშაობას ისე, რომ ბავშვებს არ შეექმნათ შთაბეჭდილება, თითქოს, მასწავლებელი ჯგუფის მუშაობაში ერევა. თუ ჯგუფი მასწავლებლისაგან რაიმე განმარტებას მოითხოვს ან შეატყობს, რომ ჯგუფმა დავალება არასწორად გაიგო, მითითებებს აძლევს მათ.

სამუშაოს დასრულების შემდეგ ჯგუფი ნამუშევრის პრეზენტაციას ახდენს. პრეზენტაცია არის მომზადებული მასალის წარდგენა აუდიტორიის წინაშე. ამ დროს მასწავლებელი მომხსენებელს აზრს არ აწყვეტინებს და კითხვებს არ უსვამს. ყველა ჯგუფის პრეზენტაციის დასრულების შემდეგ იგი ზოგად კომენტარებას აკეთებს.

ჯგუფებში მუშაობისას მოსწავლეებს დიალოგის გამოყენება დასჭირდებათ:

- დიალოგი არის თანამშრომლობა, რომლის მიზანია შეთანხმება;
 - დიალოგის დროს ერთი მხარე უსმენს მეორეს, რათა მხარეები გაერკვნენ და აღმოაჩინონ განსხვავებები პოზიციებს შორის;
 - დიალოგი მოითხოვს ადამიანებისა და მათი იდეების პატივისცემას;
 - დიალოგი იძლევა შესაძლებლობას ღია კომუნიკაციისთვის მაშინ, როდესაც მოსწავლეები პრობლემურ საკითხებს განიხილავენ;
 - დიალოგის წარმატებით და შედეგიანად წარმართვისათვის აუცილებელია, მოსწავლეებმა იცოდნენ წესები:
1. პატივი ეცი იმ ადამიანს, რომელიც გიზიარებს საკუთარ აზრს. შენ შეგიძლია არ დაეთანხმო მას, მაგრამ არა გაქვს უფლება, შეაწყვეტინო საუბარი;
 2. გამოხატე შენი მოსაზრება ისე, რომ სხვა არ შეურაცხყო;
 3. მაქსიმალურად ეცადე, სიმართლე დაასაბუთო. ამოიცანი და შეასწორე დეზინფორმაცია;
 4. გამოხატე შენი მოსაზრება გასაგები ენით.

შესაძლებელია მასწავლებელმა გამოიყენოს ე.წ. **გონებრივი იერიშის მეთოდი**, რომელიც დროის მცირე მონაკვეთში მრავალგვარი იდეის გენერაციის საშუალებას იძლევა. ხშირად ის სხვა სავარჯიშოს ნაწილია. ამ მეთოდის გამოყენება თითოეული მოსწავლისგან ინდივიდუალურ აქტივობას მოითხოვს და საერთო პრობლემის ერთობლივად გადაწყვეტას განაპირობებს.

მასწავლებელი წინასწარ შეარჩევს თემას და მას შეკითხვის სახით ჩამოაყალიბებს. შეკითხვა უნდა იყოს მკაფიოდ ჩამოყალიბებული და მოსწავლეთათვის გასაგები ფორმით მიწოდებული.

ამის შემდეგ მოსწავლეები გამოთქვამენ თავიანთ მოსაზრებებს და პრობლემის გადაწყვეტის გზებს გვთავაზობენ.

იდეების გენერაციის დროს სასურველია, შემდეგი პრინციპები დავიცვათ:

მოსწავლეთა მიერ მოსაზრების გამოთქმის დროს დაუშვებელია კამათი, კრიტიკა ან შეფასება. ვიმუშაოთ პრინციპით: ყველა მოსაზრება ღირებულია.

აზრის გამოთქმა ნებაყოფლობითი და თავისუფალია. მოსწავლეებმა უნდა გამოთქვან მოსაზრებები, როცა თავად მოისურვებენ და არა მაშინ, როცა ამას მასწავლებელი მოითხოვს. იდეა შეიძლება იყოს როგორც ორიგინალური, ისე – სხვისი იდეის განვითარების შედეგი;

მნიშვნელოვანია იდეების რაოდენობა და არა ხარისხი. ხარისხზე მსჯელობა უნდა მოხდეს გენერაციის ეტაპის დასრულების შემდეგ (შეფასების ეტაპი). ყველა იდეა (მათ შორის, მიუღებელიც) დაფაზე ან დიდ ფორმატზე უნდა დაინეროს;

შეფასების წინ მოსწავლეებს დაფიქრების საშუალება უნდა მიეცეთ; იდეების გენერაციის პერიოდის ხანგრძლივობა გაკვეთილის მსვლელობაზეა დამოკიდებული, თუმცა, მასწავლებელმა შეიძლება წინასწარაც განსაზღვროს იგი (რეკომენდებულია 2-იდან 5 წუთამდე). მოსწავლეებმა მასწავლებელთან ერთად უნდა განსაზღვრონ, დააჯგუფონ მსგავსი იდეები და განაზოგადონ ისინი.

ყველა თემასთან დაკავშირებით სახელმძღვანელოში წარმოდგენილია სიტუაციური ამოცანა. სიტუაციური ამოცანა – ჯგუფური მუშაობის რთული ფორმაა. ამ დროს თემა ჯგუფს სიტუაციური ამოცანის სახით მიეცემა.

თითოეულმა ჯგუფმა უნდა გააანალიზოს შემოთავაზებული სიტუაცია, მიიღოს საერთო გადაწყვეტილება, იპოვოს გამოსავალი და გამოიტანოს შესაბამისი დასკვნა, რისთვისაც ჯგუფმა შეთანხმებულად უნდა იმუშაოს და კონსენსუსს მიაღწიოს. თუ ჯგუფის წევრებს შეთანხმება უჭირთ, მასწავლებელმა შეიძლება მათ კენჭისყრის ხერხი შესთავაზოს.

დაუსრულებელი ისტორია – ჯგუფური სამუშაოს ასევე საინტერესო ფორმაა, რომელიც საუკეთესოა მოსწავლის ფანტაზიისა და შემოქმედებითი აზროვნების გასაავითარებლად. ჯგუფები ყურადღებით ისმენენ შემოთავაზებულ

ამბავს, რომლის დასასრულებლად დრო ეძლევათ. ეს საკმაოდ რთული პროცესია – ამ დროს ჯგუფის წევრები მსჯელობენ, აზროვნებენ, გამოთქვამენ და ასაბუთებენ საკუთარ აზრს და ერთმანეთის მოსაზრებებს იზიარებენ, თანხმდებიან და ერთად იგონებენ ამბის დასასრულს. შემდეგ კი წერილობით აყალიბებენ ამბის უკვე შეთანხმებულ განვითარებას. შესაძლებელია ნამუშევრის ილუსტრაციით გაფორმებაც, რათა ის პრეზენტაციისთვის უფრო საინტერესო გახდეს.

როლებით თამაში – როლებით თამაში მოსწავლის (ან მასწავლებლის) მიერ შექმნილი პატარა იმპროვიზებული წარმოდგენაა, რომლის მიზანია კონკრეტული სიტუაციის და ამბის გაცოცხლება. ის საშუალებას იძლევა, უკეთ წარმოვიდგინოთ, გავიაზროთ და გავაანალიზოთ მოცემული ამოცანა.

მოსწავლეები შემოქმედებითად უნდა მიუდგნენ თავიანთ როლს, რაც იმის გარანტიაა, რომ ისინი კრიტიკულად განეწყობიან როგორც საკუთარი პერსონაჟის, ისე სხვა მოქმედი გმირების მიმართ. ბუნებრივია, მათ გაუჩნდებათ შეკითხვები, რომლებზეც ძნელია ერთმნიშვნელოვანი პასუხის გაცემა. გათამაშების შემდეგ იმართება დისკუსია, რომლის დროსაც მოსწავლეები აქტიურად განიხილავენ და მსჯელობენ თემის ირგვლივ. არ უნდა დავუშვათ ისეთი შთაბეჭდილების შექმნა, თითქოს, შესაძლებელია ყველა შეკითხვაზე ამომწურავი პასუხის გაცემა.

არ არის აუცილებელი, გამოთქმული აზრი ყველა მოქმედმა გმირმა გაიზიაროს. შეთანხმება თვითმიზნად არ უნდა იქცეს. დასაშვებია, მასწავლებელმა სიტუაციის მოდელირებას მიმართოს. სიტუაციის მოდელირება შეიძლება განვიხილოთ როგორც როლებით თამაში, რომელშიც მთელი კლასი მონაწილეობს. ის საშუალებას იძლევა, მოსწავლეებმა საკუთარი თავი და შესაძლებლობები „ექსტრემალურ“ სიტუაციებში გამოსცადონ, რაც მეტად შთაბეჭდავია და მის მონაწილეებზე დიდ ზემოქმედებას ახდენს. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მოდელირების შემდგომი ანალიზი. მონაწილეებმა საკუთარ გრძნობებზე (რატომ გადანწყვიტეს, ემოქმედათ ამგვარად, გრძნობდნენ თუ არა უხერხულობას და რამდენად მისაღებია მათთვის პრობლემის ამგვარი გადანწყვეტა) უნდა იმსჯელონ. ამ შემთხვევაში მასწავლებელი უნდა დაეხმაროს მათ, რომ მონაწილეებმა განცდილის რეალობასთან დაკავშირება შეძლონ.

ვენის დიაგრამა ორი ისეთი ცნების შესადარებლად გამოიყენება, რომლებსაც როგორც საერთო, ისე განმასხვავებელი ნიშნები აქვთ, მაგ.: ორი პერსონაჟის, მოვლენის, ცნების და ა.შ. დიაგრამა მათი საერთო და განმასხვავებელი ნიშნების (თვისებების) დადგენის საშუალებას იძლევა. იხაზება ორი ურთიერთმკვეთი წრე. მათში, მაგ.: მარცხენა რგოლში, იწერება ყველა ის ნიშანი, რომელიც კანონის დარღვევას ახასიათებს, მარჯვნივ – შეცდომის მახასიათებლები, შუაში (რგოლების გადაკვეთის ადგილას) – ყველაფერი, რაც საერთოა.

T სქემა – ეს სქემა მასწავლებელმა შეიძლება მრავალმხრივ გამოიყენოს. იგი ძალზე მოსახერხებელია საპირისპირო მოსაზრებათა გამოსათქმელად, მოვლენებისა თუ ფაქტების შესაპირისპირებლად და შესადარებლად, მოქმედ

გმირთა დასახასიათებლად. T სქემა საშუალებას გვაძლევს, დაპირისპირება წარმოვაჩინოთ განსახილველ საკითხებს (ფაქტებს, მოვლენებს, ადამიანებს, საგნებს და ა.შ.) შორის. ასეთი სავარჯიშო კარგია ინფორმაციის დასახარისხებლად (ვთქვათ, დადებითად და უარყოფითად) და დასაჯგუფებლად. სამუშაო სრულდება ინდივიდუალურად, წყვილებში ან ჯგუფურად, მასწავლებლის შეხედულებისამებრ: დაფაზე, რვეულში ან თაბახის ფურცელზე. ივსება ჯერ სქემის მარცხენა მხარე (5 წთ), შემდეგ – მარჯვენა (5 წთ).

აზრობრივი რუკა წარმოადგენს ეფექტიან საშუალებას პერსონაჟის, მოვლენის ან იდეის დასახასიათებლად. იგი შეიძლება გამოვიყენოთ მოსწავლეთა მოტივაციისთვის. აზრობრივი რუკის შედგენის მიზანი კონკრეტულ საკითხებზე მოსწავლეთა (კლასის) ცოდნის დადგენა-შემოწმებაა. იგი არსებული ინფორმაციის შეკრება-მობილიზებას, ახალი იდეების დაბადებასა და გამოხატვას უწყობს ხელს. წრის შუაგულში იწერება საკვანძო სიტყვა/გამონათქვამი, ხოლო მის ირგვლივ – ყველა აზრი, რომელიც მას უკავშირდება.

ბლუმის ტაქსონომია (ჩიკაგოს უნივერსიტეტის პროფესორის ბ.ბლუმის (1913-1999) თეორიის მიხედვით) მოსწავლეებში კოგნიტური შემეცნების განვითარებას გულისხმობს შემდეგი მიმართულებით: ცოდნა (ინფორმაციის ფლობა), გაგება (გააზრება), გამოყენება, ანალიზი, სინთეზი, შეფასება. შეხვედრები და სახელმძღვანელო ისეა სტრუქტურირებული, რომ მოსწავლისაგან შეფასების დონეზე აზროვნებას მოითხოვს.

ცოდნა – ფაქტების, წესების, პრინციპების, თეორიების, თარიღების, პროცესების, ობიექტების, სტილის, მოვლენების, კონკრეტული მონაცემების, ტერმინოლოგიის, პროცედურების ცნობა და დასახელება, შესწავლილი მასალის დამახსოვრება – ცოდნა და გადმოცემა. მოსწავლე გადმოსცემს ტერმინებს, კონკრეტულ ფაქტებს, თეორიებს, დეფინიციებს, მეთოდებსა და პროცედურებს, ძირითად ცნებებს, წესებსა და პრინციპებს.

გაგება – გააზრების მაჩვენებელია. ის გულისხმობს ფაქტების, წესების, პრინციპების, თეორიების, პროცესების, ობიექტების, სტილის, მოვლენების საკუთარი სიტყვებით აღწერას; ტექსტის ძირითადი აზრის ახსნას მშობლიურ ენაზე საკუთარი სიტყვებით; პასუხის გაცემას ტექსტის შინაარსის გაგებაზე მიმართულ კითხვაზე; სმენითი, წერილობითი და გრაფიკული ინფორმაციის ერთი ფორმიდან მეორეში გადატანას; შესაბამისი მაგალითის მოყვანას; საგნების, მოვლენების, პროცესებისა და სტილის თვალსაჩინო ნიშნით დახარისხებას და დაჯგუფებას; შესწავლილი მასალის ერთი ფორმის სხვანაირად წარმოდგენას.

მოსწავლეს შეუძლია ახსნას ფაქტები, წესები და პრინციპები; გარდაქმნას სიტყვიერი მასალა; არსებულ მონაცემებზე დაყრდნობით აღწეროს მიმდინარე პროცესის მომავალი შედეგები; მოახდინოს ინტერპრეტაცია და პროცესისათუ მოვლენის მსვლელობის პროგნოზირება.

გამოყენება ნიშნავს შესწავლილი მასალის გამოყენებას კონკრეტულ პირობებში ან ახალ სიტუაციაში. მოსწავლე ეფექტურად იყენებს ცნებებსა

და პრინციპებს, კანონებსა და თეორიებს კონკრეტულ პრაქტიკულ თუ ახალ სიტუაციებში.

ანალიზი არის შესწავლილი მასალის შემადგენელ ნაწილებად დაშლა ისე, რომ მისი სტრუქტურა, წარმომავლობა და საფუძვლები გამოჩნდეს; ნაწილების შედარება-შეპირისპირება, ნაწილებს შორის კავშირის ან სტრუქტურის დანახვა; მოვლენის მიზეზის (დაფარული აზრის აღმოჩენა) ახსნა; პროცესის კანონზომიერების გამოვლენა; მიზეზებსა და შედეგებს შორის კავშირების დადგენა. მოსწავლე გამოყოფს მთელის ნაწილებს. ის არკვევს მათ შორის არსებულ ურთიერთკავშირს, მთელის ორგანიზების პრინციპებს; შეუძლია, დანახოს შეცდომა მსჯელობის ლოგიკაში, განაცალკევოს ფაქტები და შედეგები და მონაცემთა მნიშვნელობა შეაფასოს.

სინთეზი – არის სააზროვნო უნარ-ჩვევა, რომელიც ანალიზის საწინააღმდეგო პროცესს წარმოადგენს. სინთეზი გონებაში თვისებების გაერთიანებას ახდენს ახალი სტრუქტურული მთლიანობის სახით: მაგალითად, ნაწილებისგან ახალი მთელის შედგენა, ცალკე თვისებების გაერთიანება ახალი მთლიანი შინაარსის სახით და ა.შ. სინთეზი აზროვნების ზედა დონის უნარ-ჩვევაა და მასში იგულისხმება:

ნაწილების შეერთება ახალი სტრუქტურის (მაგ. ტექსტის) შესაქმნელად;

ჰიპოთეზის წამოყენება;

კვლევის ან რეფერატის დაგეგმვა;

შემოქმედებითი პროდუქტის შექმნა;

პრობლემის გადაჭრის ალტერნატიული გზების წამოყენება;

პრობლემის გადაჭრისათვის საჭირო მოქმედებების დაგეგმვა;

ახალი პროდუქტის (ინტელექტუალური ან მატერიალური) შექმნა ან გამოგონება.

შეფასება ნიშნავს ამა თუ იმ შესწავლილი მასალის მნიშვნელობის შეფასებას. მოსწავლე აფასებს მოვლენის ან სიტუაციის ლოგიკას; მონაცემების შესაბამისობას შედეგებთან; ამა თუ იმ ქმედების შედეგის მნიშვნელობას; მსჯელობს არგუმენტებით; იყენებს ანალიზისა და სინთეზის შედეგებს. კერძოდ, მას შეუძლია:

საკუთარი პოზიციის (არჩევანის) არგუმენტირებული დასაბუთება;

გარკვეულ კრიტერიუმებზე ან სტანდარტებზე დაყრდნობით დასკვნების გაკეთება;

პოზიციისა და მისი კონტრარგუმენტების განხილვის საფუძველზე დასკვნის გამოტანა;

პრობლემის გადაჭრის რამდენიმე გზიდან ერთ-ერთის არჩევის მართებულობის დასაბუთება;

მოდელის (სისტემის) მოქმედების შეფასება;

მტკიცებულების (თეორიის, პრეზენტაციის) ღირებულების (მნიშვნელოვნების) დაზუსტება;

მონაცემებისა და დასკვნების შესაბამისობის დადგენა – თუ რამდენად შეესაბამება მიღებული დასკვნა იმ მონაცემებს, რომელთა საფუძველზეც გაკეთდა იგი.

სახელმძღვანელოს გამოყენების ზოგადი რეკომენდაციები

სასწავლო კურსის მიზნებიდან გამომდინარე, მოსწავლეებმა არა მხოლოდ წესებისა და კანონების შესახებ უნდა გაიგონ, არამედ ჩვენი დახმარებით მათი მნიშვნელობის გააზრება და დაცვაც შეძლონ. სახელმძღვანელო მოსწავლეთა მზაობის ხარისხის მიხედვით მოსწავლეებს, მანდატურსა და მასწავლებლებს სწავლისა და სწავლების სხვადასხვა საშუალებას სთავაზობს. მისი პროგრამა ისეა შედგენილი, რომ ყოველდღიური სასკოლო გამოცდილება – როგორც სამართლებრივი კულტურის გააზრების საშუალება – დაეხმაროს მათ. განსახილველ საკითხებთან მიმართებაში კონკრეტული კლასის დამოკიდებულებებისა და მოსწავლეთა საჭიროებების დაინტერესების გათვალისწინებით შესაძლებელია, შეირჩეს საგანმანათლებლო მიდგომის ოპტიმალური და ყველაზე ეფექტიანი ვერსია. თუმცა არსებობს ზოგადი რეკომენდაციები, რომლებიც სახელმძღვანელოთი მუშაობისას აუცილებლად უნდა იყოს დაცული. წინამდებარე კურსის განხორციელებას სკოლის სხვა პედაგოგებთან და მოსწავლეთა მშობლებთან მოსამზადებელი სამუშაოს ჩატარება დასჭირდება, რათა პროგრამის მიზნები და მოსალოდნელი შედეგები სწორად გავაცნოთ. ამ მიზნით პროგრამის დაწყებამდე დამრიგებლებმა უნდა უზრუნველყონ თითოეული კლასის მშობლებისა და სხვა მასწავლებლების საინფორმაციო შეხვედრა, პროგრამისა და სახელმძღვანელოს წარდგენა მათთვის. შეხვედრის დროს მშობლებს შესაძლებლობა უნდა მიეცეთ, ამომწურავი ინფორმაცია მიიღონ სამართლებრივი კულტურის პროგრამის მიზნების, შინაარსისა და პროცესის შესახებ. არსებითია, რომ მშობლები დარწმუნდნენ სკოლისა და სამართალდამცველის საგანმანათლებლო თანამშრომლობის სარგებლიანობაში. საინფორმაციო შეხვედრის პოზიტიური ეფექტისთვის კარგი იქნება, თუ სამართალდამცველი გაიცნობს მშობლებს და მასწავლებელთან ერთად პროგრამიდან რამდენიმე აქტივობას წარუდგენს აუდიტორიას, სახელმძღვანელოს დაათვალიერებინებს.

ეს კურსი მასწავლებლისა და სამართალდამცველის მხრიდან მოსწავლეებთან დაახლოებას, ნდობის მოპოვებას და მათი პიროვნების გახსნასაც ემსახურება. ამიტომ მასწავლებლისა და სამართალდამცველის ურთიერთობა მოსწავლეებთან უნდა იყოს კეთილგანწყობილი, თანამშრომლობითი, პატივისცემის გამომხატველი, გულწრფელი და შემწყნარებლური.

მასწავლებელს, ძირითადად, ფასილიტატორის როლი აქვს. ავტორები ურჩევენ სამართალდამცველებს: ნუ იქნებიან ზედმეტად სერიოზული, ზოგჯერ მსუბუქი იუმორითაც გააკეთონ კომენტარები და ბავშვებს სიტბო, თანადგომა აგრძნობინონ.

სახელმძღვანელოს ავტორებმა ინტერაქტიული და თანამშრომლობითი სწავლება და ინდუქციური მიდგომა ვამჯობინეთ; ყველა თემა კონკრეტული სიტუაციით იწყება. ხდება მისი განხილვა, ანალოგიური მაგალითების მოყვანა, პრობლემის გადაჭრის გზების მოძებნა, და ბოლოს, დასკვნების განზოგადება მანდატურის მიერ დამატებით მიწოდებული ინფორმაციის საფუძველზე. აღნიშნული ე.წ. „ინდუქციური მიდგომის“ უპირატესობა ის არის, რომ მოსწავლეები ჯერ განიხილავენ მაგალითებს და უკეთ უღრმავდებიან სიტუაციას, ხოლო შემდეგ კონკრეტულიდან გადადიან აბსტრაქტულზე და ამ მაგალითებს განაზოგადებენ.

აღნიშნული ფორმით მათ პრობლემის გადაჭრის გზების მოძებნა უმარტივდებათ და გაცილებით მეტს სწავლობენ, ვიდრე სწავლების ტრადიციული მეთოდის გამოყენებით, რომელიც ჯერ ზოგად თეორიას ითვალისწინებს, შემდეგ კი შესაბამის მაგალითებს. ამიტომ ვთხოვთ მანდატურსა და მასწავლებელს, აღნიშნული სქემა და პრინციპი დაიცვან და ნუ ეცდებიან, განზოგადებულ თეორიულ საკითხებს კონკრეტული განხილვების გარეშე მიმართონ. თითოეული თემა ისეა შემოთავაზებული, რომ კონკრეტული სიტუაციის განხილვიდან და პირადი მაგალითებიდან აბსტრაქტულისკენ ვითარდება. წიგნში მოყვანილი სიტუაციის განხილვა უკვე ზოგადის კონკრეტიზაციას გულისხმობს; მოსწავლე ახალ ინფორმაციას იმ ცოდნას და რეალობას უკავშირებს, რომელსაც ის უკვე ფლობს, პარალელებს ატარებს მისთვის ნაცნობ შემთხვევებთან და მათ შეფასება-გადაფასებას იწყებს. ჩვენ შეგნებულად ავარიდეთ თავი ლიტერატურული და ისტორიული ფილმებიდან მაგალითების მოყვანას (რასაც ხშირად მიმართავენ სხვადასხვა დისციპლინის სასწავლო კურსის საგაკვეთილო პროცესში), რათა მაქსიმალური საშუალება მიგვეცა მოსწავლეებისათვის საკუთარ თავზე, გარემოზე, თანატოლებზე, რეალურ მაგალითებზე ესაუბრათ და მათთვის ნაცნობ სიტუაციებს ჩაღრმავებოდნენ. ამიტომ გთხოვთ, ეს პრინციპიც დაიცვათ. შეხვედრის წარმართვას შემოქმედებითად მიუდექით, თუმცა ეცადეთ, დაიცვათ რეგლამენტი და ძირითადი აქტივობა შეხვედრისას დასრულდეს. თუ საკონტაქტო საათის განმავლობაში ეს ვერ ესწრება, შეგიძლიათ ყველა სხვა დავალება სახლში დაავალოთ და მომდევნო შეხვედრაზე შეამოწმოთ. შედეგის მისაღებად არსებითი მნიშვნელობა აქვს, თუ როგორ დამუშავდება თემაში წარმოდგენილი სიტუაციური სავარჯიშო (მოთხრობა) და როგორ გაკეთდება ანალიზი და შეჯამება. თუ დრო საშუალებას მოგცემთ, თითოეული წარმოდგენილი მოთხრობა განიხილეთ, როგორც დაუსრულებელი ისტორია

და მოსწავლეებს მისი დასრულება სთხოვეთ, ან გაანაწილეთ როლებად და განხილვა გათამაშების შემდეგ დაიწყეთ.

შეხვედრებზე მასწავლებლის ძირითადი როლი ე.წ. „აღმოჩენით სწავლების“ ხელშეწყობას გულისხმობს, რაც მოსწავლეებისთვის ინსტრუქციებისა და ახსნა-განმარტებების მიცემას ითვალისწინებს. ამასთანავე, მასწავლებელი მოდელირებული სავარჯიშოებისა და დისკუსიის ორგანიზებას, სიტუაციური სავარჯიშოს ფონზე მოსწავლეთა ორიენტაციას ახდენს, პოლიციელი კი, მოსწავლეთა პირადი გამოცდილებიდან და თვალსაჩინო მაგალითებიდან გამომდინარე, ახალ კონცეფციებს ახსნის.

მასწავლებელს დიდი ძალისხმევა დასჭირდება პროცესის მიზანმიმართულად წარსამართავად და ფასილიტატორის როლის შესასრულებლად მანამდე, სანამ მოსწავლეები ამგვარი შეხვედრების წესებსა და მიმდინარეობის თავისებურებებს არ გაითავისებენ. მასწავლებელს ვთხოვთ, მოსწავლეებს ყოველი ახალი თემის მიზანი გააცნოს, თუმცა წინასწარ არ უნდა მისცეს ინფორმაცია მათ პრობლემის საუკეთესოდ გადაწყვეტის შესახებ. იგი უნდა შეეცადოს, რომ მოსწავლეები პრობლემის გადაწყვეტამდე დამოუკიდებლად მიიყვანოს.

მასწავლებლებმა, მოსწავლეების მიერ წარმოდგენილი პრეზენტაციების შემდეგ, დასვით ისეთი შეკითხვები, რომლებიც დისკუსიის პროცესს აზროვნების ზედა – შეფასების საფეხურისკენ (ბლუმის ტაქსონომია) წარმართავს. ეს ნიშნავს, რომ მოსწავლეს აქვს ცოდნა, ამ ცოდნის გაგებისა და გამოყენების უნარი და ღია შეკითხვებზე პასუხის გაცემით აზროვნების მაღალ საფეხურზე გადადის – შეაფასოს, გააკეთოს დასკვნები, დაასაბუთოს, შექმნას. სასურველია, დისკუსია დასრულდეს შეჯამებით, დასკვნების გამოტანით, კლასში გაცემული პასუხების ანალიზით. პოლიციელიცა და მასწავლებელიც უნდა შეეცადოს, იყოს უშუალო და მოსწავლეებს მათთვის გასაგებ ენაზე ესაუბროს.

როცა მასწავლებელი და მანდატური ამ წიგნის დახმარებით მოსწავლესთან შეხვედრას მოამზადებენ, მათ უკვე უნდა ჰქონდეთ გარკვეული მოსაზრება იმის თაობაზე, თუ როგორ უკავშირდება ეს საკითხები კლასის ცხოვრების ისტორიას და როგორ შეუძლიათ მოსწავლეებს ამ ცნებების გაგება.

მნიშვნელოვანია, რომ კანონებზე საუბრისას აქცენტი მხოლოდ მათ სადამსჯელო ფუნქციაზე არ გაკეთდეს და მოზარდებს ისეთი ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებების მნიშვნელობის გააზრებასა და გაცნობიერებაში შევეწყოთ ხელი, როგორიცაა: სამართლიანობა, თანადგომა, მიტევება, ტოლერანტობა და ა.შ., რომლებსაც კანონის დაუცველობამ შეიძლება საფრთხე შეუქმნას.

მოსწავლის სახელმძღვანელოში წარმოდგენილია ვიზუალური მასალა კომიქსის სახით, მიეცით მოსწავლეებს 2-3 წუთი მათ დასათვალიერებლად და აღსაქმელად. გააკარით კედლებზე მოსწავლეების მიერ წარმოდგენილი საპრეზენტაციო მასალები და ნამუშევრები, დაწერეთ დაფაზე მნიშვნელოვანი ტერმინები და განმარტებები.

ძირითადი თემიდან გადახვევას რომ თავი ავარიდოთ, შეხვედრების სცენარებში მოცემულია მეცადინეობის ჩატარების დეტალური ინსტრუქციები:

მსვლელობის აქტიური დინამიური და ეფექტიანი პროცედურები;

სიტუაციურ სავარჯიშოზე მუშაობის სპეციფიკა;

მასალის მიწოდების და აქტივობების თანმიმდევრობა;

სავარაუდო დრო;

რესურსები.

ამასთან, მასწავლებელს და პოლიციელს მზა ინსტრუქციების შემოქმედებითად გამოყენებისთვის დამოუკიდებლობა და თავისუფლება ენიჭებათ. მოსწავლის სახელმძღვანელოში, გაკვეთილის დასაწყისში, მოცემულია კითხვები, რომელიც განსახილველი საკითხის ძირითად ცნებებთან და პრინციპებთან დაკავშირებულ პრობლემებს ეხება. ეს არის ფიქრისა და განსჯის გამომწვევი კითხვები. ისინი მოსწავლის წარმოდგენასა და გამოცდილებას ეფუძნება და საკითხის განხილვის დაწყების საშუალებად გამოდგება.

შეხვედრებზე უნდა სუფევდეს უსაფრთხო, დაცული ატმოსფერო, რომელიც მოზარდების თვითგამოხატვას და ამის საფუძველზე საკუთარი თავის უკეთ გაცნობას, თვითცნობიერების, ადეკვატური თვითშეფასებისა და საკუთარი თავის პატივისცემის განვითარებას, საკუთარი პიროვნების მნიშვნელობის აღიარებას შეუწყობს ხელს.

როგორ უნდა დაიგეგმოს შეხვედრები?

მიზნები

პირველ რიგში, საჭიროა განისაზღვროს მიზანი, რომელიც უნდა აკონკრეტებდეს, თუ რა დამოკიდებულებების ჩამოყალიბებაზე გაკეთდეს აქცენტები, რა ცოდნასა და უნარ-ჩვევას მიიღებს მოსწავლე. სასწავლო მიზნები გამოხატავენ იმას, რასაც სწავლის პროცესში უნდა მივაღწიოთ (ანუ რა ცოდნა და უნარ-ჩვევები უნდა შეიძინონ მოსწავლეებმა). შეგიძლიათ დაწეროთ – ჩემმა მოსწავლეებმა იცოდნენ, რომ...; გაიგონ, აღწერონ, შეადარონ, შექმნან, გააანალიზონ, შეაფასონ და ა.შ. მიზანი სასწავლო შედეგებს უნდა უკავშირდებოდეს. იგი საფუძველს ქმნის როგორც მოსწავლეების პროგრესის შემოწმებისთვის, ასევე, მასწავლებლების თვითშეფასებისთვის და მოსალოდნელ სასწავლო შედეგებს განსაზღვრავს.

წინაპირობები

აღწერეთ, რა უნდა იცოდეს მოსწავლემ და რისი გაკეთება უნდა შეეძლოს მას, რომ გაკვეთილი წარმატებული იყოს. კვლევები ადასტურებს, რომ დაახლოებით 70% იმისა, რასაც მოსწავლე სწავლობს, მანამდე მიღებულ შესაბამის ცოდნასა და უნარზეა დამოკიდებული.

მსვლელობა

მოიფიქრეთ, როგორ იწყებთ შეხვედრას, როგორია მისი შინაარსი და მიმდინარეობა, რა აქტივობები გაქვთ დაგეგმილი? აქტივობების შერჩევისას დაფიქრდით, როგორ უნდა მიაღწიოთ დასახულ მიზანს, რას გააკეთებთ თქვენ და რას გააკეთებენ მოსწავლეები? ერთი აქტივობის ჩატარება დაგჭირდებათ მიზნის მისაღწევად თუ რამდენიმესი? როგორი იქნება აქტივობების თანმიმდევრობა? როგორ დაასრულებთ შეხვედრას?

მოსწავლეების ორგანიზება

მოიფიქრეთ, როგორ მოახდენთ მოსწავლეების ორგანიზებას და როგორ მიუსადაგებთ სამუშაოს მათ შესაძლებლობებს? როგორ ამუშავეთ მოსწავლეებს – ინდივიდუალურად, წყვილებში, ჯგუფებში თუ მთელ კლასთან ერთად?

დროის განაწილება

მოიფიქრეთ, როგორ გაანაწილოთ დრო შეხვედრის სხვადასხვა კომპონენტზე – რამდენ წუთს დაუთმობთ თითოეულ აქტივობას?

რესურსები

რა გჭირდებათ, რომ სასწავლო პროცესი ეფექტიანად წარმართოთ? რა ტიპის რესურსებს გამოიყენებთ? (სახელმძღვანელოს, ჟურნალებს, სტატიებს, სამუშაო ფურცლებს, ტელეფილმებს, ინტერნეტს და ა.შ.)

დამატებითი აქტივობები

რა დამატებითი აქტივობებს მიმართავთ, რომ მოსწავლეებმა თავიანთი ცოდნა განამტკიცონ? ეს შეიძლება იყოს საშინაო დავალება ან მომდევნო გაკვეთილისთვის დაგეგმილი მცირეხნიანი აქტივობა ცოდნის განსამტკიცებლად.

შეფასება

როგორ უნდა შეამოწმოთ მიღწეული შედეგები? რა უნდა შეძლონ მოსწავლეებმა იმისათვის, რომ მიხვდეთ, მიაღწიეთ თუ არა მიზანს?

რეფლექსია ანუ თვითშეფასება

გაკვეთილის დასრულების შემდეგ მასწავლებელი და პოლიციელი უნდა დაფიქრდნენ, რა იყო შეხვედრაზე კარგი, რისი გაუმჯობესებაა სასურველი. გააკეთეთ იმის ანალიზი, თუ რა გასურდათ (მიზანი) და რას მიაღწიეთ (შეფასების შედეგები); რა გამოვიდა კარგად და რა – ცუდად?

შეხვედრის შეფასება მჭიდროდ უნდა უკავშირდებოდეს მიზანს. ეს არ უნდა იყოს უბრალოდ იმის აღწერა, მიაღწია თუ არა მასწავლებელმა მიზანს. აუცილებელია, დაკონკრეტდეს, თუ რა ცოდნა და უნარებია საჭირო მოსწავლეებისთვის, რომ გაკვეთილი წარმატებული იყოს. რა ინფორმაციას ფლობენ ისინი აღნიშნულ თემასთან დაკავშირებით და რას შეისწავლიან ახალს? ასევე, გათვალისწინებული უნდა იყოს მოსწავლეების ინტერესები. საგულისხმოა, რომ სასწავლო მასალები გაკვეთილის გეგმით გათვალისწინებულ აქტივობებს უკავშირდებოდეს. სწავლება განსაზღვრული მიზნის მისაღწევად უნდა იყოს

ეფექტიანი. ეფექტიანობა გულისხმობს უფრო მეტის მიღწევას ერთი და იმავე რესურსების გამოყენებით.

მოსწავლის აქტივობები, რომლებიც შეხვედრის გეგმაშია გათვალისწინებული, ზუსტად უნდა შეესაბამებოდეს და ემსახურებოდეს გაკვეთილის მიზანს. უნდა გაითვალისწინოთ, როგორ დაიწყებთ შეხვედრას, რომ მოსწავლეებს სათანადო განწყობა შეუქმნათ. შეიძლება დასვათ კითხვები წინა მასალის ირგვლივ და იგი ახალ მასალას დაუკავშიროთ, ან მოკლედ უთხრათ მოსწავლეებს, რაზე ისაუბრებთ და ამ საკითხთან დაკავშირებით დაუსვათ ზოგადი კითხვები. მათ უნდა გაუჩინოთ განწყობა, რომ ეს საკითხი ძალიან მნიშვნელოვანია.

მანდატურის და მასწავლებლის სამახსოვრო

- თავიდანვე იქონიეთ ერთმანეთთან თანამშრომლობითი დამოკიდებულება და ერთობლივად დაგეგმეთ შეხვედრის მსვლელობა ყველა შეხვედრის წინ.
- მეთოდურ სახელმძღვანელოში წარმოდგენილი სცენარები არ არის დოგმა, შეგიძლიათ ის შემოქმედებითად შეარჩიოთ: თქვენი გადასაწყვეტია, რომელს გამოიყენებთ შეხვედრაზე სცენარში წარმოდგენილი აქტივობებიდან. რა თქმა უნდა, წარმოდგენილი დროის განაწილება სიმბოლურია (საორიენტაციო) და საკუთარი შეხედულებისამებრ შეგიძლიათ მათი გაზრდა, შემცირება, გადანაცვლება უკეთესი შედეგის მიღების მიზნით.
- შეხვედრების ძირითადი ფაზულა მოსწავლის წიგნში წარმოდგენილ რუბრიკებზეა აგებული და რომელიმე მათგანის იგნორირება რეკომენდებული არ არის.
- ეცადეთ, ყველა შეხვედრამ რეალური შედეგი მოიტანოს საკითხისადმი მოსწავლეების დამოკიდებულებასა და თვითშეფასებაში.
- შეხვედრის განმავლობაში მოსწავლე უნდა გრძნობდეს თანამშრომლობით და კეთილგანწყობილ დამოკიდებულებას მასწავლებლისა და სამართალდამცველისგან.
- მოერიდეთ კომენტარების გაკეთებას მოსწავლეებთან და მათ პირად ისტორიებთან დაკავშირებით, სასწავლო ატმოსფერო მოსწავლისათვის უნდა აღიქმებოდეს თითოეული პიროვნების მიმართ პატივისცემის გამოხატვლად, უსაფრთხოდ, დაცულად.
- ვინაიდან ყველა თემის ახსნა სიტუაციური სავარჯიშოს განხილვით იწყება, მიეცით მოსწავლეს საშუალება, მოახდინოს მოყვანილი ფაქტების სისტემატიზაცია, განზოგადება და მისეული ზოგადი თეორიის ჩამოყალიბება; შემდეგ კი – საკუთარი ცხოვრებისეული დაკვირვებებისა და გამოცდილების საშუალებით ამ თეორიის ჭეშმარიტების შემოწმება.
- სწავლებისას გრაფიკული გამოსახულება შეიძლება ზოგჯერ უფრო მრავალისმეტყველი აღმოჩნდეს, ვიდრე ნათქვამი. შესაბამისად, შეგიძლიათ მოიფიქროთ სქემები, როგორ შეიძლება, მოსწავლეებთან ინფორმაციის უკეთ მიტანა. თავისუფალი ხარტ მეთოდების შერჩევისასაც. თავად უკეთ შეგიძლიათ თქვენს კლასთან ყველაზე ეფექტიანი სამუშაო მეთოდების შეფასება.
- რესურსები ყოველი დავალებისათვის წინასწარ მოამზადეთ. დავალების

პირობის ახსნისას ნუ აჩქარდებით, დაწვრილებით განუმარტეთ მონაწილეებს – რა ევალებათ.

- საშუალება მიეცით მოსწავლეებს, მათ მიერ შესრულებული სამუშაო წარმოადგინონ და უპასუხონ კითხვებს. ეს დაგეხმარებათ იმის განსაზღვრაში, თუ რა მიმართულებით ფიქრობენ ისინი, რა ქმნის სირთულეს პრობლემის გააზრებაში.
- თვალყური ადევნეთ ჯგუფების მუშაობას – კარგად ესმის თუ არა ყველას შესასრულებელი დავალება? თუ საჭიროა, კიდევ ერთხელ აუხსენით ან დააზუსტეთ, რა მოეთხოვებათ მათ.
- წინასწარ ნუ მიაწვდით მოსწავლეებს ისეთ აზრებს, რომლებიც დასკვნის სახით თავად უნდა გამოიტანონ; ნუ მოახვევთ თავს თქვენს შეფასებებსა და დამოკიდებულებებს სიტუაციური სავარჯიშოს გმირების მიმართ; საშუალება მიეცით, იმსჯელონ, ჩაუღრმავდნენ, თვითონ შეაფასონ.
- ნუ გაგაღიზიანებთ ჯგუფური მუშაობის დროს ხმაური, ჩვეულებრივ, ეს ენთუზიაზმის ნიშანია.
- მანდატურს ვთხოვთ, რომ თემის ირგვლივ კანონებთან მიმართებაში, ისაუბროს ბავშვებისათვის გასაგებ ენაზე; ნურც ბავშვებს მოსთხოვთ საკანონმდებლო ტერმინოლოგიით საუბარს. წაახალისეთ ისინი, პრეზენტაცია საკუთარი სიტყვებით მოამზადონ.
- ყურადღება მიაქციეთ, რომ განხილვის პროცესში ჩართული იყონ როგორც თამამი და აქტიური, ისე პასიური ბავშვებიც.
- გახსოვდეთ, რომ ყოველი შეხვედრის ბოლო ფაზაში უკუკავშირის მიღება და თემასთან დაკავშირებული დასკვნების შეკვრა გევალებათ.
- შეხვედრის დასრულებისას შეაფასეთ, მიაღწიეთ თუ არა მიზანს, მიეცით თუ არა ყველა მოსწავლეს მონაწილეობის საშუალება? შეძელით თუ არა მათი პროგრესი?

შეხვედრების სცენარები

შეხვედრა1: გაცნობა

მიზანი:

1. მოსწავლეებისთვის „სამართლებრივი კულტურის საფუძვლების“ პროგრამის მიზნების გაცნობა;
2. პროგრამაში ჩართული მანდატურის მოსწავლეებისთვის წარდგენა-გაცნობა, ნდობის წარმოქმნაზე მუშაობა;
3. „სამართლებრივი კულტურის საფუძვლების“ სახელმძღვანელოს წარდგენა და მასთან მუშაობის წესების გაცნობა;
4. მოსწავლეებთან მომავალი თანამშრომლობის ფორმატზე შეთანხმება;
5. მოლოდინების განსაზღვრა.

რესურსები: ფურცლები, კალმები, სხვადასხვა ფერის მარკერი, პატარა ფერადი მისაწებებელი ქაღალდები, კედელზე გაკრული დიდი ფურცელი, რომელზეც მოლოდინის ხეა დახატული.

საჭირო დრო: თემის სრულად გასაშლელად საჭირო მინიმალური დრო – 1,5სთ.

საკლასო ოთახის ორგანიზება: მერხები განალაგეთ კედლების გასწვრივ;

გაცნობის შეხვედრის მარტივი, სანიმუშო დაგეგმვა

მსვლელობა:

გაცნობა:

მასწავლებელი მოსწავლეებს წარუდგენს მანდატურს, ვისთან ერთადაც „სამართლებრივი კულტურის საფუძვლების“ საგანმანათლებლო პროგრამა უნდა წარმართოს.

აქტივობა 1. ასოციაციური რუკის შექმნა (5 წთ)

მასწავლებელი დაფას სამ ნაწილად ჰყოფს და თითოეულს ზემოდან აწერს სიტყვებს: „სამართალდამცველი“, „კანონი“, „მანდატური“. იგი ჯგუფებად დაყოფილ მოსწავლეებს სთხოვს, რომ თითოეულმა ინდივიდუალურად ჩამოწეროს ფურცელზე სიტყვები და ცნებები, რომლებიც მათთვის ამ სიტყვებთან ასოცირდება. მოსწავლეები რიგრიგობით კარნახობენ ისეთ ასოციაციურ სიტყვებს, რომლებიც ჯერ არ წერია დაფაზე. მასწავლებელი მათ შესაბამისი სათაურის ქვეშ წერს თანმიმდევრულად.

აქტივობა 2. კითხვა-პასუხი (5 წთ)

მასწავლებელი სთხოვს მოსწავლეებს, რომ „მანდატურის“ ქვეშ ჩამოწერილი სიტყვებიდან ისეთი შეარჩიონ, რომელიც უნდათ, რომ მათ სტუმარ მანდატურს ახასიათებდეს. მოსწავლეების მითითებით მასწავლებელი განსხვავებული ფერის მარკერით მონიშნავს ასეთ სიტყვებს (ძირითადად, ეს იქნება: გვიცავს, გვეხმარება, წესრიგს იცავს, სკოლაში უსაფრთხო გარემოს შექმნაში გვეხმარება ა.შ.).

აქტივობა 3. „პროფესიული ისტორია“ (5 წთ)

მანდატური მოსწავლეებს წარუდგება და საკუთარი პროფესიული საქმიანობის შესახებ უამბობს რეალურ ამბებს თავისი პროფესიული ისტორიიდან.

აქტივობა 4. „მნიშვნელოვანი ინფორმაცია საკუთარ თავზე“ (10 წთ)

თითოეულმა მოსწავლემ გადაკეცილ ფურცელზე თავისი სახელი უნდა დაწეროს და მერხზე ისე დადოს, რომ პოლიციელმა მისი წაკითხვა შეძლოს. მანდატური სთხოვს მათ, რამდენიმე მათგანმა მათთვის დამახასიათებელი სამი მნიშვნელოვანი თვისება დაასახელოს. მაგალითს თავად მანდატური აძლევს და საკუთარი თავის დახასიათების მიზნით ზოგიერთ მნიშვნელოვან ინფორმაციას აწვდის მათ, მაგალითად: ასაკის, განათლების, შვილების, ჰობისა და სხვ. შესახებ. შემდეგ მოსწავლეები უზიარებენ ინფორმაციას საკუთარ თავზე და თავიანთი პიროვნების დახასიათებელ ცნობებს აწვდიან. იგივე პრინციპით ბოლოს თავს მასწავლებელი წარადგენს.

აქტივობა 5. მინი-ლექცია პროგრამის მიზნებსა და ამოცანებზე (მასწავლებელი/მანდატური, 7-10 წთ).

აქტივობა 6. სახელმძღვანელოების დარიგება, მუშაობის სტრუქტურის გაცნობა (10 წთ).

აქტივობა 7. დახატე და შექმენი შენი ლექსიკონი (10 წთ).

აქტივობა 8. მოლოდინების ხის აგება (დარჩენილი დროის ნაწილი).

აქტივობა 9. შეჯამება და დავალების მიცემა.

შეხვედრის მსვლელობა:

მასწავლებელი მოსწავლეებს ესალმება და ახალ პროექტში მონაწილეობას ულოცავს. შემდეგ მანდატურს წარუდგენს მათ, რომელთან ერთადაც „სამართლებრივი კულტურის საფუძვლების“ საგანმანათლებლო პროგრამა უნდა წარმართოს. გამორიცხული არ არის, რომ ზოგიერთ მოსწავლეს გარკვეული შიში ან კომპლექსი ჰქონდეს მანდატურის მიმართ, რაც უშუალო დამოკიდებულების ჩამოყალიბებას და კლასში ნდობის ატმოსფეროს შექმნას შეუშლის ხელს. ამიტომ მასწავლებელი მოსწავლეებს და მანდატურს ერთმანეთის უკეთ გაცნობას სთავაზობს.

აქტივობა 1. ასოციაციური რუკის შექმნა (5 წთ)

მასწავლებელი დაფას 3 ნაწილად ჰყოფს. თითოეულში სათაურის სახით ჩაწერს სიტყვებს: „მანდატური“, „სამართალდამცველი“, „კანონი“. ის სთხოვს მოსწავლეებს, ინდივიდუალურად (მიუხედავად იმისა, რომ ჯგუფებად სხედან) ჩამოწერონ სიტყვები და ცნებები, რომლებიც მათთვის დაფაზე გამოტანილ თითოეულ სიტყვასთან ასოცირდება. მოსწავლეები რიგრიგობით კარნახობენ იმ ასოციაციურ სიტყვებს, რომლებიც დაფაზე ჯერ არ დაწერილა. მასწავლებელი მათ შესაბამისი სათაურის ქვეშ თანმიმდევრულად ჩამოწერს. „მანდატურის“ ქვეშ გრაფა, სავარაუდოდ, თავისუფალი დარჩება.

აქტივობა 2. კითხვა-პასუხი (5 წთ)

მასწავლებელი მოსწავლეებს სთხოვს, „მანდატურის“ ქვეშ მოთავსებული ჩამონათვალიდან ის მახასიათებლები დაასახელონ, რომელიც სურთ, რომ მათ სტუმარ მანდატურს ჰქონდეს (ძირითადად, ეს იქნება: გვიცავს, გვეხმარება, წესრიგს იცავს და ა.შ.). მოსწავლეების მითითებით იგი ლურჯად მონიშნავს ნეგატიური ასოციაციის გამომწვევ სიტყვებს. შემდეგ მასწავლებელი სთხოვს მანდატურს, მოკლედ მოუყვეს მოსწავლეებს საინტერესო ისტორია საკუთარ თავზე და დაარწმუნოს ისინი, რომ სწორედ მათთვის სასურველი თვისებებისა და პროფესიული გამოცდილების მქონე მანდატური ეწვიათ. ნეგატიური შეფასებები (გვსჯის, ოქმებს წერს და ა. შ.) კი მხოლოდ დაცვის მიზნებთან და დანაშაულის აღკვეთასთან არის დაკავშირებული.

აქტივობა 3. „პროფესიული ისტორია“ (5 წთ)

მანდატური მოსწავლეებს წარუდგენს თავს და მათ თავისი საქმიანობის შესახებ, საკუთარი პროფესიული ისტორიიდან რეალურ ამბებს უყვება. მეტი ნდობის მოსაპოვებლად იგი მოსწავლეებს სთავაზობს, უკეთ გაიცნონ ერთმანეთი. ამისათვის თითოეულ მოსწავლეს სთხოვს, საკუთარი სახელი დაწეროს ქაღალდზე, გადაკეცოს და მერხზე დადოს (3 წთ).

აქტივობა 4. „მნიშვნელოვანი ინფორმაცია საკუთარ თავზე“ (10 წთ)

მოსწავლეები ფურცელზე დაწერენ თავის სახელს, გადაკეცვენ და მერხზე ისე დადებენ, რომ პოლიციელმა სახელის წაკითხვა შეძლოს. მანდატური სთხოვს მოსწავლეებს, ვისაც სურვილი აქვთ, სამი მნიშვნელოვანი თვისების დასახელებით თავი გააცნონ სამართალდამცველს. მაგალითს თავად მანდატური აძლევს და რამდენიმე პერსონალურ ინფორმაციას აწვდის მოსწავლეებს, მაგალითად, თავისი ასაკის, შვილების, ჰობის, დამატებითი განათლების შესახებ. შემდეგ კი მოსწავლეები ასახელებენ მნიშვნელოვან მონაცემებს და ინფორმაციას საკუთარ თავზე. თითოეულ მოსწავლეს წარსადგენად მხოლოდ ნახევარი წუთი ეძლევა. ბოლოს იგივე პრინციპით, თავს წარადგენს მასწავლებელიც, რაც მას მოსწავლეებთან უფრო უშუალო და ნაკლებად ფორმალური კომუნიკაციის დამყარებაში დაეხმარება, ვიდრე ადრე ჩატარებული გაკვეთილების დროს.

აქტივობა 5. პროგრამის, სასწავლო კურსის და სახელმძღვანელოს წარდგენა, ინფორმაცია პროგრამის მიზნებსა და ამოცანებზე, სამუშაო ფორმატზე (7-10 წთ).

მანდატური და მასწავლებელი მოსწავლეებს მოკლედ უხსნიან პროგრამის მიზნებს და სამუშაო ფორმატს აცნობენ; დაურიგებენ და გააცნობენ ასევე სახელმძღვანელოს და მის სტრუქტურას. მანდატური მოსწავლეებს სთავაზობს, გამოიყენონ შანსი და პასუხები მიიღონ ისეთ შეკითხვებზე, რომელიც მოზარდებს კანონთან, კანონიერებასთან, სამართალთან დაკავშირებით აქვთ. მით უფრო, რომ მოზარდებისთვის ბევრ საინტერესო კითხვაზე პასუხის გაცემა პროფესიული მიდგომის გარეშე ძნელია.

მასწავლებელი მოსწავლეებს სახელმძღვანელოს შესაბამის გვერდს მიუთითებს და უხსნის, სად ჩაინერონ საინტერესო შეკითხვები, რომლებიც ბოლო შეხვედრაზე შეუძლიათ დაუსვან სამართალდამცველს კომპეტენტური პასუხის მისაღებად.

აქტივობა 6. სახელმძღვანელოთი მუშაობის სპეციფიკა

მასწავლებელი მოსწავლეებს სახელმძღვანელოს სტრუქტურას, მასზე მუშაობის სპეციფიკას და რუბრიკებს აცნობს; დაწვრილებით განუმარტავს თითოეული რუბრიკის მნიშვნელობას და ილუსტრაციების დათვალიერების საშუალებას აძლევს მათ (10 წთ).

რუბრიკები:

ვისაუბროთ გულახდილად:

ყველა თემა იწყება კითხვებით, რომლებზეც პასუხის გაცემა წარმოდგენილი პრობლემის მნიშვნელოვნებაზე დაგაფიქრებთ და სიტუაციის სწორად გააზრებაში დაგეხმარებათ.

ანალოგია

ამ რუბრიკაში უნდა ჩაწეროთ მსგავსი დარღვევების მაგალითები, რომლებიც თქვენ რეალობაში მომხდარა.

სიტუაცია

აღწერილია შემთხვევა სასკოლო ცხოვრებიდან.

შეავსეთ ცხრილი

ეს კომპონენტი დაგეხმარებათ, წარმოდგენილი პრობლემა გააანალიზოთ და დაფიქრდეთ: იყო თუ არა შესაძლებელი მისი განვითარების (გამძაფრების) შეჩერება? და თუ ეს შესაძლებელი იყო – როდის, რომელ ეტაპზე, ვის მიერ და რა ფორმით?

საინტერესო და მნიშვნელოვანი

ოფიციალური ინფორმაცია საკითხის ირგვლივ

მომზადეთ რეკომენდაციები პრევენციისთვის

3 სასარგებლო რჩევა საკუთარ თავს – აქ თვითშეფასების საფუძველზე წერთ თვითრეკომენდაციებს, ამიტომ ამ რუბრიკაში ყველაზე მეტი გულახდილობა მოგეთხოვებათ. მხოლოდ თქვენ იცით, რა უნდა ურჩიოთ საკუთარ თავს, რომ თემაში წარმოდგენილი შემთხვევის ანალოგიური სიტუაციის მოქმედი პირი ან მსხვერპლი არ აღმოჩნდეთ. მასწავლებელი ხსნის, რომ ბოლო რუბრიკის ჩანაწერის წაკითხვა კლასის წინაშე არ მოგიწევთ. ეს ნაწილი მოსწავლის დღი-ურივითაა და მასზე ხმამაღლა საუბარი საჭირო არ არის. ჩანაწერები მხოლოდ იმისათვის კეთდება, რომ მოსწავლე საკუთარ პიროვნებას ჩაუღრმავდეს და გაიაზროს, რომელ სუსტ მხარესთან სჭირდება გამკლავება. კურსის დასასრულს კი თითოეული მათგანი შეაფასებს, რამდენად შეძლო ეს.

აქტივობა 7. შექმენი ლექსიკონი (20 წთ)

მასწავლებელი და მანდატური მოსწავლეებს ლექსიკონზე მუშაობის წესებს აცნობენ. ისინი მოსწავლეებს სახელმძღვანელოს მე-3 გვერდზე მოცემულ დავალებას „დახატე და შექმენი საკუთარი ლექსიკონი“ უჩვენებენ და სთხოვენ, ყოველი შეხვედრის შემდეგ ამოირჩიონ მათთვის უკვე ცნობილი დეფინიციები, შეასრულონ შესაბამისი ნახატი და გვერდით საკუთარი განმარტება მიუწერონ, თუ როგორ ესმით ეს ტერმინი (სწორედ ისე, როგორც რაიმეს მნიშვნელობას ჩაინიშნავდნენ უბის წიგნაკში საკუთარი სიტყვებით).

სანიმუშოდ, მანდატური და მოსწავლეები, დაფაზე დაწერილი ასოციაციური რუკის დახმარებით, ერთად შეიმუშავენ სამართალდამცველის, მანდატურისა და კანონის განმარტებას. შემდეგ კი მანდატური განსაზღვრებებს აყალიბებს:

კანონი – სახელმწიფოს უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს – პარლამენტის მიერ განსაკუთრებული წესით მიღებული აქტი, რომელიც უმნიშვნელოვანეს საზოგადოებრივ ურთიერთობებს არეგულირებს. ადამიანები იღებენ კანონებს, რათა დაიცვან საკუთარი უფლებები, საკუთრება, სახელმწიფო და საზოგადოება.

მანდატური – საზოგადოებრივი წესრიგის დამცველი უფლებამოსილი პირი; იგი სკოლებში მანდატურის ძირითად მოვალეობებსა და მისთვის აუცილებელ პიროვნულ თვისებებზე საუბრობს; ამბობს, რომ მანდატური უნდა იყოს პატიოსანი, განათლებული, ზრდილობიანი, კანონმორჩილი, სამართლიანი და ტოლერანტი ადამიანი, ვინაიდან მას სკოლაში საზოგადოებრივი წესრიგისა და უსაფრთხოების დაცვა ევალება. მანდატურებს აცვიათ ფორმა.

მანდატური მის მიერ ჩამოთვლილ თვისებებს დაფაზე ჩამოწერილ, მოსწავლეთა მიერ გამოთქმულ მოსაზრებებს ადარებს და ერთნაირ შეფასებებს მონიშნავს. შემდეგ იგი მოკლედ აცნობს მოსწავლეებს მანდატურის ძირითად უფლება – მოვალეობებს და მათი საქმიანობის სირთულეებსა და კანონების დაცვის მნიშვნელობაზე საუბრობს.

მანდატურისგან მიღებული მოკლე ინფორმაციის შემდეგ მასწავლებელი დროს აძლევს მოსწავლეებს, რომ დეფინიციები, აგრეთვე ის, რაც მანდატურის ნაამბობიდან დაიმახსოვრეს, სახელმძღვანელოებში მათთვის ადვილად გასაგები ენით ჩაწერონ. მასწავლებელი მათ მხოლოდ ერთი ნახატის (რომელიც მოსწავლეს სურს) შესრულებას სთხოვს. მოსწავლეები შესაბამისი ილუსტრაციაზე მუშაობას იწყებენ; სამუშაო დროის ამოწურვის შემდეგ მსურველები ერთმანეთს ნამუშევარს წარუდგენენ (მერხები ისე განალაგეთ, რომ ყველასათვის ადვილი დასანახი იყოს) და ხსნიან, რა დახატეს და რატომ; შემდეგ სახალისო დავალების სახით მასწავლებელი მათ დარჩენილ ორ განმარტებაზე ილუსტრაციების შესრულებას სთხოვს და უხსნის, რომ კურსის განმავლობაში, შესაბამისი თემის დასრულების შემდეგ, მათ ლექსიკონის (განმარტებების ჩაწერის) და დანარჩენი სურათების სახლში დამთავრება მოუწევთ; ურჩევს, რომ კურსის განმავლობაში თანდათან სრულყონ, დახვენონ განმარტებები და ბოლო მეცადინეობაზე წარუდგინონ კლასს.

აქტივობა 8. მოლოდინების ხის აგება

რამდენადაც მოსწავლეებმა უკვე მიიღეს ინფორმაცია „სამართლებრივი კულტურის საფუძვლების“ შესახებ და გარკვეული წინასწარი დამოკიდებულებაც ჩამოუყალიბდათ, მასწავლებელი სთხოვს მათ, პატარა ფერად მისაწებებელ ფურცლებზე თითო-თითო მოლოდინი დაწერონ მომავალ შეხვედრებთან/კურსთან დაკავშირებით და რიგრიგობით მიაწებონ მოლოდინის ხეს, რომელიც წინასწარ მოამზადა და კედელზე მიამაგრა მასწავლებელმა.

აქტივობა 9. შეჯამება და დავალების მიცემა

მოსწავლეებთან სამუშაო განრიგის შეთანხმების შემდეგ მანდატური და მასწავლებელი გაცნობის შეხვედრის შედეგებს აჯამებენ, დავალებას აზუსტებენ და კლასს ემშვიდობებიან.

აქტივობა 10. რეფლექსია

შეხვედრის დასრულების შემდეგ მასწავლებელი და მანდატური კლასთან პირველი კონტაქტის – „გაცნობის“ ანალიზს და შეფასებას იწყებენ, რაც მათ მომავალი შეხვედრების სპეციფიკის განსაზღვრის საშუალებას აძლევს. თუ შეხვედრა კარგად წარიმართა, მათ იმ ფაქტორების აღმოჩენა უნდა სცადონ,

რამაც ეფექტიან უკუკავშირს და ურთიერთობების წარმატებულ მსვლელობას შეუწყო ხელი; ხოლო თუ მოსწავლეების ჩართვა ვერ მოხერხდა, საჭიროა დაფიქრება, რამ შეუშალათ ხელი? ხომ არ შეიქმნა ოფიციალური ატმოსფერო? რამ გააჩინა ბარიერი მოსწავლეებთან ურთიერთობაში? მოსწავლეების არა-ორგანიზებულად მუშაობის შემთხვევაში უნდა განისაზღვროს, რატომ მოხდა ასე. მათ ერთად უნდა შეაფასონ, შეძლეს თუ არა ინტერესის გამოწვევა და შენარჩუნება მოსწავლეებში და რა უნდა გაითვალისწინონ მომდევნო შეხვედრის დაგეგმვის დროს.

შეხვედრა 2:

წესები ჩვენ ირგვლივ

მიზნები და მისაღწევი შედეგები:

- მოსწავლეები გაიაზრებენ და შეაფასებენ წესებისა და კანონების მნიშვნელობას და მათ აუცილებლობას საზოგადოებრივი ცხოვრებისათვის;
- გაიაზრებენ და შეაფასებენ სასკოლო წესების მნიშვნელობას და აუცილებლობას სასკოლო ცხოვრებისათვის;
- გაიგებენ, რამდენად მნიშვნელოვანია ადამიანისათვის საკუთარი უფლებების, პასუხისმგებლობების და მოვალეობების ცოდნა;
- გაეცნობიან მოქალაქეთა პასუხისმგებლობის სხვადასხვა ფორმას: იურიდიული და მორალური პასუხისმგებლობების არსს;
- დაფიქრდებიან და გააცნობიერებენ, თუ რა არის კანონით განსაზღვრული მათი უფლებები და ვალდებულებები სხვა ადამიანებისა და სახელმწიფოს მიმართ;
- მოსწავლეები იმსჯელებენ წესებისა და კანონების მნიშვნელობაზე და ფუნქციებზე;
- ახსნიან, რატომ ევალება პიროვნებას კანონის დაცვა;
- დაასახელებენ იმ საშიშროებებს, რაც არაკანონიერ მოქმედებას მოსდევს.

მოსალოდნელი შედეგი:

ამ შეხვედრის შემდეგ მოსწავლეები შეძლებენ:

- ახსნან, რატომ არის საჭირო ქცევის წესები და კანონები;
- განმარტონ, რა ხასიათის უნდა იყოს ქცევის წესები;
- გაითავისონ ქცევის წესების როლი საზოგადოების ცხოვრებაში;
- შეაფასონ საკუთარი ქცევა;
- მიიღონ თვითშეფასებით იდენტიფიცირებული სუსტი მხარეების გამოსწორების გადაწყვეტილება.

საჭირო დრო: 1,5 საათი

გეგმა და დროის სავარაუდო განაწილება:

1. ვისაუბროთ გულახდილად – 5 წთ;
2. სიმულაცია – 10 წთ;
3. დასკვნების გაკეთება – 5 წთ;
4. სიტუაციური სავარჯიშო – 15 წთ;
5. პრეზენტაცია – 12 წთ;

6. ანალოგიები – 8 წთ;
7. მნიშვნელოვანი ინფორმაცია – 10 წთ;
8. გონებრივი იერიში – 5 წთ;
9. დისკუსია – 10 წთ;
10. რეკომენდაციები – 5 წთ;
11. შეჯამება – 5 წთ.

საკლასო ოთახის ორგანიზება: მერხები ჯგუფური მუშაობისათვის მოამზადეთ.

საჭირო რესურსები: სხვადასხვა ფერის მარკერები, დიდი ზომის ფორმატები, მისანებებლები.

გაკვეთილის მსვლელობა

გამოწვევა – ვისაუბროთ გულახდილად:

დაუსვით მოსწავლეებს კითხვები, რომლებიც მათ წესრიგსა და წესების დაცვაზე დააფიქრებს:

1. რომელ თვისებებს აფასებთ თანატოლებში?
2. იცნობთ თუ არა ადამიანებს, რომლებზეც იტყოდით, რომ გამორჩეულად მოწესრიგებულია? როგორ იქცევიან ისინი?
3. თქვენი აზრით, რატომ ქმნიან წესებს და ნორმებს სკოლაში? საზოგადოებაში? ქვეყანაში?
4. იცავთ თუ არა სასკოლო წესებს? მოგწონთ მათი დაცვა? თქვენი აზრით, საჭიროა თუ არა წესები, ზოგადად?

თამაში – წრეზე გათვლა

საჭირო დრო: 13 წუთი

სავარჯიშოს მიზანია, რომ მონაწილეებმა წესის/კანონის მნიშვნელობა, მისი დანიშნულება და ეფექტიანობის ზოგიერთი მექანიზმი გაიაზრონ.

ინსტრუქცია და პროცესი:

წრეზე დააყენეთ მოსწავლეები და სთხოვეთ, რიგის მიხედვით გაითვალონ გარკვეული პირობების დაცვით. სავარჯიშოს მიხედვით, იქამდე უნდა დაითვალონ, რამდენი მოსწავლეც მონაწილეობს სავარჯიშოს შესრულებაში. შესრულების რეგლამენტია 1 წთ; პირველ რიცხვს ის მოსწავლე ამბობს, ვისაც მასწავლებელი ანიშნებს, შემდეგ კი – ნებისმიერი, თუმცა წინასწარ შეთანხმების საშუალება არ ექნებათ; წამყვანის სიგნალზე მათ მაშინვე უნდა დაიწყონ გათვლა; ციფრები უნდა ჟღერდეს მიმდევრობით (ერთი, ორი, სამი და ა.შ.) და არა – არეულად (ერთი, ხუთი, რვა...); ერთმანეთის გვერდით მდგომ მონაწილეებს მომდევნო ციფრის დასახელების უფლება არ აქვთ; ასევე – ორი მონაწილის მიერ არ უნდა დასახელდეს ერთდროულად ერთი და იგივე ციფრი. ხაზი გაუსვით, რომ ჯგუფის მიზანია, რაც შეიძლება სწრაფად და უშეცდომოდ მოხდეს გათვლა. ყოველი შეცდომის დროს, წამყვანი აჩერებს გათვლას და თავიდან დაწყებას სთხოვს ჯგუფს.

ზემოთ ჩამოთვლილი წესების მიხედვით და შეთანხმების გარეშე მონაწილეები, როგორც წესი, 5-7-ს იშვიათად ასცდებიან, რადგან დაშვებული შეცდომების გამო მათ მუდმივად უწევთ გათვლის თავიდან დაიწყება. სასურველია, ჯგუფს 3-4 მცდელობის საშუალება მივცეთ, რათა დარწმუნდნენ, რომ ასე არაფერი გამოვა და გარკვეული შეთანხმების უფლება მოითხოვონ. შემდეგ შეაჩერეთ პროცესი და გარკვევით აღნიშნეთ, რომ ახლა ჯგუფს იმაზე შეთანხმების უფლება ეძლევა, თუ როგორ სჯობს ამ სავარჯიშოს შესრულება.

როგორც წესი, ჯგუფი ადვილად პოულობს გამოსავალს და დასახულ ამოცანას უმოკლეს დროში ასრულებს (ხშირად ეს წესი, უბრალოდ, ერთი ადამიანის გამოშვებით გათვალა). როგორც კი ჯგუფი დავალებას შეასრულებს, ტაშით დააჯილდოვეთ და სთხოვეთ, ადგილებზე დასხდნენ.

განხილვა:

შეკითხვები განხილვისათვის:

- როგორი იყო ამ სავარჯიშოს შესრულება? (ტიპური პასუხები: სახალისო, საინტერესო, აზარტული და ა.შ.);
- თქვენი ამოცანა იყო, სწრაფად გაგეთვალათ. როგორ გაართვით თავი თავდაპირველად, როდესაც არ გქონდათ მოლაპარაკების საშუალება? (ტიპური პასუხები: იყო ქაოსი, გაუგებრობა, ერთმანეთს არ ვაცლიდით და სხვ.);
- რა მოხდა მას შემდეგ, რაც წესზე შეთანხმების საშუალება მოგეცათ (ტიპური პასუხები: ძალიან სწრაფად წავიდა პროცესი, მიზანს მივაღწიეთ);
- თქვენი აზრით, შესაძლებელი იქნებოდა რომელიმე წესსზე შეთანხმების გარეშე ამ სავარჯიშოს შესრულება? (როგორც წესი, ამბობენ, რომ შეუძლებელი იქნებოდა, თუმცა ზოგიერთი ამბობს, რომ დიდი დრო დასჭირდებოდათ);
- შეძლებდა თუ არა ჯგუფი დავალების შესრულებას, თუ ვინმე შეთანხმებულ წესს არ გაითვალისწინებდა და არ დაიცავდა? (პასუხია – „არა“);
- რა მოხდებოდა, თუ სავარჯიშოს მსვლელობისას მოვითხოვდით, რომ გათვლაში გოგონებს აღარ მიეღოთ მონაწილეობა ან მათ არ დაეცვათ წესები? (არაფერს შეცვლიდა, დისკრიმინაცია იქნებოდა,...);
- დაეხმარეთ მოსწავლეებს, გააკეთონ დასკვნა „ეფექტური გათვლის წესების“ შესახებ:
 - უმჯობესია, ყოველთვის არსებობდეს თამაშის წესები;
 - ეს წესები ყველასთვის თავიდანვე უნდა იყოს ცნობილი;
 - წესები უნდა იყოს გასაგები;
 - წესები არ უნდა იცვლებოდეს თამაშის პროცესში;
 - თამაშის ყველა მონაწილე თანასწორი უნდა იყოს;
 - არ უნდა ხდებოდეს დისკრიმინაცია რომელიმე ნიშნის მიხედვით.

ზემოთ განხილულიდან გამომდინარე, როგორ ფიქრობთ, რა გასწავლათ ამ სავარჯიშომ? (პასუხები, როგორც წესი, ძალიან მრავალფეროვანია).

მასწავლებლის დასკვნა:

ამ სავარჯიშოს მთავარი მიზანია, დაგვანახოს, რა არის წესი და რისთვის არის იგი საჭირო. ძალიან ხშირად სიტყვების – „წესი“, „კანონი“ – გაგონებაზე

პროტესტი გვიჩნდება, რადგანაც ეს სიტყვები ჩვენთვის, პირველ რიგში, რაიმე შეზღუდვასთან, წნეხთან, სასჯელთან ასოცირდება. თუმცა გვავიწყდება, რომ მათი არსებობა საჭიროა იმისათვის, რომ ჩვენი ცხოვრება უფრო დაცული იყოს და ამოცანების შესრულება გაგვიადვილდეს ისე, როგორც ამ სავარჯიშოს შემთხვევაშია. რომელიმე წესზე შეთანხმების გარეშე ძნელია ცხოვრებაც და მუშაობაც, რადგანაც ეს ისეთივე ქაოსის გამომწვევია, როგორის მომსწრეც სავარჯიშოს დასაწყისში გახდით.

წესების შედგენა შეთანხმებით ხდება და მათ შემუშავებაში მონაწილეობის შესაძლებლობა ყველა ადამიანს ეძლევა, მაგრამ ძალიან მნიშვნელოვანია, უკლებლივ ყველამ დაიცვას იგი. როგორც თავად აღნიშნეთ, სავარჯიშოს განხილვის დროს, ერთ ადამიანსაც რომ არ გაეთვალისწინებინა და საკუთარ თავზე არ აეღო შეთანხმების დაცვის პასუხისმგებლობა, მთელი პროცესი ჩაიშლებოდა. სწორედ ამიტომ არის **ყველა თანასწორი კანონის წინაშე და ამიტომ არის ყველასათვის ერთნაირად სავალდებულო შეთანხმებული წესების დაცვა.**

განმარტეთ, რომ ადამიანების ყოველდღიური საქმიანობა და ურთიერთობები გარკვეული ქცევის წესების ნაკრებს წარმოადგენს; რომ წესები ჩვენ მიერ საზოგადოების სხვა წევრებთან დამყარებულ ურთიერთობებს არეგულირებს: თანატოლებთან, მასწავლებელთან, მშობელთან, მალაზიის გამყიდველთან თუ ავტობუსის მძღოლთან. გარკვეული წესები და კანონები უკვე არის ჩვენი ყოველდღიური ცხოვრების განუყოფელი ნაწილი. წესებიც და კანონებიც მრავალგვარია. ზოგიერთთან შეხება შეიძლება ჯერ არ გვქონია, ვინაიდან ისინი აქტუალური არ არის იმ საზოგადოებაში, სადაც ვცხოვრობთ.

სთხოვეთ მოსწავლეებს, ყოველივე ზემოთქმულთან დაკავშირებით კომენტარი გააკეთონ (თუ ამის სურვილს გამოიჩენენ, საშუალება მიეცით. როგორც წესი, სათქმელი არის და ის, რასაც მონაწილეები ამბობენ, წამყვანის შემაჯამებელ კომენტარს ამყარებს).

სიტუაციური სავარჯიშო

მოსწავლეები ჯგუფებად დაყავით, თითო ჯგუფში 6-7 მოსწავლის შემადგენლობით. ჯგუფები საკლასო ოთახში ისე განათავსეთ, რომ ერთმანეთს დავალების შესრულებაში ხელი არ შეუშალონ. მიეცით დავალება: წაიკითხონ და განიხილონ სახელმძღვანელოში მოცემული სიტუაცია და ტექსტის მარკირება ნიშანთა სისტემის გამოყენებით მოახდინონ. ამისათვის მათ დაფაზე წარმოდგენილი აღნიშვნების მიხედვით უნდა დაამუშაონ ტექსტი – მასალის კითხვის პროცესში შესაბამისი აღნიშვნები გააკეთონ თავისუფალ ადგილას:

- + -ით აღნიშნონ ადგილი, რომელიც მათ ვარაუდს ეთანხმება წესების შესახებ;
- -ით აღნიშნონ ადგილი, რომელსაც უარყოფითად აფასებენ;
- ! -ით კი ის ადგილი აღნიშნონ, სადაც წესების დაცვასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანი ინფორმაციაა მოცემული.

სახელმძღვანელოზე სამუშაოდ მოსწავლეებს 10 წთ მიეცით, ხოლო პრეზენტაციისთვის 3-4 წთ დაუთმეთ.

ზემოთ აღნიშნული მეთოდით მასალის დამუშავება ჯგუფს ერთობლივი დასკვნის შემუშავებას გაუადვილებს, რომლის პრეზენტაციას შემდეგ ცხრილის სახით წარმოადგენენ.

ცხრილი

სიტუაციაში ნახსენები რომელი წესები (ნორმები) მიგაჩნიათ ყველაზე მნიშვნელოვნად?	ჩამოწერეთ, რას ემსახურება თითოეული წესი; რატომ არის ისინი მნიშვნელოვანი? როგორია მათი ფუნქცია – დაცვის, შეზღუდვის?	ვინ უნდა აიღოს პასუხისმგებლობა ამ წესების დაცვაზე?	იგივე წესი ერთდროულად ორ ფუნქციას ასრულებს – ერთი მხრივ, გვიცავს, მეორე მხრივ, გვზღუდავს

მოსწავლეები ჯგუფებში სიტუაციის ანალიზს იწყებენ და საპრეზენტაციო ცხრილს ავსებენ. მანდატური თვალყურს ადევნებს ჯგუფების მუშაობას, რომ ჯგუფის შიგნით მოსწავლეებმა არსებით საკითხებზე იკამათონ და დრო არ დაკარგონ. მასწავლებელი ამ დროს დაფას ამაზადებს და გონებრივი იერიშის კითხვას წერს, T დიაგრამას ხაზავს.

პრეზენტაცია – სავარჯიშოს დასრულების შემდეგ ჯგუფმა უნდა აირჩიოს წარმომადგენელი, რომელიც ჯგუფის მუშაობის შედეგებზე პრეზენტაციას გააკეთებს.

მასწავლებელი ყველა ჯგუფის ნამუშევარს დაფაზე აკრავს.

პრეზენტატორებმა უნდა დაასახელონ, სიტუაციაში ნახსენები რომელი წესები (ნორმები) მიაჩნიათ ყველაზე მნიშვნელოვნად; მიუთითონ, რას ემსახურება თითოეული მათგანი და რატომ ჩათვალეს მნიშვნელოვნად? როგორი ფუნქცია აკისრიათ ამ ნორმებს – გაფრთხილების, დაცვის თუ ამკრძალავი, შეზღუდველი, სადამსჯელო? რა კანონზომიერება დაინახეს? ვინ უნდა იყოს პასუხისმგებელი წესების/კანონების შესრულებაზე/დაცვაზე? როგორ აფასებენ რეზოს მიერ ახალი სკოლის აღქმას? მისთვის წარდგენილი წესრიგის რეგულირების ნორმებიდან რომელი იყო წესები და რომელი – კანონები? გაუადვილდება რეზოს ახალი სკოლის წესებთან შეგუება? რატომ ფიქრობთ ასე?

პრეზენტაციისა და დასკვნების გასაკეთებლად მოსწავლეებს 3-4 წუთი მიეცით. თუ დამოუკიდებლად ვერ შეძლეს, დაეხმარეთ, შეკითხვებით გამოიტანონ დასკვნა, რომ ერთი და იგივე ნორმა (წესი) ერთდროულად ორ ფუნქციას ასრულებს: ერთი მხრივ, ის ემსახურება ადამიანის დაცვას, მეორე მხრივ, კი სადამსჯელო სანქციას წარმოადგენს დამრღვევისათვის.

მასწავლებელი თითოეული ჯგუფის ძირითად მოსაზრებებსა და არგუმენტებს მარკერით მონიშნავს და მსგავს დებულებებსა და არგუმენტებს გამოყოფს.

პრეზენტაციების დასრულების შემდეგ იგი მიღებულ შედეგებს აჯამებს (2 წთ). მეტი თვალსაჩინოებისათვის მასწავლებელი პრეზენტატორ მოსწავლეებს სთხოვს, ერთად შეავსონ T დიაგრამა (აკრძალვა-დაცვა), რომელიც მან დაფაზე დახაზა და შემდეგ ერთად განიხილავენ კლასში.

საინტერესო და მნიშვნელოვანი ინფორმაცია:

სანამ მანდატური სასკოლო წესებსა და კანონებთან დაკავშირებულ ინფორმაციას მიაწოდებს, მასწავლებელმა უნდა შეახსენოს მოსწავლეებს, რომელ შიდა სასკოლო წესებს იყენებენ და ახსენებენ სკოლაში ხშირად; რა არის „შინაგანანესი“ და მოსწავლის „ქცევის კოდექსი“?. მასწავლებელი უხსნის მათ, რომ არსებობს არაერთი მიზეზი, რის გამოც ადამიანები კანონებს უნდა ემორჩილებოდნენ. ამ მიზეზთა ნაწილი თავად პიროვნების ინტერესებს უკავშირდება, ნაწილი კი – სხვა ადამიანების ან საზოგადოების ინტერესების დაცვას. შემდეგ სამართალდამცველი მოსწავლეებს კანონებისა და წესების შესახებ ინფორმაციას აცნობს (არა უმეტეს 10 წთ განმავლობაში). მანდატურმა კანონის მნიშვნელობაზე უნდა ისაუბროს და განმარტოს ძირითადი ცნებები:

პასუხისმგებლობა – პასუხისგება იმაზე, რისი გაკეთების ვალდებულებაც გააჩნია ადამიანს. პასუხისმგებლობა შეიძლება იყოს იურიდიული, მორალური, სოციალური.

კანონი (მისი განმარტება უკვე იციან) – ეს არის ქვეყნის პარლამენტის მიერ მიღებული ნორმატიულ-სამართლებრივი აქტი, რომელიც მნიშვნელოვან საზოგადოებრივ ურთიერთობებს არეგულირებს. ადამიანები იღებენ კანონებს, რათა დაიცვან საკუთარი უფლებები, საკუთრება, სახელმწიფო და საზოგადოება.

წესები – საზოგადოების მიერ დადგენილი და აღიარებული ნორმებია.

ნორმები – გარკვეულ ვითარებაში ადამიანის მოქმედების სახელმძღვანელო პრინციპებია.

„წესი“, „კანონი“, „კანონმორჩილება“ – ხშირად ეს სიტყვები შეზღუდვასთან და სასჯელთან ასოცირდება, თუმცა მათი არსებობის ძირითადი მიზანი რეალურად ადამიანების და მათი უფლებების დაცვაა იმათგან, ვინც სხვის უფლებებსა და თავისუფლებებს არაფრად აგდებს. კანონები გვეხმარება, რომ ჩვენი ცხოვრება იყოს დაცული და სხვა ადამიანებთან ურთიერთობები გაგვიადვილდეს. თუ იცნობ საზოგადოებაში დადგენილ ნორმებს, მაშინ იცი, რა როგორ უნდა გაკეთდეს ამ საზოგადოებაში, რა არის დასაშვები და რა – აკრძალული.

პასუხისმგებლობა, რომელსაც კანონი მოქალაქეებს აკისრებს, არის იურიდიული პასუხისმგებლობა. თუმცა ყველა ადამიანს, უპირველეს ყოვლისა, აქვს მორალური **პასუხისმგებლობა** ოჯახის, მეგობრების, ახლობლების, სკოლისა და სახელმწიფოს წინაშე, შემდეგ კი – იურიდიული.

დემოკრატიული ქვეყნის მოქალაქეებს გააზრებული აქვთ საკუთარი იურიდიული პასუხისმგებლობების არსი. მასწავლებელი მორალურ და

იურიდიულ პასუხისმგებლობებს შორის განსხვავებას უსვამს ხაზს. პირველს ადამიანი თავად კისრულობს, ხოლო მეორის მორჩილებას სახელმწიფო და კანონი ავალდებულებს მას.

იურიდიული პასუხისმგებლობა – ვალდებულება, რომელსაც კანონი აკისრებს მოქალაქეებს.

მორალური პასუხისმგებლობა – ადამიანის ვალდებულება, რომელსაც ის პირადი შეხედულებების მიხედვით იღებს საკუთარ თავზე.

თუ ადამიანი მხოლოდ თავისი უფლებების ჩარჩოში მოქმედებს, კანონი მას არ სჯის, მაგრამ კანონი მოქალაქეს უნებს აკძალვებს, რათა მან სხვისი უფლებები არ დაარღვიოს.

მანდატურმა ყურადღება უნდა გაამახვილოს იმაზე, რომ კანონის დარღვევის შემთხვევას ზედაპირულად ვერასოდეს მივუდგებით. კანონის დარღვევა მის უზენაესობას უქმნის საფრთხეს, რაც დემოკრატიული საზოგადოებისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია. მნიშვნელოვანია ისიც, რომ კანონი ადამიანების უფლებების დასაცავად და საზოგადოებაში წესრიგის დასამყარებლად არის საჭირო, მაგრამ თუ პიროვნებამ დაარღვია იგი, სხვა კანონი დასჯის მას. თუმცა, ადამიანები, რომლებიც დანაშაულს ჩადიან, არ კარგავენ იმ უფლებებს, რომლებიც მათ სხვებს ნაართვეს (მაგ, მკვლელობის და დისკრიმინაციის შემთხვევაში სასჯელი არ ითვალისწინებს დამნაშავეს სიკვდილს ან დისკრიმინაციას). შემდეგ იგი მოსწავლეებს სთხოვს, მოიყვანონ ანალოგიური ან სხვა წესებისა და ნორმების მაგალითები საკუთარი ცხოვრებიდან და შეაჯერონ ჯგუფებში. ჯგუფებს სამუშაოდ 5 წთ მიეცით, 5 წთ კი იმისათვის, რომ დაასახელონ, რაც მოიფიქრეს.

მოსწავლეებს შემდეგ შეკითხვებზე პასუხი სთხოვეთ:

ა) დაგირღვევიათ თუ არა ქცევის წესები (მოძრაობის წესები, დისციპლინა სკოლაში, „მოსწავლის ქცევის კოდექსი“, სკოლის შინაგანაწესი და სხვ.)? (თუ მოსწავლეები იტყვიან, რომ ამ დოკუმენტებს არ იცნობენ, შეეცადეთ, მიიყვანოთ დასკვნამდე, საჭიროა თუ არა, იცოდნენ მათი შინაარსის შესახებ);
ბ) ვინ დაზარალდა, ან შესაძლებელია, დაზარალებულიყო თქვენ მიერ ქცევის წესების დარღვევის შედეგად (მეგობარი, მშობელი, მეზობელი, უბრალოდ, ქუჩაში გამვლელი და სხვ.)?

გონებრივი იერიში

დასვით კითხვა: **რატომ უნდა დავიცვათ წესები და კანონები?**

მოსწავლეთა პასუხები დაფაზე დააფიქსირეთ.

სავარაუდო პასუხები იქნება:

1. თუ დაარღვევ, შეიძლება დაგიჭირონ;
2. შეიძლება დაგსაჯონ;
3. კანონი ადამიანს იცავს ზიანისაგან და სხვა ადამიანებისათვის ზიანის მიყენება არასწორია;
4. კანონების შიში რომ არა, ყველა ადამიანი მოიქცეოდა ისე, როგორც სურს;

5. კანონის დარღვევა ადამიანებს აპირისპირებს იმიტომ, რომ უფლებები ელახებათ;
6. საზოგადოებაში კანონების გარეშე ქაოსი იქნებოდა.

რეკომენდაციების შემუშავებამდე სწორი დასკვნის გამოსატანად მანდატური მოკლედ მიმოიხილავს არასრულწლოვნის უფლება-მოვალეობებს სამოქალაქო კოდექსის შესაბამისად. მიმოხილვის დასასრულს მოსწავლეები იმავე ჯგუფებში შეიმუშავებენ და წარმოადგენენ რეკომენდაციებს განხილული სიტუაციის მოქმედი პირებისათვის. ჯგუფების მიერ მომზადებული რეკომენდაციების სქემას მასწავლებელი კურსის ბოლომდე ტოვებს კედელზე.

დისკუსია: (10 წთ)

1. როგორ უნდა მოვიქცეთ ახალ გარემოში?
2. რა მნიშვნელობა აქვს წესების დაცვას?
3. წესების დაცვა ყოველთვის საჭიროა, თუ არსებობს გამონაკლისი შემთხვევები?
4. როგორ მივიღოთ ინფორმაცია სკოლაში არსებულ წესებზე? საზოგადოებაში არსებულ წესებზე?

შენიშვნა: მოსწავლეებს აზრის თავისუფლად გამოხატვის შესაძლებლობა უნდა ჰქონდეთ.

მასწავლებელი ჯგუფებს შორის მცირე საკლასო დისკუსიას წარმართავს, რომელშიც მთავარი განმარტებით-დამაზუსტებელი ფუნქცია სამართალდამცველს ენიჭება.

საკლასო დავალება: სთხოვეთ მოსწავლეებს წარმოიდგინონ, რომ სკოლაში ქცევის წესები აღარ არსებობს და უპასუხონ შემდეგ კითხვებს:

- როგორ მოიქცევიან მოსწავლეები? მასწავლებლები? ადმინისტრაცია?
- როგორ შეიცვლება თქვენი მდგომარეობა?
- რა შედეგების მოტანა შეუძლია ერთ ასეთ დღეს?
- რისთვის ან ვისთვის არის საჭირო ქცევის წესები?
- რა ზეგავლენას ახდენს ქცევის წესები ადამიანების ყოველდღიურ ცხოვრებაზე?
- რა არის საჭირო, რომ ადამიანები მშვიდობიანად და მშვიდად ცხოვრობდნენ?

რჩევა მასწავლებელს: მოსწავლეებს 3-4 წუთი მიეცით ჯგუფში გონებრივი იერიშის მეთოდით მოსაზრებების ჩამოსაყალიბებლად, შემდეგ კი დაიწყეთ ჯგუფის ლიდერებს შორის დისკუსია. თუ პასუხებში განსხვავებული შეფასებები გამოიკვეთება და დისკუსიები კამათში გადაიზრდება, გამომსვლელთათვის რეგლამენტი დააწესეთ და მისი დამრღვევი შეაჩერეთ. ბოლოს მასწავლებელი დისკუსიის შედეგებს აჯამებს. შესაძლებელია, გამოითქვას მოსაზრება, რომ სკოლა წესების გარეშე უფრო თავისუფალი იქნება, ამიტომ იგი მოსწავლეებს შეახსენებს, რომ წესები აადვილებს ურთიერთობებს სკოლის მოსწავლეებს, მასწავლებლებსა და პერსონალს შორის; იცავს მათ უფლებებს და სასკოლო თანაარსებობას. დასკვნის საილუსტრაციოდ, რომ ყველა მოქალაქეს, განურჩევლად ასაკისა, აქვს არა მარტო უფლებები, არამედ მოვალეობები და პასუხისმგებლობებიც, იგი სამართალდამცველს სთხოვს, ჩამოთვალოს

პასუხისმგებლობები, რომლებიც განხილულ სიტუაციაში მოყვანილ ქმედებებს (დრო: 3-5 წთ) ახლავს.

თემის შეჯამება

მასწავლებელი მოკლედ აჯამებს თემას დასკვნით, რომ ადამიანები მთელი სიცოცხლის განმავლობაში – ბავშვობიდან ღრმა სიბერემდე – ვალდებული არიან დაიცვან კანონები, რომელთა შეუსრულებლობა საქართველოს კანონმდებლობით ისჯება. მაგრამ ადამიანები მხოლოდ დასჯის შიშით კი არ იცავენ წესებს და კანონებს, არამედ იმიტომაც, რომ ისინი მონესრიგებულად ცხოვრებაში ეხმარება მათ; ემსახურება ადამიანის უფლებების დაცვას, მის კეთილდღეობას, მშვიდობიანი გარემოს შექმნას. წესები და კანონები თავად ადამიანების მშვიდი ცხოვრებისათვის არის აუცილებელი.

ჰკითხეთ მოსწავლეებს:

- რა დასკვნები გამოიტანეს მეცადინეოებიდან?
- იყო თუ არა ეს თემა საინტერესო?
- რა შეიტყვეს ახალი?
- როგორი უნდა იყოს სამუშაო წესები მომდევნო შეხვედრებზე?

სავარაუდო პასუხები იქნება:

1. მოვუსმინოთ ერთმანეთს;
2. არ გააკრიტიკოთ სხვისი მოსაზრება;
3. თავისუფლად გამოხატეთ აზრი ნებისმიერ საკითხთან დაკავშირებით და ა.შ.

შეხვედრის დასასრულს მასწავლებელი მოსწავლეებს სახლში კომიქსების დახატვას ან ესეს დაწერას ავალებს თემაზე: „ერთი დღე ჩემი სამართლებრივი ცხოვრებიდან“, რომლის საფუძველზეც საკუთარი პიროვნების უკეთ შეფასებას და საკუთარი თავისთვის სამი გულახდილი რჩევის მიცემას შეძლებენ. იგი მოსწავლეებს შეახსენებს, რომ გამოიყენონ შეხვედრაზე მიღებული ინფორმაცია და ნახატებითა და ჩანაწერებით შეავსონ სახელმძღვანელოს ლექსიკონი. დასასრულს მანდატურმა მოკლე კომენტარი უნდა გააკეთოს ქცევის წესების მნიშვნელობაზე და მოსწავლეებს დაემშვიდობოს.

შეხვედრა 3:

ეს ხუმრობაა?!

მიზნები:

მოსწავლეები გაიაზრებენ კავშირს მოქმედებასა და შედეგებს შორის; დაფიქრდებიან, თუ როგორ შეიძლება გაუთვალისწინებელმა ნაბიჯმა კანონის დარღვევამდე მიიყვანოს მოზარდი; იმსჯელებენ საკუთრების უფლებაზე და ამ უფლების დარღვევისათვის პასუხისმგებლობაზე; იმსჯელებენ იმ მიზეზებზეც, თუ რატომ ქურდობენ მოზარდები?

მოსწავლეები ასევე მიიღებენ ინფორმაციას იმ სახდელების შესახებ, რაც დამრღვევს შეიძლება ქურდობისთვის დაეკისროს.

საჭირო დრო: 1,5 საათი

სავარაუდო გეგმა:

- ვისაუბროთ გულახდილად – 5 წთ;
- სიტუაციური სავარჯიშო – 15 წთ;
- პრეზენტაცია – 12 წთ;
- ანალოგიები – 8 წთ;
- მნიშვნელოვანი ინფორმაცია – 15 წთ;
- გონებრივი იერიში – 10 წთ;
- რეკომენდაციები – 10 წთ;
- დისკუსია – 10 წთ;
- შეჯამება – 5 წთი.

საკლასო მენეჯმენტი: ჯგუფური მუშაობა

საჭირო რესურსები: სხვადასხვა ფერის მარკერი, დიდი ფორმატები, მისაწებები.

მსვლელობა:

გამოწვევა – ვისაუბროთ გულახდილად

მასწავლებელი მოსწავლეებს უსვამს კითხვებს, რომლებიც მათ დააფიქრებს დანაკარგით მიყენებულ მნიშვნელოვან ზარალსა და დანაკარგის გაცნობიერებით გამოწვეულ მფლობელის განცდებზე:

- დაგიკარგავთ თქვენთვის ღირებული ნივთი?
- რა განცდა გქონდათ?
- გიპოვნიათ დაკარგული ნივთი?
- ვის მიმართეთ დასახმარებლად, რომ ნივთი პატრონისთვის დაგებრუნებინათ?

სიტუაციური სავარჯიშო

მოსწავლეები 3 ჯგუფში გაანაწილეთ და საკლასო ოთახში განათავსეთ ისე, რომ ერთმანეთს ჯგუფური დავალების შესრულებაში ხელი არ შეუშალონ. დაავალეთ, ინდივიდუალურად წაიკითხონ სახელმძღვანელოში მოცემული სიტუაცია და ინდივიდუალურადვე შეავსონ სახელმძღვანელოში მოცემული საპრეზენტაციო ცხრილი (5-7 წთ).

რეგლამენტის ამოწურვის შემდეგ დაუსვით კითხვები:

- როგორ იმოქმედა თქვენზე წაკითხული სიტუაციის შინაარსმა?
- წაკითხული ამბის რომელ პერსონაჟს თანაუგრძნობთ? რატომ?
- შეგიძლიათ, მოიყვანოთ მსგავსი შემთხვევების მაგალითები თქვენი სასკოლო ცხოვრებიდან? როგორ დასრულდა ეს შემთხვევები?

დაავალეთ მოსწავლეებს, სიტუაცია ჯგუფებში განიხილონ და საპრეზენტაციო ფორმატი შეავსონ. ჯგუფური მუშაობისთვის მიეცით 10 წთ, პრეზენტაციისთვის – 3-4 წთ. მუშაობის დროს სამართალდამცველი ჯგუფების კომენტარებს მოისმენს და წინასწარ განსაზღვრავს, როგორ სჯობს ქურდობის თემაზე კლასთან საუბარი.

პრეზენტაცია – ჯგუფმა უნდა აირჩიოს წარმომადგენელი, რომელიც კლასს ჯგუფის მუშაობის შედეგებს გააცნობს.

მასწავლებელი დაფაზე ყველა ჯგუფის ნამუშევარს გააკრავს, რომლებიც შემდეგ პრეზენტატორებმა უნდა წარმოადგინონ.

პრეზენტაციისთვის და დასკვნების გასაკეთებლად მოსწავლეებს 5-5 წუთი მიეცით. თუ დასკვნის გაკეთება დამოუკიდებლად ვერ შეძლეს, კითხვებით დაეხმარეთ მათ.

მასწავლებელი თითოეული ჯგუფის ძირითად მოსაზრებებსა და არგუმენტებს მარკერით აღნიშნავს. ჯგუფების მიერ გამოტანილ მსგავს დებულებებსა და არგუმენტებს გამოყოფს და პრეზენტაციების დასრულების შემდეგ მიღებულ შედეგებს აჯამებს (2 წთ).

სასურველია, მასწავლებელმა ჰკითხოს მოსწავლეებს, ოდესმე თუ გამხდარან ქურდობის ფაქტის მომსწრე სკოლაში, ავტობუსში, ქუჩაში? და თუ შეუძლიათ ასეთი მაგალითების დასახელება?

დისკუსია: სთხოვეთ მოზარდებს, მოიფიქრონ:

- როგორ ფიქრობთ, რა გრძნობა დაეუფლა თამარს, როცა ქურთუკის ჯიბეში სხვისი მობილური იპოვა? რატომ დადო მან მობილური ტელეფონი ფანჯრის რაფაზე ჩუმად?
- თქვენ როგორ მოიქცეოდით გეგას და ნიკას ადგილზე?
- თქვენ რომ კლასის დამრიგებელი/მანდატური იყოთ, როგორ მოიქცეოდით?
- თქვენი აზრით, ეს მართლა ხუმრობა იყო თუ დანაშაული?

მიეცით რამდენიმე წუთი, რომ წარმოდგენილ ალტერნატიულ პასუხებს შორის საუკეთესო ვერსია შეარჩიონ და დაეხმარეთ დასაბუთებაში – რატომ არის არჩეული ვერსია საუკეთესო? სხვადასხვა პასუხის მიღების შემდეგ მანდატური კანონებისა და წესების შესახებ ინფორმაციას გააცნობს მოსწავლეებს.

საინტერესო და მნიშვნელოვანი ინფორმაცია (10 წთ): მანდატური მოკლედ მიმოიხილავს ქურდობის შემთხვევაში არასრულწლოვნის უფლება – პასუხისმგებლობებს კანონმდებლობის შესაბამისად; მოსწავლეებს მოზარდთა ქურდობის ფაქტებზე და დაკისრებულ სახდელებზე უამბობს ისტორიებს; ასევე – სხვადასხვა ქვეყნებში ქურდობისთვის ოდითგან შემოღებულ სასჯელებზე: ხელის მოჭრა, კუპრის წასმა და სხვ. და მათ შემდეგ საკითხებზე დაფიქრებას სთავაზობს:

1. როგორ უნდა ავიცილოთ თავიდან მსგავსი ფაქტები?

2. როგორ უნდა გამოსწორდეს ასეთი ინციდენტის შემდეგ თანაკლასელებს შორის ურთიერთობა კლასში?

შემდეგ მანდატური რამდენიმე წუთს მოსწავლეების შეკითხვებზე პასუხს უთმობს. ინფორმაციის მიმოხილვის დასრულების მერე მოსწავლეები სიტუაციის გმირებისათვის რეკომენდაციებს შეიმუშავენ ჯგუფებში და კლასის წინაშე წარმოადგენენ.

მასწავლებელი წარმოდგენილი რეკომენდაციების სქემებს კურსის ბოლომდე კედელზე გამოკრულს ტოვებს.

თემის შეჯამება

მანდატური ეკითხება მოსწავლეებს, თუ რა გაიგეს ახალი და საინტერესო ამ შეხვედრაზე და მათ პასუხებს ისმენს. მასწავლებელი მოკლედ აჯამებს თემას დასკვნით, რომ ადამიანებს აქვთ არჩევანის უფლება – როგორი ქცევა აირჩიონ და აკისრიათ ვალდებულება – განსაზღვრონ საკუთარი ქცევის შედეგები. საკუთარ საქციელზე პასუხს ისინი აგებენ იურიდიულადაც და მორალურადაც. შემდეგ მოსწავლეებს ავალებს, სამი გულახდილი რჩევა მისცენ საკუთარ თავს; შეახსენებს, რომ სადამრიგებლო საათზე მიღებული ინფორმაციის გამოყენებით უნდა იმუშაონ სახლში და ლექსიკონი ნახატებითა და ჩანაწერებით შეავსონ.

ბოლოს მასწავლებელი პოლიციელთან ერთად მომავალი შეხვედრის დაგეგმვამდე ემზადობება კლასს და შეხვედრაზე მიღწეულ შედეგებს აანალიზებს.

შეხვედრა 4:

ეს არის მეგობრობა?

მიზნები:

მოსწავლეები ძალადობის გამომწვევ მიზეზებს, ქმედებებსა და კონკრეტულ შედეგებს შორის კავშირს გაიაზრებენ;
დაფიქრდებიან იმაზე, თუ როგორ შეიძლება გაუაზრებელმა ნაბიჯმა კანონის დარღვევამდე მიიყვანოს მოზარდი;
გააცნობიერებენ ძალადობის შედეგებს საზოგადოებისთვის;
იმსჯელებენ ძალადობის თავიდან აცილების მნიშვნელობასა და გზებზე;
ინფორმაციას მიიღებენ იმ სახდელების შესახებ, რაც მოძალადეს შეიძლება დაეკისროს;
შეძლებენ ძალადობრივი და არაძალადობრივი ქმედებების ერთმანეთისგან გარჩევას.

საჭირო დრო: 1 საათი

გეგმა:

- ვისაუბროთ გულახდილად – 5 წთ;
- სიტუაციური სავარჯიშო – 12 წთ;
- პრეზენტაცია – 12 წთ;

- ანალოგიები – 8 წთ;
- მნიშვნელოვანი ინფორმაცია – 13 წთ;
- გონებრივი იერიში – 4 წთ;
- სავარჯიშო – 15 წთ;
- დისკუსია – 10 წთ;
- რეკომენდაციები და შეჯამება – 5 წუთი.

საკლასო მენეჯმენტი: ჯგუფური მუშაობა

საჭირო რესურსები: სხვადასხვა ფერის მარკერი, დიდი ფორმატები, მისაწებლები.

მსვლელობა:

გამოწვევა – ვისაუბროთ გულახდილად

მასწავლებელი მოსწავლეებს უსვამს კითხვას, რომელიც მათ ძალადობასა და მის თანმდევ განცდებზე დააფიქრებს:

- თქვენი აზრით, რატომ მიმართავენ მოზარდები ძალადობას?

სიტუაციური სავარჯიშო

მოსწავლეები სამ ჯგუფში გაანაწილეთ და საკლასო ოთახში განათავსეთ ისე, რომ ჯგუფური დავალების შესრულებაში ერთმანეთს ხელი არ შეუშალონ.

დაავალებთ, სახელმძღვანელოში მოცემული სიტუაცია ინდივიდუალურად წაიკითხონ (5 წთ). რეგლამენტის ამოწურვის შემდეგ კი დაუსვით კითხვები:

- წაკითხული ამბის რომელ პერსონაჟს თანაუგრძნობთ? რატომ?
- როგორ დაასრულებდით ამ მოთხრობას უარეს შემთხვევაში?/უკეთეს შემთხვევაში?

დაავალებთ მოსწავლეებს, რომ სიტუაცია ამჯერად ჯგუფებში განიხილონ და სახელმძღვანელოში მოცემული საპრეზენტაციო ცხრილი შეავსონ. ჯგუფური მუშაობისთვის მიეცით 10 წთ, პრეზენტაციისთვის – 3-4 წთ. მუშაობის დროს სამართალდამცველი ჯგუფების კომენტარებს ისმენს და წინასწარ განსაზღვრავს, როგორ სჯობს კლასთან ძალადობის თემაზე საუბარი.

პრეზენტაცია – ჯგუფმა უნდა აირჩიოს წარმომადგენელი, რომელიც ჯგუფის მუშაობის შედეგებზე გააკეთებს პრეზენტაციას. მასწავლებელი ყველა ჯგუფის წარმუშევარს დაფაზე აკრავს, პრეზენტატორებმა კი უნდა წარმოადგინონ ისინი.

პრეზენტაციისთვის და დასკვნების გასაკეთებლად მოსწავლეებს რამდენიმე წუთი მიეცით. თუ მათ ეს დამოუკიდებლად ვერ შეძლეს, შეკითხვებით დაეხმარეთ. მასწავლებელი თითოეული ჯგუფის ძირითად მოსაზრებებსა და არგუმენტებს მარკერით აღნიშნავს, ჯგუფების მიერ გამოტანილ მსგავს დებულებებსა და არგუმენტებს გამოყოფს და პრეზენტაციების დასრულების შემდეგ მიღებულ შედეგებს აჯამებს (2 წთ).

გონებრივი იერიში (3-4 წთ.)

კითხვა: **რატომ ხდებიან მოზარდები მოძალადეები?**

თითოეული ჯგუფი თავის ვერსიას (ჩამონათვალს) წარმოადგენს, რომელთაგან ყველაზე მნიშვნელოვან მიზეზებს მასწავლებელი გამოყოფს და მოსწავლეებს სთხოვს, თითოეულს მიუწერონ, თუ როგორ შეიძლებოდა იმ მიზეზებზე რეაგირება, რამაც მოზარდს მოძალადეობა აიძულა.

საინტერესო და მნიშვნელოვანი ინფორმაცია:

მანდატური მოკლედ მიმოიხილავს ძალადობის შემთხვევაში არასრულწლოვნის უფლება-პასუხისმგებლობებს კანონმდებლობის შესაბამისად. ძალადობაში მოიაზრებენ როგორც ნებისმიერი სახის ფიზიკურ ძალადობას, ასევე ფსიქოლოგიურ ძალადობასა და შეურაცხყოფას. არსებობს ძალადობის ღია და ფარული ფორმები.

ხშირად ადამიანები სხვებთან შედარებით საკუთარი უპირატესობის დამტკიცებას ან საზოგადოებაში ადგილის დამკვიდრებას ძალადობით ცდილობენ. ძალადობას კი შედეგად საპასუხო ძალადობა მოსდევს პროცესში ჩართული მეორე პირის მხრიდან და ეს შეიძლება დაუსრულებლად გაგრძელდეს.

იძულება არის ძალადობის გამოხატვა. ადამიანის ფიზიკური ან ფსიქოლოგიური იძულებაა, შეასრულოს ანარქულ მოქმედება, რომლის განხორციელებაც, ან რომლისგან თავის შეკავება მისი უფლებაა. იძულებაა, ადამიანი საკუთარ თავზე განიცადოს თავისი ნება-სურვილის საწინააღმდეგო ზემოქმედება.

ფიზიკურ ძალადობას გამოხატვის უამრავი ფორმა აქვს, მაგალითად:

- ჩხუბი;
- საკუთრების ხელყოფა;
- ფიზიკური ზიანის მიყენება, მათ შორის, იარაღით;
- საკუთრების განადგურება;
- ადამიანის სახლში გამოკეტვა;
- შეურაცხყოფა;
- მუქარა.

ემოციურ-ფსიქოლოგიურ ძალადობას ადგილი აქვს, თუ ერთი ადამიანი მეორეს მუდმივად აკრიტიკებს, ჩაგრავს, აშინებს, ამცირებს; აბუჩად იგდებს მას და მის შეხედულებებს; მეგობრებთან და ახლობლებთან ურთიერთობას უკრძალავს; უკრძალავს რაიმე მოქმედების განხორციელებას; ფინანსურად აკონტროლებს;

ფსიქოლოგიური ძალადობაა ადამიანის ფიზიკურ ან გონებრივ ნაკლზე ყურადღების გამახვილება, დაცინვა, აბუჩად აგდება. ფსიქოლოგიური ძალადობის შედეგი შეიძლება იყოს ცოდნის გამოხატვის შიში. სკოლაში ხშირად ადგილი აქვს დაშინების ფაქტებს. დაშინება არის ისეთი ფსიქოლოგიური ძალადობა, როდესაც მოზარდი ან მოზარდების ჯგუფი სხვა მოზარდს (მოზარდებს) ზიანის მიყენებით ემუქრება. დასაშინებლად მოზარდები ხშირად იყენებენ ელექტრონულ ფოსტას, მობილურ ტელეფონზე მუქარის მესიჯების გაგზავნას, შეურაცხყოფელი ან დამამცირებელი ინფორმაციების და ფოტოების

გავრცელებას სოციალური ქსელებით, კლასიდან (ჯგუფიდან) გარიყვის სტრატეგიას. სამწუხაროდ, მოსწავლეები აცნობიერებენ, რომ ზოგჯერ დაშინებას მასწავლებლებიც მიმართავენ.

არსებობს ეკონომიკური ძალადობაც – მუდმივად ფულის გამორთმევა/წართმევა (რეკეტი). ნებისმიერი ფორმის ძალადობა დანაშაულად ითვლება და საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით ისჯება. მოძალადეები ხშირად ის მოზარდები ხდებიან, რომელთა ოჯახშიც ძალადობა, კონფლიქტი და ფიზიკური შეურაცხყოფა ოჯახის წევრებს შორის ურთიერთობის გარკვევის დაშვებულ ნორმად ითვლება.

ძალადობას ზოგჯერ შედეგად დამორგუნველი შედეგები მოაქვს: შიშისა და სირცხვილის განცდა, თვითშეფასების დაქვეითება, დეპრესია, კარჩაკეტილობა, უსუსურობის განცდა. ზოგჯერ ძალადობა აგრესიის გამძაფრებასაც იწვევს: აგრესია, სამაგიეროს გადახდის სურვილი და სხვ. მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ ძალადობის ნეგატიური შედეგები ვრცელდება როგორც მსხვერპლის, ისე აგრესორის (მოძალადის) ფსიქიკაზეც.

სასურველია, პოლიციელმა ჰკითხოს მოსწავლეებს, სკოლაში სატელეფონო ცხელი ხაზი რომ იყოს, გააკეთებენ თუ არა ანონიმურ განცხადებებს ძალადობის ფაქტებთან დაკავშირებით? ამის შემდეგ პოლიციელი საუბარს აჯამებს და მოსწავლეთა შეკითხვებს პასუხობს.

მასწავლებლის და მანდატურის მიერ ინფორმაციის მიმოხილვის დასრულების შემდეგ მოსწავლეები განხილული სიტუაციის გმირებისათვის რეკომენდაციებს შეიმუშავენ ჯგუფებში და შემდეგ კითხვებზე მსჯელობენ:

1. როგორ უნდა ავიცილოთ თავიდან მსგავსი ფაქტები?
2. როგორ უნდა გამოსწორდეს კლასში ასეთი ინციდენტის შემდეგ თანაკლასელებს შორის ურთიერთობა?
3. როგორ გინდათ, რომ მოიქცეს სხვა, როდესაც ხედავთ რომ თქვენს პატარა დას ან ძმას ჩაგრავენ?
4. ვის მივმართოთ, თუ ვხედავთ რომ ვინმეს ჩაგრავენ?

მიღებული პასუხებიდან გამომდინარე, მანდატურს შეუძლია მოსწავლეებს ფრთხილად შესთავაზოს კანონის მოთხოვნების შესაბამისი, კლასში წარმოდგენილი სიტუაციის ალტერნატიული ვერსია; ასევე შეუძლია, მოიყვანოს რამდენიმე მაგალითი, თუ როგორ დაიცვა მოზარდმა (შეიძლება თვით ამ პოლიციელმა, როცა ის ბავშვი იყო) თავი მოძალადისგან. მაგალითები წინასწარ უნდა იყოს მოფიქრებული და შეთანხმებული მასწავლებელთან, რათა მაგალითში მოყვანილი ძალადობა შემდგომში ვინმემ არ გაიმეოროს.

თემის შეჯამება

მასწავლებელი შეაჯამებს შეხვედრას და მოსწავლეებს ჰკითხავს:

- რა იყო მათთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი ამ შეხვედრაზე?
- ხომ არ შეიცვალა მათი წარმოდგენები მიღებული ინფორმაციის გავლენით

- და, კერძოდ, რას შეეხება ეს?
- რა მნიშვნელობა აქვს მათთვის სამართალდამცველისგან მიღებულ ინფორმაციას და რაში შეძლებენ ამ ინფორმაციის გამოყენებას?

შემდეგ მანდატური მოკლე კომენტარით ურჩევს მოსწავლეებს, რომ საკუთარი ქცევის შედეგებზე აიღონ ვალდებულება და ავალებს, დაფიქრდნენ, თავად ხომ არ გამხდარან უნებლიედ მოძალადეები ოჯახის წევრების (უმცროსი ძმა, ბებია, ბაბუა და ა.შ.), თანატოლების ან სხვა დაუცველი ბავშვების მიმართ (ამის ხმამაღლა დეკლარირება-აღიარება მათ არ მოუწევთ). ორი წუთის შემდეგ იგი სთხოვს მოსწავლეებს, საკუთარ თავს სამი გულახდილი რჩევა მისცენ სახელმძღვანელოს შესაბამის რუბრიკაში ჩასანერად. გულწრფელი თვითშეფასების საფუძველზე მოსწავლეები შესაბამის ჩანაწერს აკეთებენ.

მასწავლებელი მათ შეახსენებს, რომ შეხვედრისას მიღებული ინფორმაციის გამოყენებით სახლში იმუშაონ და ლექსიკონი ნახატებითა და ჩანაწერებით შეავსონ. ბოლოს იგი პოლიციელთან ერთად ემშვიდობება კლასს და შეხვედრაზე მიღწეულ შედეგებს აანალიზებენ მომავალი შეხვედრის დაგეგმვამდე.

შეხვედრა 5:

იარაღი სკოლაში?

მიზნები:

მოსწავლეები მოქმედებასა და შედეგებს შორის კავშირს გაიაზრებენ; დაფიქრდებიან იმაზე, თუ როგორ შეიძლება აკრძალული ნივთების ტარებამ ან მოხმარებამ მოზარდი კანონის დარღვევამდე მიიყვანოს?; იმსჯელებენ მიზეზებზე, თუ რატომ უჩნდებათ მათ აკრძალული ნივთების, განსაკუთრებით კი, იარაღის ტარების სურვილი? მოსწავლეები მიიღებენ ინფორმაციას იმ სახდელების შესახებ, რაც შეიძლება დაეკისროს მოზარდს სხვადასხვა აკრძალული ნივთის, მათ შორის იარაღის ტარებისათვის.

საჭირო დრო: 1 საათი

გეგმა:

- ვისაუბროთ გულახდილად – 5 წთ;
- სიტუაციური სავარჯიშო – 12 წთ;
- პრეზენტაცია – 12 წთ;
- ანალოგიები – 8 წთ;
- მნიშვნელოვანი ინფორმაცია – 13 წთ;
- გონებრივი იერიში – 4 წთ;
- რეკომენდაციები და შეჯამება – 5 წუთი.

საკლასო მენეჯმენტი: ჯგუფური მუშაობა

საჭირო რესურსები: სხვადასხვა ფერის მარკერი, დიდი ფორმატები, მისანებებლები.

მსვლელობა:

გამოწვევა – ვისაუბროთ გულახდილად:

რომელი ნივთები ითვლება სკოლაში აკრძალულად? რატომ?

სიტუაციური სავარჯიშო

მოსწავლეები 3 ჯგუფად გაანაწილეთ და საკლასო ოთახში ისე განათავსეთ, რომ ერთმანეთს ჯგუფური დავალების შესრულებაში ხელი არ შეუშალონ. დაავალეთ, ინდივიდუალურად წაიკითხონ სახელმძღვანელოში მოცემული სიტუაცია (5 წთ). რეგლამენტის ამონაწერის შემდეგ დაუსვით კითხვები:

- როგორ იმოქმედა თქვენზე წაკითხული სიტუაციის შინაარსმა?
- რომელმა პერსონაჟმა გამოიწვია თქვენში თანაგრძნობა? რატომ?
- შეგიძლიათ მოიყვანოთ მსგავსი შემთხვევების მაგალითები თქვენი სასკოლო ცხოვრებიდან? როგორ დასრულდა ეს შემთხვევები?

დაავალეთ მოსწავლეებს, სიტუაცია ამჯერად ჯგუფებში განიხილონ და საპრეზენტაციო ცხრილი შეავსონ. ჯგუფური მუშაობისთვის 10 წთ. მიეცით, პრეზენტაციისთვის – 3-4 წთ. მუშაობის დროს სამართალდამცველი ჯგუფების კომენტარებს ისმენს და წინასწარ განსაზღვრავს, თუ როგორ აჯობებს კლასთან აკრძალული ნივთების, განსაკუთრებით კი, იარაღის ტარების თემაზე საუბარი.

პრეზენტაცია – ჯგუფმა უნდა აირჩიოს წარმომადგენელი, რომელიც ჯგუფის მუშაობის შედეგებზე პრეზენტაციას გააკეთებს.

მასწავლებელი ყველა ჯგუფის წამუშევარს დაფაზე აკრავს, რომლებიც შემდეგ პრეზენტატორებმა უნდა წარმოადგინონ.

მოსწავლეებს პრეზენტაციისთვის და დასკვნების გასაკეთებლად 4-4 წუთი მიეცით. თუ მათ დასკვნის დამოუკიდებლად გაკეთება გაუჭირდათ, შეკითხვებით დაეხმარეთ. თითოეული ჯგუფის მიერ გამოტანილი ძირითადი მოსაზრებებიდან და არგუმენტებიდან გამოყავით მსგავსი დებულებები და არგუმენტები და პრეზენტაციების დასრულების შემდეგ მიღებული შედეგები შეაჯამებთ (2 წთ).

გონებრივი იერიში:

კითხვა: **რატომ ატარებენ მოზარდები იარაღს?**

თითოეული ჯგუფი საკუთარ ვერსიას (ჩამონათვალს) წარმოადგენს. მასწავლებელი მათგან ყველაზე მნიშვნელოვან მიზეზებს გამოყოფს და მოსწავლეებს სთხოვს, თითოეულს გვერდით მიუწერონ, თუ როგორ შეიძლებოდა იმ მიზეზების თავიდან აცილება, რამაც მოზარდს იარაღის გამოყენება აიძულა. შემდეგ კი ეკითხება მათ:

- როგორი ავტორიტეტით სარგებლობს ადამიანი საზოგადოებაში (მოზარდი თანატოლებში) თუ ცნობილია, რომ ის იარაღს ატარებს?
- რა გრძნობებს აღძრავს იარაღიანი ადამიანის დანახვა?

სხვადასხვა პასუხის მიღების შემდეგ სამართალდამცველი მოსწავლეებს იმ კანონების შესახებ აწვდის ინფორმაციას, რომლითაც იარაღის ტარება და მოხმარება ისჯება (10 წთ).

საინტერესო და მნიშვნელოვანი ინფორმაცია:

მანდატური მოკლედ მიმოიხილავს აკრძალული ნივთების ტარების შემთხვევა-ში არასრულწლოვნის უფლება-პასუხისმგებლობებს კანონმდებლობის შესაბამისად და მოსწავლეებს იარაღის სახეებზე ესაუბრება:

- ცეცხლსასროლი იარაღი;
- ცივი იარაღი;
- გაზის იარაღი;
- საფანტის იარაღი;
- ელექტროშოკური იარაღი;
- პნევმატური იარაღი;
- საკოლექციო იარაღი;

მანდატური რამდენიმე წუთს მოსწავლეების შეკითხვებზე პასუხს უთმობს და საუბარს ისე წარმართავს, რომ მოსწავლეებმა განსაჯონ:

- სამართლიანია თუ არა ცივი იარაღის ტარების კანონით დადგენილი შეზღუდვები?
- რა საფრთხეებია დაკავშირებული ცივი იარაღის ტარებასთან?

საუბარს შესაბამისი მაგალითებიც უნდა დაერთოს მანდატურის გამოცდილებიდან. შემდეგ კი სკოლაში ცივი იარაღის ტარების კონტროლის მექანიზმებთან დაკავშირებით მოსაზრება ერთობლივად უნდა ჩამოყალიბდეს.

შეკითხვებზე პასუხის გაცემისა და ინფორმაციის მიმოხილვის დასრულების მერე მოსწავლეები სიტუაციის გმირებისათვის რეკომენდაციებს შეიმუშავებენ ჯგუფებში და კლასის წინაშე წარმოადგენენ:

1. მისაღებია თუ არა თქვენთვის უფროსი ბიჭების ქცევა? თუ არა – რატომ?
2. როგორ უნდა მოქცეულიყვნენ გოგონები, როდესაც ბიჭებს შორის ურთიერთობა დაიძაბა? ვისთვის უნდა მიემართათ მათ კონფლიქტის თავიდან აცილების მიზნით?
3. თქვენ რომ სკოლის ადმინისტრაცია იყოთ, რა ზომებს მიიღებდით მოზარდებს შორის კონფლიქტების ასაცილებლად?
4. რა მოხდება, თუ იარაღის ტარებას გადაწყვეტს ყველა იმ მოტივით, რომ სხვებსაც იარაღი აქვთ?

თემის შეჯამება

მანდატური კლასს უსვამს შეკითხვებს:

- რა გაიგეს ამ შეხვედრაზე ახალი და საინტერესო?
- როგორ უნდა მოიქცეს ადამიანი, თუ დაინახა, რომ ვინმეს იარაღი აქვს (მაგ. პიროვნება სკოლის შენობაში ცივი ან ცეცხლსასროლი იარაღით შემოვიდა)?

იგი მოსწავლეთა პასუხებს ისმენს და მათი აზროვნება შეკითხვების დახმარებით სწორი დასკვნებისაკენ მიჰყავს.

შემდეგ მასწავლებელი მოკლედ აჯამებს თემას დასკვნით და მოსწავლეებს ავალებს, სამი გულახდილი რჩევა მისცენ საკუთარ თავს. შეახსენებს, რომ საჭიროა გამოიყენონ შეხვედრაზე მიღებული ინფორმაცია და ლექსიკონი ნახატებითა და ჩანაწერებით შეავსონ სახლში.

მიზნები:

- მოსწავლეებმა გაიაზრონ კავშირი გადანყვეტილებას, მოქმედებასა და შედეგებს შორის;
- გაიაზრონ, თუ როგორ შეიძლება, დაუფიქრებელმა ნაბიჯმა მოზარდი კანონის დარღვევამდე მიიყვანოს;
- გაიაზრონ, რომ მავნე ჩვევებისა და თანამდევი პრობლემების სპექტრი ძალიან მრავალფეროვანია;
- მოსწავლეები მავნე ჩვევების შესაძლო შედეგებზე დააფიქროს.

საჭირო დრო: 1,5 საათი

გეგმა:

- ვისაუბროთ გულახდილად – 5 წთ;
- სიტუაციური სავარჯიშო – 15 წთ;
- პრეზენტაცია – 12 წთ;
- ანალოგიები – 8 წთ;
- მნიშვნელოვანი ინფორმაცია – 15 წთ;
- გონებრივი იერიში – 5 წთ;
- რეკომენდაციები და შეჯამება – 10 წთ.

საკლასო მენეჯმენტი: ჯგუფური მუშაობა

საჭირო რესურსები: სხვადასხვა ფერის მარკერი, დიდი ზომის ფორმატები, მისანებებლები.

მსვლელობა:**გამოწვევა – ვისაუბროთ გულახდილად:**

მასწავლებელი მოსწავლეებს შეკითხვას უსვამს:

– თქვენი აზრით, რას ნიშნავს მავნე ჩვევა?

სიტუაციური სავარჯიშო

მოსწავლეები 3 ჯგუფში გაანაწილეთ და საკლასო ოთახში ისე განათავსეთ, რომ ერთმანეთს ჯგუფური დავალების შესრულებაში ხელი არ შეუშალონ. დაავალეთ, სახელმძღვანელოში მოცემული სიტუაცია ინდივიდუალურად წაიკითხოთ (5 წთ).

რეგლამენტის ამონაწერის შემდეგ კი ჰკითხეთ:

– რომელ პერსონაჟს თანაუგრძნობთ? რატომ?

მოსწავლეებს დაავალეთ, სიტუაცია ამჯერად ჯგუფებში განიხილონ და საპრეზენტაციო ცხრილი შეავსონ. ჯგუფური მუშაობისათვის მიეცით 10 წთ, ხოლო პრეზენტაციისთვის – 3-4 წთ. მუშაობის დროს სამართალდამცველი ჯგუფების კომენტარებს ისმენს და წინასწარ განსაზღვრავს, თუ როგორ აჯობებს მავნე ჩვევების თემაზე კლასთან საუბარი.

პრეზენტაცია – ჯგუფმა უნდა აირჩიოს წარმომადგენელი, რომელიც ჯგუფის მუშაობის შედეგებზე პრეზენტაციას გააკეთებს. მასწავლებელი ყველა ჯგუფის წამყვანს დაუფაზე გააკრავს, რომელთაც შემდეგ პრეზენტატორები წარმოადგენენ. პრეზენტაციისთვის და დასკვნების გასაკეთებლად მოსწავლეებს 4-4 წუთი მიეცით. თუ დასკვნების გაკეთება დამოუკიდებლად ვერ შეძლეს, შეკითხვებით დაეხმარეთ მათ. მასწავლებელი თითოეული ჯგუფის ძირითად მოსაზრებებსა და არგუმენტებს მარკერით აღნიშნავს, მათ შორის მსგავს დებულებებსა და არგუმენტებს გამოყოფს და პრეზენტაციების დასრულების შემდეგ მიღებულ შედეგებს (2 წთ) აჯამებს.

გონებრივი იერიში

კითხვა: **რატომ აქვთ ადამიანებს მავნე ჩვევები მაშინ, როდესაც იციან, რომ ეს ჩვევები მავნე და ხიფათის მომტანია მათთვის?**

თითოეული ჯგუფი საკუთარ ვერსიას (ჩამონათვალს) წარმოადგენს, რომელთაგან ყველაზე მნიშვნელოვან მიზეზებს მასწავლებელი გამოყოფს და მოკლე კომენტარის შემდეგ ჰკითხავს მოსწავლეებს:

– რა შედეგებამდე შეიძლება მიიყვანოს ადამიანი მავნე ჩვევებმა?

საინტერესო ინფორმაცია: სხვადასხვა პასუხის მიღების შემდეგ სამართალდამცველი მოსწავლეებს ინფორმაციას აცნობს მავნე ჩვევებისა და მათი შედეგების, ასევე – კანონით განსაზღვრული რეგულირებების, ნორმებისა და ფორმების შესახებ; რეალური მაგალითები მოჰყავს მოზარდების მიერ ალკოჰოლისა და ნიკოტინის მოხმარების, აზარტული თამაშების შედეგებზე; გარდა ამისა, განმარტავს კანონმდებლობით გათვალისწინებულ სახდელებს და არასრულწლოვნის დათრობის ან აზარტულ თამაშებში ჩათრევის გამო უფროსებისთვის განსაზღვრულ პასუხისმგებლობებს აცნობს (10 წთ).

იგი მოსწავლეებს სთავაზობს, იფიქრონ და წარმოადგინონ მოსაზრება საკითხზე: **ჩვევების შედეგები პიროვნებისა და მის გარშემო მყოფი საზოგადოებისათვის.**

მოსწავლეთა პასუხების მოსმენის შემდეგ მანდატური რამდენიმე წუთს თემასთან დაკავშირებით კლასის შეკითხვებზე პასუხს უთმობს. შემდეგ კი თვითონაც მიმართავს მათ კითხვით:

– რამდენად სამართლიანად მიაჩნიათ კანონით დაკისრებული პასუხისმგებლობები მავნე ჩვევებთან დაკავშირებით? რატომ?

ინფორმაციის მიმოხილვის შემდეგ მოსწავლეები სიტუაციის გმირებისათვის რეკომენდაციებს შეიმუშავენ ჯგუფებში და კლასის წინაშე წარადგენენ:

1. როგორ ფიქრობთ, ჰქონდათ თუ არა მოზარდებს არჩევანი, სხვაგვარად აღენიშნათ სასწავლო წლის დასასრული?
2. როგორ ფიქრობთ, რატომ არის დაუშვებელი სკოლაში და მის მიმდებარე ტერიტორიაზე ალკოჰოლისა და ნიკოტინის მოხმარება?
3. შეგიძლიათ განმარტოთ, რა არის ჯანსაღი ცხოვრების წესი?

მასწავლებელი ჯგუფების მიერ წარმოდგენილი რეკომენდაციების სქემებს კედელზე გამოკრულს ტოვებს კურსის ბოლომდე.

თემის შეჯამება

მანდატური ეკითხება მოსწავლეებს, თუ რა გაიგეს ამ შეხვედრაზე ახალი და საინტერესო და მათ პასუხებს ისმენს. იგი მოკლედ აჯამებს თემას დასკვნით, რომ ადამიანებს აქვთ არჩევანის უფლება – ყველას შეუძლია, თავი აარიდოს მავნე ჩვევებს, განსაკუთრებით – ნიკოტინის, ალკოჰოლის, ნარკოტიკების გამოყენებას, რომელთაც ჯანმრთელობის სერიოზულ დარღვევებთან, სიკვდილიანობასთან, სოციალურ და სამართლებრივ პრობლემებთან მიყვავართ.

ამ საკითხის გადაუჭრელობას ნებისმიერი საზოგადოებისათვის უზარმაზარი ზიანის მოტანა შეუძლია: თუ ახალგაზრდა ადამიანები დაავადებული და ფსიქიკადაზიანებული იქნებიან, სიკვდილიანობა მოიმატებს. ასეთი საზოგადოება კი განწირულია.

მასწავლებელი მოსწავლეებს ავალეს, სამი გულახდილი რჩევა მისცენ საკუთარ თავს და სახელმძღვანელოში ჩაწერონ; შეახსენებს, რომ მათ სადამრიგებლო საათზე მიღებული ინფორმაცია უნდა გამოიყენონ და შესაბამისი ნახატებითა და ჩანაწერებით სახლში შეავსონ ლექსიკონი.

მანდატურთან ერთად იგი კლასს მომავალი შეხვედრის დაგეგმვამდე ემშვიდობება და შეხვედრაზე მიღწეულ შედეგებს აანალიზებს.

შეხვედრა 7:

306 პარ მი?

მიზნები:

მოსწავლეები სამართლებრივი კულტურის მქონე საზოგადოებრივი ცხოვრების უპირატესობებს აფასებენ;
აფასებენ საკუთარ თავს, როგორც სამართლებრივი საზოგადოების წევრს და საკუთარ როლს – ასეთი საზოგადოების განვითარებაში;
ქმნიან კლასის სამართლებრივი კულტურის ქარტიას და სამართლებრივი თანაარსებობისათვის კლასის ქცევის წესებს.

საჭირო დრო: 1,5 საათი

სავარაუდო დაგეგმვა და დროის განაწილება:

- ვისაუბროთ გულახდილად – 5 წთ;
- მნიშვნელოვანი ინფორმაცია – 15 წთ;
- სავარჯიშო 1 – 10 წთ;
- სავარჯიშო 2 – 10 წთ;
- კლასის ქარტიის შექმნა – 15 წთ;

- კლასის ქცევის წესების შექმნა –15 წთ;
- შეჯამება – 5 წუთი.

საკლასო მენეჯმენტი: ინდივიდუალური და ჯგუფური მუშაობა

საჭირო რესურსები: სხვადასხვა ფერის მარკერი, დიდი ზომის ფორმატები, მისანებებლები.

მსვლელობა:

გამოწვევა – ვისაუბროთ გულახდილად:

როგორ წარმოგიდგენიათ თქვენთვის სასარგებლო უსაფრთხო გარემო? რას აკეთებთ ასეთი გარემოს შესაქმნელად? რას აკეთებენ სხვები?

სავარჯიშო: როგორი ვარ მე?

მოსწავლეებს ორი დავალება ეძლევათ:

ყვითელ სამკუთხედებში ჩაწერონ რამდენიმე თვისება, რომელიც აღწერს მათ ქცევას კანონმორჩილებისა და წესების დაცვასთან მიმართებაში.

სავარჯიშო

ა) დავალება: კლასთან ერთად ინტერაქტიული მეთოდით შექმენით მარტივი სქემა (წინა სავარჯიშოს შედეგების გამოყენებით):

„ჩვენს კლასში სამართლებრივ კულტურას ვამკვიდრებთ!“

ამისათვის:

ა) თავი უნდა ავარიდოთ საქციელს, როგორიცაა:

1. _____ 2. _____ 3. _____
4. _____ 5. _____ 6. _____

ბ) აუცილებელია, რომ:

1. _____ 2. _____ 3. _____
4. _____ 5. _____ 6. _____

გ) სასურველია, შევძლოთ:

1. _____ 2. _____ 3. _____
4. _____ 5. _____ 6. _____

ამ აქტივობის შემდეგ პედაგოგთან და მანდატურთან ერთად მოსწავლეები კურსის მანძილზე წარმოებულ მოსწავლეთა პორტფოლიოების გამოფენას აწყობენ და კლასის წინაშე წარმოადგენენ მათ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. დიმიტრი უზნაძე, „ბავშვის ფსიქოლოგია, სასკოლო ასაკის ფსიქოლოგია“, თბილისი, 2005.
2. „როგორ შევცვალოთ გარემო?“ „ძალადობის აღმოფხვრა სკოლებში“, გაეროს ბავშვთა ფონდი.
3. „თვითშეფასების გავლენა მოსწავლეთა წარმატებებზე“, ეროვნული სასწავლო გეგმების და შეფასების ცენტრი, 2009.
4. „ცხოვრება დემოკრატიულ საზოგადოებაში“, მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი. 2009.
5. ზაალ სამადაშვილი, „ნასაკითხი წიგნები“, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო, Unicef. 2010.
6. განმარტებითი ლექსიკონი განათლების სპეციალისტთათვის (ნაწ I), თბილისი, ეროვნული სასწავლო გეგმების და შეფასების ცენტრი, 2008.
7. განმარტებითი ლექსიკონი განათლების სპეციალისტთათვის (ნაწ II), თბილისი, ეროვნული სასწავლო გეგმების და შეფასების ცენტრი, 2008.
8. „განვითარებისა და სწავლის თეორიები“, მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი, 2008.
9. თ. გოგიჩაიშვილი, „მოსწავლის ასაკის ფსიქოლოგია“, თბილისი, თსუ-ს გამომცემლობა, 2001.
10. იაკობ ახუაშვილი, „თამაშობანი“, თბილისი, გამომცემლობა „საქართველოს მაცნე“, 2000.
11. подред. М.И. Рожкова. классному руководителю. Владос. 2001.
12. <http://www.ganatileba.org>
13. <http://www.tpdс.ge>
14. <http://www.medportal.ge>
15. საქართველოს კანონი ზოგადი განათლების შესახებ.
16. Bluestein, Jane. 2001. Creating Emotionally Safe Schools: A Guide for Educators and Parents.
17. Butcher, Katherine and Manning M. Lee. "Creating Safe Schools". The Clearing House. 79, No. 1. (2005): 55-60.
18. Limbos, Marry Ann P. and Carri Casteel. "Schools and Neighbourhoods: Organizational and Environmental Factors associated with Crime in Secondary Schools." Journal of School Health. 78, No. 10 (2008): 539-544
19. Maslow, Abraham. 1970. Motivation and Personality. New York: Harper and Row.
20. Morrison, Brenda. 2007. Restoring Safe School Communities: A Whole School Response to Bullying, Violence and Alienation. Sydney: The Federation Press.
21. Power to Stop Bullying and Violence. San Francisco: Jossey-Bass.
22. Schneider Tod, Walker Hill and Sprague Jeffrey. 2000. Safe School Design: A Handbook for Educational Leaders. Oregon: ERIC Clearinghouse of Educational Management.
23. UNICEF. "National Study on Violence Against Children in Georgia". 2007-2008.
24. http://www.unicef.org/georgia/Violence_Study_ENG_final.pdf (Accessed April 4, 2011).
25. UNICEF. "Making Schools Safer". UNICEF in GEorgia, Newsletter, 1 (12), 2009.
26. [http://www.unicef.org/georgia/Newsletters2009_eng_web\(1\).pdf](http://www.unicef.org/georgia/Newsletters2009_eng_web(1).pdf) (Accessed April 4, 2011).

28. Stephens, Ronald. Congressional Statement on "Understanding Violent Children". National School Safety Center, 2005.
29. <http://www.schoolsafety.us/about-us/congressional-statement-of-dr-ronaldstephens> (Accessed, April 5, 2011).
30. Analytical Department of the Ministry of Education and Science of Georgia. "Safe School Program". 2007.
31. http://www.parliament.ge/files/1113_18770_647319_Shukakidze.pdf. (Accessed April 12, 2011).
32. „გამოწვევები 2010-2011 წლებში“, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო, 2010.
33. საქართველოს კანონი „ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“, 2006 წ.
34. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი.

